

KPNV

Koncepce práce s návštěvnickou veřejností (Interpretační plán)

CHKO Broumovsko

2 – Plánovací část

zahrnuje Limity využití území

Zadavatel: AOPK ČR
číslo smlouvy 12664/SOVV/17

Zpracovatel: Ing. Ladislav Ptáček, Jana Urbančíková
Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR, z.s.
www.dobraiinterpretace.cz

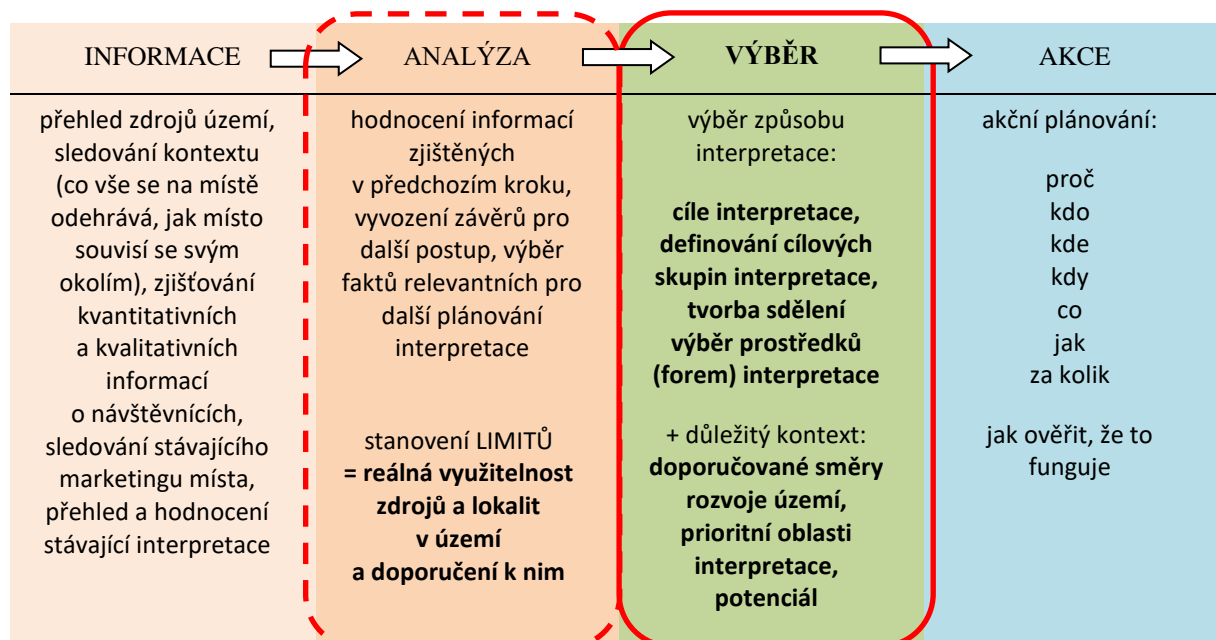
2018 – 2019

Obsah

KPNV (interpretační plán) CHKO Broumovsko – Plánovací část	3
Seznam použitých zkratk	4
Účel a cíle interpretace	5
Cíle interpretace v CHKO Broumovsko	5
Cílové skupiny interpretace.....	7
Vybrané cílové skupiny interpretace.....	9
Klíčová sdělení pro CHKO (a Národní geopark Broumovsko).....	17
Prostředky interpretace	22
Tabulka klíčových sdělení a prostředků.....	26
Podporované směry rozvoje území CHKO (a Geoparku)	31
Průřezové problémy	31
Oblasti nevyužitého potenciálu	39
Limity využití území – popis ploch	44
Plochy A	44
Plochy B	47
Nástupní body	60
Střetové body	70

KPNV (interpretační plán) CHKO Broumovsko – Plánovací část

Plánovací část jako fáze v celém procesu interpretačního plánování:

Tuto část KPNV je potřeba chápat jako logickou součást plánovacího procesu. V Plánovací části vycházíme ze zjištění Analytické části a stanovujeme rámec interpretace a práce s návštěvníky: které zdroje v území je možné využít (Limity využití území), k čemu má interpretace a další návštěvnická infrastruktura sloužit, komu je určena a jakou bude mít podobu. Opatření jsou pak dále rozpracována v Aplikační části.

Dále zde uvádíme důležitý kontext, ve kterém je potřeba jednotlivá opatření vnímat (nejdůležitější směry rozvoje), na která témata se prioritně zaměřit a jaký potenciál v území je možné v rámci práce s návštěvnickou veřejností využít.

Obecné informace k dokumentu a kontext jeho přípravy jsou uvedeny v úvodu u Analytické části.

Seznam použitých zkratek

AOPK ČR	Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky
APRB	Agentura pro rozvoj Broumovska
A-T skály	Adršpašsko-teplické skály (někde použito pro úsporu místa)
ČEMBA	Česká Mountainbiková Asociace
ČGS	Česká geologická služba
ČHS	Český horolezecký svaz
DM	destinační management
DP	Dům přírody (případně přímo Dům přírody Broumovska)
DSO	dobrovolný svazek obcí
EVL	evropsky významná lokalita
EVVO	environmentální výchova, vzdělávání a osvěta
FB	Facebook
Geopark	Geopark Broumovsko (od r. 2017 Národní geopark Broumovsko)
CHKO	chráněná krajinná oblast (případně přímo CHKO Broumovsko)
CHOPAV	chráněná oblast přirozené akumulace vod
Infobod	zkrácené označení pro expozici <i>Krajina, pískovec a člověk</i> v broumovském klášteře
IP	interpretační plán
IS	Informační středisko CHKO Broumovsko – Teplice nad Metují
JAK	jednotný architektonický koncept
KČT	Klub českých turistů
KHK	Královéhradecký kraj
KPV	Koncepce práce s veřejností v CHKO a Geoparku Broumovsko (APRB 2017)
KPNV	koncepce práce s návštěvnickou veřejností (případně KPNV v CHKO Broumovsko, tj. tento dokument, AOPK ČR 2018/2019)
LČR	Lesy České republiky, s. p.
MZCHÚ	maloplošné zvláště chráněné území
MŽP	ministerstvo životního prostředí
NPÚ	národní památkový ústav
NPP/PP	národní přírodní památka /přírodní památka
NPR/PR	národní přírodní rezervace /přírodní rezervace
NS	naučná stezka
OP	ochrana přírody a krajiny
OP ŽP	Operační program Životní prostředí
PP	Plán péče o CHKO Broumovsko
RP VČ	Regionální pracoviště Východní Čechy (celá zkratka AOPK ČR, RP VČ)
SDMB	Společnost pro destinační management Broumovska
SCHKO	Správa chráněné krajinné oblasti (celá zkratka AOPK ČR, RP VČ – SCHKO Broumovsko)
SFŽP	Státní fond životního prostředí
TIC	turistické informační centrum
VKC	Klášter Broumov – Vzdělávací a kulturní centrum

Účel a cíle interpretace

Proč interpretace vzniká, k čemu má sloužit; čeho chceme interpretací dosáhnout, jak má působit na návštěvníky, co by si měli návštěvníci odnést a) v oblasti znalostí, b) postojů (emocí) a c) jak by interpretace měla ovlivnit jejich chování

Způsob jakým je CHKO Broumovsko prezentováno, ovlivňuje naplňování poslání CHKO Broumovsko a cílů ochrany přírody, běžnou hospodářskou činnost i aktivity subjektů cestovního ruchu v území (a tím také běžný život místních obyvatel).

Jedním z podnětů ke vzniku KPNV je proto snaha předcházet ve zdejším velkoplošném chráněném území případným střetům s cestovním ruchem všude tam, kde je to možné, případně již existující negativní dopady cestovního ruchu v území omezit. K tomu mohou napomoci opatření na usměrnění pohybu návštěvníků v CHKO a aktivní ovlivňování očekávání návštěvníků, stejně jako jejich směřování k žádoucímu chování.

Interpretace nabízí jednu z možností, jak na návštěvníka působit a pokusit se jeho chování ovlivnit. Všechny střety zájmů a potřeby komunikace na území CHKO však nelze řešit pomocí interpretace.

V případech, kde usměrnění či ovlivnění chování možné je, je ke stanovení vhodných forem interpretace nutné:

- 1) určit si **cíle**, kterých chceme v oblasti interpretace dosáhnout
- 2) znát **konkrétní skupiny návštěvníků**, které chceme interpretací oslovit (**cílové skupiny**).

Cíle interpretace v CHKO Broumovsko

Při stanovování cílů interpretace je nezbytné vzít v úvahu účel, za jakým je interpretace plánována, cíle ochrany přírody i zájmy dalších zainteresovaných stran (stakeholderů) jako jsou obce, hospodáři, památkové instituce apod. Na jejich základě lze formulovat následující:

OBECNÝ CÍL interpretace (efektivní komunikace):

Pomoci návštěvníkům (místním i přespolním) vnímat význam a krásu i zranitelnost krajiny Broumovska, uvědomit si provázanost jejích jednotlivých částí, které společně přispívají k její jedinečnosti, ocenit tuto jedinečnost i snahy o její uchování ze strany ochrany přírody, hospodářů, obcí, muzeí i dalších subjektů, a dát tak návštěvníkům možnost přispět k její ochraně a zachování.

Cíle vzdělávací

= co by si měl návštěvník uvědomit nebo pochopit

uvědomit si význam zdejší krajiny v kontextu České republiky, důvody, které vedou náš stát k její ochraně, i roli, kterou mohu jako občan a návštěvník CHKO sehrát při jejím zachování

- pochopit, že výjimečnost CHKO Broumovsko a zdejší krajiny spočívá ve spojení fenoménu skalních měst evropského významu, zásobárny podzemní vod a harmonicky utvářené kulturní krajiny Broumovského výběžku s množstvím historických památek
- porozumět fenoménu skalních měst, včetně souvislostí v území CHKO i na dalších lokalitách

- **uvědomit si křehkost a zranitelnost přírody a krajiny Broumovska** a porozumět tomu, že se ochrana přírodních hodnot oblasti neobejde bez omezení pro pohyb a činnost návštěvníků
- uvědomit si, že ochrannářské i lesnické zásahy do zdejší krajiny, které se mohou na první pohled zdát radikální, jsou nezbytnou součástí ochrany a péče o území
- pochopit, proč je důležité z veřejných zdrojů podporovat péči o nezaměnitelného ducha místa a jedinečnou krajinu Broumovska, biotopy na ni vázané a organismy, které ji obývají
- pochopit, že součástí přírody Broumovska jsou i konkurující predátoři (velké šelmy, vydry, rybožraví ptáci), kvůli nimž správci území i hospodáři přijímají opatření, která je třeba respektovat
- rozšířit mentální mapu oblasti o další přírodní a kulturní prvky
- nahlédnout na historický vývoj oblasti v kontextu středoevropské historie.

Cíle emoční

= co by měl návštěvník pocítit na místě, s jakými pocity by měl odjíždět

pocítit osobní vazbu ke krajině Broumovska a touhu něco pro její zachování udělat

- ocenit jedinečnost ekosystému skalního města a harmonicky utvářené kulturní krajiny Broumovského výběžku
- **pocítit respekt a úctu k silám přírody**, které v průběhu milionů let pomáhají formovat jedinečnou krajinu Broumovska, **k historickým událostem**, které jsou s touto krajinou neodmyslitelně spjaty **a k osudům i práci lidí**, kteří k jejímu formování a uchování svým dílem přispěli a přispívají
- cítit potřebu se na Broumovsko vrátit a poznat jeho další části
- ocenit práci AOPK ČR, správy CHKO Broumovsko a ochrany přírody jako takové.

Cíle v oblasti chování

= co by měl návštěvník udělat, k jakému chování jej chceme motivovat

respektovat hodnotu krajiny Broumovska a osobně přispět k jejímu zachování pro příští generace

- vlastním chováním podporovat ochranu přírodních a kulturních hodnot oblasti
- při objevování přírodních krás Broumovska je zároveň nepoškozovat svým chováním (sešlap citlivé vegetace, rytí nápisů do skal, rušení živočichů nebo odhazování odpadů atd.)
- **respektovat omezené kapacity ZCHÚ a parkování, vjezdu motorovými vozidly, pohybu mimo značené cesty,**
a tím aktivně přispívat k ochraně přírodního dědictví i bezproblémovému provozu hospodářské činnosti, které jsou součástí praktické péče o území CHKO, včetně těch nejceněnějších lokalit
- **respektovat hodnotu přírody a nenadřazovat jí své rekreační zájmy** (např. „čištění“ skal od cenné vegetace některými lezci, projíždění skal na horských kolech atd.)
- směřovat svou návštěvu citlivých území do doby, kdy netrpí velkým náporům návštěvníků a kdy přítomnost lidí nevadí
- kladně referovat o přírodě a krajině Broumovska, péči o ně i pohostinnosti oblasti.

Cílové skupiny interpretace

Určení cílových skupin návštěvníků, na které se bude zaměřovat interpretace, odůvodnění výběru, specifika těchto skupin návštěvníků

Pro nastavení efektivní komunikace s návštěvníky a úspěšnou realizaci interpretace v území (návštěvnícká trasa, informační materiály, panely naučné stezky, prohlídka s průvodcem apod.) je nezbytnou podmínkou stanovení cílových skupin. **Při výběru prioritních cílových skupin z pohledu interpretace území je nezbytné zvážit účel** interpretačního plánu **a z něj vycházející cíle** interpretace (viz předcházející část textu), tj. i to, jestli konkrétní skupina návštěvníků způsobuje v území nějaký problém. **Přihlíželi jsme také k tomu, zda je vůbec možné** (případně do jaké míry) **jednotlivé skupiny návštěvníků efektivně oslovit pomocí prostředků interpretace.**

Informace o skupinách návštěvníků území vycházejí z podkladů uvedených v **Analytické části tohoto dokumentu.** Zohledňují zkušenosti pracovníků Správy CHKO, pracovníků místních informačních center (a tím zprostředkovaně i poskytovatelů turistických služeb) a aktuální informace z návštěvníckých průzkumů prováděných v regionu od května do srpna 2018.

Jak je zřejmé z různých zájmů a motivací skupin návštěvníků území, mohou vzniknout střety se zájmy ochrany přírody (především praktického managementu) anebo běžné hospodářské činnosti v území. Všechny skupiny návštěvníků mohou ohrozit, ať už přímo či nepřímo, místní přírodní a kulturně-historické dědictví a genia loci území, které představují důležité součásti přitažlivosti území pro udržitelný rozvoj cestovního ruchu.

Část návštěvníků CHKO nejde prostředky interpretace efektivně oslovit. Většinou jde o uzavřené skupiny, které jsou úzce zaměřeny (např. fotografové), mají specifický program a přijíždějí v určitou konkrétní dobu (účastníci teambuildingových a hromadných sportovních akcí), vykazují určité extrémní chování (adrenalinoví cyklisté, off-road motoristé, čtyřkolkáři). Tyto skupiny lze ovlivnit nepřímo (prostřednictvím organizátorů, případně médií zveřejňujících zprávy o problémovém chování, jeho důsledcích a postihování).

Návštěvníci mohou zároveň patřit k několika skupinám a možnost oslovit je se může lišit. Například účastníka běžeckých závodů lze interpretací ovlivnit velmi těžko, ale během výletu s rodinou, na který se následně vydá, to může být snazší. **Snáze lze oslovit skupiny návštěvníků** přijíždějící do území za zážitky spojenými s poznáváním přírody a památek. Tyto skupiny zpravidla přijíždějí častěji, ve větším počtu a opakovaně, což prostor pro interpretační působení dále zvětšuje. Jsou otevřené k tomu, aby se nechaly krajinou ovlivnit, což je pro práci s veřejností zásadní.

Pro výběr a stanovení pořadí prioritních cílových skupin jsme zvolili kombinaci 3 aspektů:

1. **DOPAD** – Které ze zjištěných skupin návštěvníků mají z pohledu správců a hospodářů v území **aktuálně největší dopad na jeho stav** a představují nejčastější zdroj problémového chování?
2. **VÝZNAM** – Které skupiny návštěvníků CHKO jsou aktuálně i perspektivně **významné z hlediska zajištění dlouhodobé podpory péče o území** ze strany veřejnosti?
3. **VELIKOST SKUPINY** – Jak je daná skupina v území početná?

Způsob výběru je blíže popsán dále, výsledky znázorňuje následující tabulka. **Toto je výběr pro území CHKO jako celek. Výběr prioritních cílových skupin pro konkrétní prostředky interpretace**, např. pro návštěvnické středisko (DP, IS), **vždy závisí ještě na situaci přímo v dané lokalitě a může proto dojít k posunu umístění dané skupiny v tabulce** (např. důležitost návštěvníků z Polska).

Tabulka výběru cílových skupin

Co je potřeba prioritně komunikovat

- Vysvětlit hodnoty území
- Vysvětlit, co zachování těchto hodnot ztěžuje a proč
- Vysvětlit, k čemu je nutná péče a ochrana hodnot území

ODHADOVANÝ VÝZNAM PRO DLOUHODOBOU PODPORU PÉČE O ÚZEMÍ	VYSOKÝ	D Mladší aktivní turisté Páry bez dětí a skupinky přátel Účastníci odborných exkurzí Zájezdy českých seniorů	B Rodiny s dětmi Místní návštěvníci + Chalupáři a chataři Dětské skupiny a tábory Školní výlety	A Pěší návštěvníci
	STŘEDNÍ	G Návštěvníci památek (kulturní turisté) Cykloturisté	E Horolezci Organizátoři (účastníci) sportovních akcí Kešeři	C Odborníci a amatérští přírodovědci Filmaři a fotografové + dronaři Zájezdy z Polska
	NÍZKÝ	I	H	F Mladé páry a skupinky z Polska Sportovně (adrenalinově) zaměřené cyklisté
		NÍZKÝ	STŘEDNÍ	VYSOKÝ
		AKTUÁLNÍ DOPAD NA STAV ÚZEMÍ a NEJČASTĚJŠÍ ZDROJ PROBLÉMOVÉHO CHOVÁNÍ		

Vybrané cílové skupiny interpretace

Skupiny návštěvníků jsou stručně popsány a je u nich uvedeno, proč je považujeme za méně či více významné z hlediska komunikace a dopadu na území.

V části **Zájmy a možná nabídka** u daných skupin uvádíme obecně vhodné prostředky interpretace a témata, která vzešla z **terénních průzkumů návštěvníků v roce 2018** (dotazník nezjišťoval zájem o téma velkých šelem/návratu vlka, v průzkumu se tedy nezobrazilo). **Je to vodítko pro jakýkoliv subjekt, který by dané prostředky interpretace a aktivity připravoval či provozoval.**

Vzhledem k tomu, že KPNV je primárně dokumentem AOPK ČR, zmiňujeme zde specificky souvislost s návštěvníckým střediskem sítě AOPK ČR (Dům přírody, Informační středisko CHKO).

Skupina A: Vysoký aktuální dopad na stav území x Vysoký význam pro dlouhodobou podporu péče o území

Pěší návštěvníci

Stručná charakteristika

Vysoký dopad na území vyplývá z velikosti této skupiny. Její členové vyhledávají turisticky atraktivní místa na území CHKO od jara do podzimu. Vysoký dopad je způsobený také tím, že většina této skupiny přijíždí a po CHKO se pohybuje osobními automobily. Problémy mohou působit odhazováním odpadků, ponecháváním exkrementů v MZCHÚ, hlukem a pohybem mimo značené cesty, kde mohou působit erozi a rušit zvířata, ale také rytím do skal.

Vysoký význam pro podporu péče o území souvisí s většinou silným zájmem o přírodní krásy a klid a odpočinek.

Zájmy a možná nabídka:

Dle údajů z návštěvníckého průzkumu má tato skupina o návštěvu **expozice o oblasti** průměrný zájem, takže ji lze s ohledem na její velikosti považovat za významnou cílovou skupinu i pro Dům přírody resp. Informační středisko. Dále projevila zájem o **komentovanou prohlídku a ukázkou lezení s komentářem**, což by mohly být zajímavé aktivity nabízené DP či IS.

Jako zajímavá témata členové skupiny označili **geologii a skalní města, historii oblasti, základní informace o oblasti a kulturní památky**. Tato témata by měla být zohledněna v expozici a na webu Domu přírody a IS případně v jiných výstupech určených této cílové skupině, např. na panelech naučných stezek, v digitálním průvodci či hledáčkách.

Skupina B: Střední aktuální dopad na stav území x Vysoký význam pro dlouhodobou podporu péče o území

Rodiny s dětmi

Stručná charakteristika

Podle zjištění průzkumu je tato skupina méně početná než předchozí (pěší), z čehož plyne i **střední dopad** na území. Občas po této skupině zůstávají v přírodě odhozené odpadky a někdy se vyskytují problémy s hlučností či pohybem mimo značené trasy.

Z dlouhodobého a strategického pohledu je tato skupina pro podporu péče o území **vysoce významná**. Vyhledává nové informace a podněty, a v případě, že se jí podaří oslovit zajímavou nabídkou, může péči o přírodu aktivně a dlouhodobě podporovat.

Zájmy a možná nabídka

Mezi nabídky, které by tuto skupinu mohly oslovit, patří **program pro děti** nebo **komentovaná prohlídka**, což by mohly být i aktivity nabízené **Domem přírody resp. IS**.

Skupina projevila zájem o téma **geologie a skalní města, základní informace o oblasti, historie oblasti, kulturní památky a architektura**. Tato témata by mohla být využita při tvorbě programů zaměřených na tuto cílovou skupinu nebo v expozici DP / IS, případně v jiných výstupech určených této cílové skupině, např. na panelech naučných stezek přiměřené délky a náročnosti, v digitálním průvodci či hledačkách.

Místní návštěvníci + chataři a chalupáři

Stručná charakteristika

Střední dopad na území je dán tím, že tato skupina nenavštěvuje území nárazovitě, ale spíše v menší intenzitě a častěji. Problémy mohou působit podobně jako jiné skupiny hlavně odhazováním odpadků, hlukem, pohybem mimo značené cesty, ale také např. nedovoleným ukládáním biologických odpadů do volné přírody nebo nedodržováním zákazů vjezdu. Někteří ubytovací kapacity pronajímají a nepředávají hostům informace o limitech území.

Vysoký význam pro podporu péče o území souvisí v první řadě s jejich trvalou přítomností v území a s komplexním zájmem o jeho hodnoty.

Zájmy a možná nabídka:

Výzkumem se tuto skupinu nepodařilo v dostatečném počtu zachytit. Dle zkušeností z jiných území lze odhadovat, že tato skupina by mohla mít zájem o **vycházku s průvodcem**, kterým by mohl být vyškolený pracovník AOPK ČR či jiný místní průvodce, dále o přednášky, diskuzní večery či jiné akce, případně i o **program pro děti**. O návštěvu expozice o Broumovsku bude skupina pravděpodobně projevovat menší zájem. Nicméně pokud by Dům přírody resp. IS nabízel výše zmíněné aktivity, mohl by tuto skupinu zaujmout, takže ji lze **považovat za potenciálně významnou cílovou skupinu i pro Dům přírody a IS**.

Tábory a dětské skupiny

Stručná charakteristika

Střední dopad na území plyne z toho, že tábory a dětské skupiny jsou většinou dobře vedené a k přírodě se chovají s potřebným respektem. Problémy v území působí minimálně.

Vysoký význam pro podporu péče o území je dán nízkým věkem členů této skupiny a možností působit na ně prostřednictvím jejich vedoucích.

Zájmy a možná nabídka

Skupinu se průzkumem nepodařilo v dostatečném počtu zachytit. Přesto lze soudit, že z pohledu **Domu přírody, resp. IS** může být významná. Významná může být i z pohledu **hledaček** nebo **digitálního průvodce**. Zájem by mohla mít rovněž o **odbornou exkurzi** či **živé vystoupení odborníků – ochránců přírody**.

Z témat by tuto skupinu mohlo oslovit **geologie a skalní města, rostliny, zvířata a historie oblasti**.

Školní výlety

Stručná charakteristika:

Pro očekávaný **střední dopad** je u této skupiny určující proměnlivá úroveň motivace k návštěvě, skupinová dynamika a různá úroveň vedení. Časté problémy zahrnují zejména odpadky odhozené v přírodě nebo rušení hlukem.

Z dlouhodobého pohledu je význam této skupiny pro podporu péče o území **vysoký**. Z této skupiny se v budoucnu mohou rekrutovat zájemci o ochranu přírody nebo kulturně-historického dědictví regionu.

Zájmy a možná nabídka

Dle zkušeností fungujících Domů přírody tvoří školní skupiny důležitou část návštěvníků. Tuto skupinu by mohly zaujmout **hledačky, exkurze s průvodcem** nebo živé vystoupení odborníků – ochránců přírody.

Z témat by tuto skupinu mohla zajímat **geologie a skalní města, rostliny, zvířata** a do jisté míry také **historie oblasti**.

Skupina C: Vysoký aktuální dopad na stav území x Střední význam pro dlouhodobou podporu péče o území

Odborníci / amatérští přírodovědci a jejich skupiny

Stručná charakteristika

Vysoký potenciální **dopad** na území plyne z jejího velmi specifického zaměření. Členové této skupiny mohou způsobit škody sešlapem a následnou erozí, či rušením v nejcitlivějších lokalitách, kam se vydávají za vzácnými rostlinami či živočichy. Problematický může být rovněž jejich sběr. Obecně má tato skupina tendenci chovat se paradoxně nešetrně – porušovat zákazy vstupu, sběru, pohybu mimo trasy. V jejich očích odborná znalost často ospravedlňuje chování, které by u běžného návštěvníka byl problém. Z tohoto důvodu mohou být v terénu velmi špatným příkladem pro ostatní návštěvníky, kteří pak jejich problematické chování napodobují.

Střední význam z hlediska dlouhodobé podpory péče o území je dán hlavně její menší početností, i když je to velmi důležitá skupina, která ovlivňuje způsob, jakým ostatní návštěvníci vnímají omezení nutná pro ochranu území, ale i ochranu přírody obecně. Na druhou stranu, vzhledem k vyhraněnému zájmu o přírodu, tato skupina může být velmi důležitá při vysvětlování nutnosti péče o přírodu.

Zájmy a možná nabídka

Tato skupina nebyla průzkumem v dostatečném počtu zachycena. Ze zkušeností jiných CHKO je nicméně zřejmé, že může patřit k návštěvníkům Domu přírody resp. IS. Skupinu lze oslovit spíše **odbornějšími brožurami a letáky**, aktuálními a přesnými informacemi o předmětu jejího zájmu na **webu** nebo **přednáškami a exkurzemi v doprovodu erudovaných specialistů**.

Filmaři a fotografové + dronaři

Stručná charakteristika

Vysoký dopad na území plyne z toho, že se členové této skupiny mohou pohybovat v nejcitlivějších lokalitách, kam se vydávají za vzácnými rostlinami či živočichy, a především tím, že často vytvářejí zkreslený obraz území, který v návštěvnících vyvolává nereálná očekávání (přístupnost obtížně přístupných lokalit a klidových zón atd.). Na základě těchto očekávání pak návštěvníci následně vyžadují zážitky a služby, které mohou být v konfliktu s ochranou hodnot území. Drony ruší hlukem,

často vyvolávají pocit ztráty soukromí či bezpečí a ohrožují klidovost i v jinak obtížně přístupných částech území.

Střední význam z hlediska podpory péče o území, vyplývá hlavně z menší početnosti této skupiny.

Zájmy a možná nabídka

Tato skupina nebyla z pochopitelných důvodů průzkumem zachycena a dle zkušeností již fungujících DP ani nepatří k častým návštěvníkům Domu přírody. Skupinu lze nicméně oslovit specifickými nástroji, jako jsou **fotografické či video soutěže, výstavy fotografií či promítání a besedy s tvůrci snímků**.

Zájezdy z Polska

Stručná charakteristika

Tuto skupinu se pomocí průzkumu nepodařilo zachytit v dostatečném množství.

Vysoký dopad na území plyne z její početnosti. Členové této skupiny mohou působit škody sešlapem, odhazováním odpadků, znečišťováním prostředí nebo rytím do skal.

Střední význam z pohledu podpory péče o území, je dán hlavně možností působit na organizátory a průvodce této skupiny.

Zájmy a možná nabídka

Tato skupina si program řeší sama a průvodcovské služby zpravidla poskytuje vedoucí zájezdu. Skupina by mohla patřit k návštěvníkům Domu přírody či IS, pokud by se návštěvu podařilo začlenit do programu zájezdu a pokud by nabídka programu byla v polštině.

Tuto skupinu se průzkumem nepodařilo zachytit, nicméně dle výsledků širší skupiny polsky mluvících návštěvníků je pravděpodobné, že její členové budou mít zájem o témata **geologie a skalní města, historie oblasti, kulturní památky a architektura, základní informace o oblasti**.

Skupina D: Nízký aktuální dopad na stav území x Vysoký význam pro dlouhodobou podporu péče o území

Mladší aktivní turisté

Stručná charakteristika

Nízký dopad na území plyne ze skutečnosti, že členové cílové skupiny se zpravidla chovají k přírodě ohleduplně. Škody mohou občas způsobit sešlapem, odhazováním odpadků, znečišťováním prostředí nebo rytím do skal.

Vysoký význam z pohledu podpory péče o území, je dán hlavně nízkým věkem členů této skupiny a pozitivním vztahem k přírodním hodnotám.

Zájmy a možná nabídka

Aktivity, o které by tato skupina dle výsledků průzkumu mohla mít zájem, zahrnují **ukázkou lezení s komentářem, komentovanou prohlídku, cyklovýlet s průvodcem případně návštěvu malé expozice o Broumovsku**.

Členové skupiny projevili zájem o **geologii a skalní města, historii oblasti, místní tradice, základní informace o oblasti a kulturní památky**. Tato skupina může patřit i k potenciálním návštěvníkům Domu přírody resp. IS, pokud by se podařilo zmíněná témata a aktivity zohlednit v nabídce programů a v expozici.

Starší páry a skupinky

Stručná charakteristika

Nízký dopad na území je dán menší početností a větší ohleduplností této skupiny k okolí. Skupina působí minimální problémy (občasné odhazování odpadků, pohyb mimo značené trasy, rušení zvířat, parkování mimo vyhrazená místa).

Vysoký význam pro podporu péče o území je dán vyšší zájmem o historii, přírodu a krajinu.

Zájmy a možná nabídka

K vhodným formám by mohl patřit **program o klášteře a benediktinech, komentovaná prohlídka, návštěva malé expozice o Broumovsku, ukázka lezení (horolezecká tradice, tradiční využívání skal) s komentářem a cyklovýlet s průvodcem**. I když je tato skupina méně početná, vzhledem k jejím zájmům patří k potenciálním návštěvníkům Domu přírody resp. IS.

Témata a nabídky, které skupinu oslovují, zahrnují **základní informace o oblasti, historii oblasti, geologii a skalní města, památky a architektura a místní tradice**.

Účastníci odborných exkurzí

Stručná charakteristika

Nízký dopad na území vyplývá z malé velikosti této skupiny, ohleduplného chování k přírodě a odborného vedení. Účastníci působí minimální problémy (za předpokladu, že je vede pracovník AOPK ČR či spolupracující odborník, který sám svým příkladem nenabádá k porušování pravidel – viz skupina C: skupiny odborníků / amatérských přírodovědců).

Vysoký význam pro podporu péče o území je dán hlubším zájmem o přírodu a větší motivací poznávat. Členové této skupiny mohou své znalosti šířit ve svém okolí a tím pozitivně ovlivňovat postoje ve prospěch ochrany přírody a krajiny.

Zájmy a možná nabídka

Oblíbenou formou poznávání pro tuto skupinu je **exkurze v doprovodu zkušeného specialisty**. Skupina ale je významná i z pohledu **Domu přírody resp. IS**, jehož návštěva může být součástí programu. Skupina by mohla mít zájem o odbornější publikace a informace na webech DP, IS a AOPK ČR.

Zájezdy českých seniorů

Stručná charakteristika

Nízký dopad na území vyplývá z ohleduplného chování k přírodě a vedení skupiny. Účastníci působí minimální problémy. Skupina je však náročnější na infrastrukturu (povrch cest a členitost, vzdálenost parkovišť od cílů, toalety aj.).

Vysoký význam pro podporu péče o území souvisí s větším zájmem o přírodní a kulturní dědictví. Členové této skupiny mohou působit ve svém okolí a pozitivně ovlivňovat postoje svých blízkých a známých ve prospěch ochrany přírody a krajiny.

Zájmy a možná nabídka

Tato skupina si program řeší sama a průvodcovské služby zpravidla poskytuje vedoucí zájezdu. Skupina by mohla patřit k návštěvníkům DP či IS, pokud by se návštěvu podařilo začlenit do programu zájezdu. Tuto skupinu se průzkumem nepodařilo zachytit, nicméně je pravděpodobné, že její členové budou

mít zájem o témata **geologie a skalní města, historie oblasti, kulturní památky a architektura, základní informace o oblasti.**

Skupina E: Střední aktuální dopad na stav území x Střední význam pro dlouhodobou podporu péče o území

Horolezci

Stručná charakteristika

Střední dopad na území je dán tím, že počet členů této cílové skupiny je poměrně velký a ne všichni dodržují stanovená pravidla. Občas se vyskytují problémy s odstraňováním vegetace ze skal, znečišťováním jejich okolí, nelegálním rozděláváním ohňů, tábořením a lezením mimo vyhrazené terény a rušením zvláště chráněných druhů živočichů.

Střední význam z hlediska podpory péče o území je spojen s většinou výrazným zájmem o přírodu, pobyt v ní a zachování klidovosti, což jsou hodnoty úzce spojené s ochranou přírody.

Zájmy a možná nabídka

Skupinu se průzkumem mezi návštěvníky nepodařilo v dostatečném počtu zachytit. Z pohledu možné nabídky, která by členy této skupiny mohla zaujmout, by se jednalo zejména o **přednášky a diskuse s odborníky**. Lze využít Mezinárodní horolezecký filmový festival – část programu by mohla probíhat v DP resp. IS.

Organizátoři (účastníci) sportovních akcí

Stručná charakteristika

Střední dopad na území u této skupiny je dán především tím, že akce jsou často vázány na zpevněné komunikace a značené trasy. Účastníci i doprovod nicméně mohou působit škody odhazováním odpadků, rušením zvířat, sešlapem, parkováním mimo vyhrazená místa a znečišťováním okolí výkaly. Problémem je využívání přírody jako atraktivní kulisy pro svůj sport, i když by bylo možné činnost provozovat jinde, v méně citlivých územích. Dále vstupy a parkování diváků mimo turistické cesty a vyhrazená parkoviště.

Střední význam z hlediska možné podpory péče o území je spojen s určitou možností působit na členy skupiny (účastníky a jejich doprovod) prostřednictvím pořadatelů, kteří s ohledem na možnost konání příštích ročníků mají snahu možné konflikty s ochranou přírody omezit na minimum.

Zájmy a možná nabídka

Skupinu lze oslovit prostřednictvím organizátorů či přímou účastí pracovníků CHKO či DP, resp. IS na akci. Z hlediska **DP/IS** a vzhledem k povaze provozované aktivity tato skupina není příliš významná. Ale v okamžiku, kdy se její členové do území vrátí například se skupinou přátel nebo s rodinou, může být jejich oslovení interpretací účinnější.

Kešeři

Stručná charakteristika

Střední až nízký dopad je u této skupiny dán tím, že není v porovnání s jinými příliš početná a většina jejích členů se většinou chová k prostředí ohleduplně. Někdy se objevují problémy se vstupem mimo značené trasy, odhazováním odpadků, rušením zvířat, lokálním sešlapem vegetace, parkováním mimo vyhrazená místa a znečišťováním okolí.

Střední význam z pohledu možné podpory péče o území souvisí s pozitivním přístupem členů této skupiny k přírodě a klidu, s nimiž ochrana přírody bezprostředně souvisí.

Zájmy a možná nabídka

Skupinu lze oslovit například zajímavými tematickými kešemi s ochránářským poselstvím nebo zařazením ochránářských témat do eventů. Pro území by mohly být prospěšné i eventy CITO (Cache In Trash Out).

Skupina F: Vysoký aktuální dopad na stav území x Nízký význam pro dlouhodobou podporu péče o území

Mladé páry a skupinky z Polska

Stručná charakteristika

Podle průzkumu sem patří asi třetina návštěvníků z Polska. Zejména ve dnech se špičkovou návštěvností se jedná o početnou skupinu návštěvníků skalních měst, z čehož plyne i **vyšší dopad** na území. Občas po této skupině zůstávají v přírodě odhozené odpadky a někdy se vyskytují problémy s hlučností, nebo parkováním mimo vyznačené plochy.

Dlouhodobě má tato skupina pro podporu péče o území **nižší význam**, podle průzkumu se do území jen 5 % oslovených vrací častěji než 1x ročně. Touha poznávat přírodu a její krásy naznačuje, že tuto skupinu lze vhodnou nabídkou oslovit.

Zájmy a možná nabídka

Mezi aktivity, které by tuto skupinu mohly oslovit, patří **cyklovýlet s průvodcem, návštěva malé expozice o Broumovsku** (24%, nejvyšší zjištěná hodnota), **ukázka lezení s komentářem** nebo **komentovaná prohlídka**, což by mohly být aktivity nabízené i **Domem přírody resp. IS**.

Skupina projevila zájem o téma **geologie a skalní města, historie oblasti, základní informace o oblasti, kulturní památky a architektura a místní tradice**.

Sportovně (adrenalinově) zaměřené cyklisté

Stručná charakteristika

Potenciálně vysoký dopad na stav území je dán skutečností, že se významná část této skupiny věnuje volné jízdě terénem i mimo vyhrazené trasy a je jednou z cílových skupin, na niž se zaměřuje marketing rozvíjejícího se Bike Resortu Broumovsko. Problémy mohou tito návštěvníci působit poškozováním vegetace při volné jízdě terénem (vede k erozi), střety s dalšími návštěvníky (především pěší turisté) a hospodáři, odhazováním odpadků, případně rušením zvířat.

Nízký význam pro podporu péče o území vyplývá z toho, že skupina je výrazně orientovaná na výkon a při některých aktivitách se může dostávat do střetu se zájmy ochrany přírody.

Zájmy a možná nabídka:

Skupinu by mohly oslovit **panely s mapou**, na vhodných místech u tras, kde se přirozeně cyklisté zastavují. Na místech, kde se občerstvují lze využít např. podtácky.

Tato skupina pravděpodobně nebude patřit k významným cílovým skupinám Domu přírody či IS.

Skupina G: Nízký aktuální dopad na stav území x Střední význam pro dlouhodobou podporu péče o území

Cykloturisté

Stručná charakteristika

Nízký dopad na stav území vyplývá z malé početnosti této skupiny ve srovnání s jinými skupinami. Problémy mohou cykloturisté občas působit zanecháváním odpadků, znečišťováním okolí tras, rušením, jízdou po pěších turistických stezkách namísto tras pro cyklisty, jízdou mimo cesty a volným terénem, střety s dalšími návštěvníky (pěší turisté, in-line bruslaři) a konflikty s hospodáři. **Situaci v budoucnu ovlivní větší rozšíření elektrokol, které této skupině umožní přístup do zatím klidových oblastí s obtížnějším terénem (v souvislosti s rozvojem Bike Resortu Broumovsko).**

Střední význam pro podporu péče o území vyplývá z menší velikosti skupiny, byť její členové mají zpravidla silnější zájem o poznávání přírody a jejích krás a o klid a odpočinek. Obě tyto kvality území s jeho ochranou úzce souvisí. Z hlediska destinačního managementu jsou vítanou skupinou potenciálně vícedenních návštěvníků, kterou lze rozprostřít po CHKO.

Zájmy a možná nabídka:

Skupinu by mohly oslovit **panely** na vhodných místech u tras, kde se přirozeně cyklisté zastavují nebo nabídka **cyklovýletů s průvodcem**. Je třeba s nimi pracovat a nabídnout jim zázemí, a to nejenom v DP. Aktivita by měla být provázána s projektem Bike resort Broumovsko. Vzhledem k menší početnosti skupiny ji lze *zatím* považovat za méně důležitou pro Dům přírody / IS.

Návštěvníci památek

Stručná charakteristika

Nízký dopad na území je dán menší početností této skupiny a větším zájmem o poznávání památek a architektury než přírody. Členové této skupiny působí minimální problémy.

Střední význam pro podporu péče o území je dán hlubším zájmem o kulturní dědictví, na jehož ochranu se dá navázat při vysvětlování potřeby chránit také přírodu a zejména krajinu. Členové této skupiny mohou informace dále šířit ve svém okolí a tím pozitivně ovlivňovat postoje ve prospěch ochrany přírody a krajiny mimo oblast tradičních příznivců.

Zájmy a možná nabídka

Dle průzkumu členové této skupiny by měli zájem o **komentovanou prohlídku**. Skupina může být významná i z pohledu **Domu přírody / IS**, jehož návštěva může být součástí programu návštěvy regionu.

Z hlediska témat je zajímavá **historie oblasti a památky a architektura**, ale také **geologie a skalní města**.

Klíčová sdělení pro CHKO (a Národní geopark Broumovsko)

Odůvodnění výběru témat a klíčových sdělení; výběr těchto sdělení musí logicky navazovat na potenciál území, definované cíle a cílové skupiny interpretace

Klíčová sdělení představují to, co by si měl návštěvník z CHKO Broumovsko odnést v jednotlivých oblastech interpretace. Jedná se o **vytyčení jakýchsi opěrných bodů v dlouhém seznamu přírodního a kulturně-historického dědictví, které lze v oblasti CHKO a jejím nejbližším okolí interpretovat.**

Výběr témat a formulace klíčových sdělení

Mají-li klíčová sdělení sloužit svému účelu, je důležité pochopit, jakou roli v interpretaci fenoménů území CHKO hrají. **Výběr a formulace klíčových sdělení vychází ze stanovených cílů interpretace. Je zcela zásadní pro tvorbu / úpravu obrazu území a jeho prezentace návštěvníkům, protože tato sdělení pomáhají nastavit očekávání návštěvníků.**

Tematicky tedy klíčová sdělení **nepostihují všechno, čím je CHKO Broumovsko z hlediska ochrany přírody a krajiny jedinečné a co může nabídnout.** Zcela záměrně si vybírají témata a lokality a směřují návštěvníka do takových částí území, kde je to v souladu s Limity KPNV a kde ideálně existuje alespoň minimální zázemí a služby (proto např. sdělení věnované industriálním památkám a architektuře, které návštěvníka směřuje do obcí). U exponovaných lokalit (např. skalní města), kam jsou návštěvníci již tradičně a dlouhodobě směřováni v cestovním ruchu pomocí marketingu destinace (a není reálné, že by do těchto míst přestali jezdit), jsou důležité souvislosti, v jakých se téma prezentuje. Souvislosti by měly pomoci vysvětlit hodnotu daného fenoménu a nutnost případných omezení, se kterými se návštěvník setká (např. souvislost skalní města - útočiště naznačuje, proč je potřeba uzavírat část okruhu v Teplických skalách).

Formulace by měla být dostatečně srozumitelná těm, kdo prezentaci území v cestovním ruchu na základě sdělení budou vytvářet. Proto je často zjednodušená a používá jimi používané výrazy (např. využití spojení „skalní města“, i když toto slovní spojení není odborně zcela přesné). Formulace sdělení je ze své podstaty velmi zhuštěná, protože je potřeba na minimálním prostoru (1-2 věty) postihnout zásadní fenomény i souvislosti, což není jednoduché. Tvůrce interpretace si je pak dále rozpracuje sám do interpretačních textů, které už mohou být mnohem přesnější. Klíčová sdělení tedy nejsou slogany, které by se měly doslova kopírovat a v uvedené podobě objevit na všech interpretačních materiálech. Představují důležité vodítko, určují směr, od kterého by se tvůrce interpretace neměl odchýlit. To je důležité i pro zadavatele, kteří potřebují zadat vytvoření určité konkrétní interpretace (stezka, aplikace apod.).

Strukturování sdělení (hlavní sdělení, dílčí sdělení, konkrétní příběh) je nevyhnutné z hlediska procesu učení a vnímání. Schopnost člověka vnímat nové informace je omezená – nejnovější poznatky z oblasti komunikace a mentální kapacity návštěvníků ukazují, že větší počet sdělení než 3-4 současně dnes nedokáže většina běžných lidí zachytit, uvědomit si a zařadit.

Klíčová sdělení pro CHKO Broumovsko byla formulována postupně v letech 2016-2018 a **za důležitý krok považujeme, že byla akceptována i v dokumentu vytvářeném pro APRB v roce 2018 (Koncepte práce s veřejností (KPV) v CHKO a Národním geoparku Broumovsko), který bude sloužit i pro potřeby destinačního managementu území. Jen tak je možné dosáhnout významnějšího posunu ve vytváření reálnějšího obrazu území a očekávání návštěvníků.**

Poznámka ke genezi klíčových sdělení:

2016 – sdělení poprvé zformulována při přípravě Interpretačního plánu DP Broumovska (první interpretačně plánovací dokument, který se pro CHKO Broumovsko vytvářel). Cílem bylo nalézt fenomény, které jsou pro Broumovsko typické, zohledňovaly by dosavadní prezentaci území (průnik s cestovním ruchem), ale zároveň Broumovsko odlišovaly od ostatních CHKO. Bylo potřeba, aby obsahovaly pouze fenomény a lokality, které nejsou z hlediska reálně využitelných zdrojů interpretace a limitů využití území v cestovním ruchu problematické a lze je návštěvníkovi ukázat.

2017-2018 – stejná sdělení akceptována jako základní klíčová sdělení pro Konceptci práce s veřejností (KPV) vytvářenou pro APRB. Vzniklý dokument funguje i jako podklad pro destinační management území. Sdělení byla poupravena a rozšířena o Sdělení 4 (Národní geopark Broumovsko).

2018 – konsensus s destinačním managementem je při formování obrazu území zcela zásadní. Je potřeba vycházet ze společných klíčových sdělení. Z tohoto důvodu jsme sdělení zachovali i v zde, v KPNV.

2018-2019 – rozšíření klíčových sdělení o samostatné téma věnované návratu vlka / velkých šelem. Velké šelmy nejsou jen kontroverzním tématem z pohledu hospodářů. Vazba mezi výskytem velkých savců a šelem a klidovými oblastmi mimo nejnavštěvovanější turistické cíle je z pohledu řízení pohybu návštěvníků v území velmi důležitá, protože dlouhodobým trendem v cestovním ruchu je rozšiřovat aktivity i do zatím méně využívaných oblastí – klidovost území se obecně stala jedním z důležitých lákadel pro návštěvníky a je pro marketing destinací v cestovním ruchu využívána. To je i případ Broumovska. Zvolili jsme proto raději cestu rozšíření klíčových sdělení o další samostatné sdělení (spíše než pouhé rozšíření stávajících sdělení zmiňující části území jako útočiště pro živočichy – sdělení 2, 2c). Tato varianta nabízí větší prostor a umožňuje lépe pojednat souvislosti, včetně aspektů ekologických (lesy) a ekonomických (škody způsobené hospodářům).

Hlavní sdělení

Jedinečnost území Broumovska spočívá ve spojení rozsáhlé zásobárny podzemních vod v Polické pánvi, skalních měst evropského významu i dalších, méně nápadných připomínek pestré geologické minulosti regionu, a zachovalé kulturní krajiny Broumovského výběžku.

Dílčí sdělení

- 1. Jedinečné vlastnosti pískovců a dalších sedimentárních hornin vedly na území CHKO Broumovsko spolu se zvláštním tektonickým vývojem a klimatem nejenom ke vzniku skalních oblastí a měst, ale ovlivnily i charakter krajiny, vytvořily významnou zásobárnu podzemní vody, projevíly se v místní architektuře i běžném životním stylu lidí na vesnicích i ve městech.***
 - a. Broumovsko nám umožňuje pochopit vznik a vývoj skalních měst i vliv činnosti člověka na jejich prostředí.
 - b. Adršpašsko-teplické skály tvořené křídovými pískovci jsou výjimečné svou rozlohou, členitostí a výskytem jedinečných druhů nejenom v ČR, ale i v rámci Evropy.
 - c. Na Broumovsku lze kromě skalních měst vidět i další geomorfologické jevy vázané na pískovce *a další sedimentární horniny*, jako jsou tabulové (stolové) hory či kuesty.
 - d. Pískovce a ostatní křídové horniny, které fungují jako filtry a zásobárny podzemních vod dělají z Polické pánve na Broumovsku jeden z nejdůležitějších vodních zdrojů v rámci celé republiky, který nabývá stále většího významu v době klimatické změny.
 - e. Pískovce byly základním stavebním materiálem použitým na stavbách cest, obytných domů i chrámů, božích mukách a sochách v celém regionu, ale i mimo něj, například při opravě Karlova mostu a dalších památek v Praze.
- 2. Skalní města Broumovska jsou místem mnoha extrémů, útočištěm rostlin a živočichů, které bychom jinde marně hledali. Jsou ukázkou houževnatosti živé přírody i zranitelnosti tohoto prostředí neuváženými lidskými zásahy.***
 - a. Skalní města jsou prostředí plné extrémů. Na malé ploše, ale přitom díky velké výšce skal a jejich obrovskému povrchu, se zde projevují překvapivě výrazné rozdíly teplot, místy i teplotní inverze. Rozdíly jsou tak velké, že relativně blízko sebe žijí chladnomilné druhy rostlin a živočichů i druhy výslunných poloh. V chladných, inverzních roklích přežívají organizmy, které se jinak vyskytují o stovky kilometrů dále na sever, nebo v daleko vyšších nadmořských výškách, některé tu dokonce přežily z poslední doby ledové.
 - b. Křemenné pískovce tvoří na živiny chudé prostředí, ve kterém obstojí jen extrémně houževnaté a nenáročné druhy, například mechorosty a lišejníky.

- c. Díky své členitosti je značná část skalních měst pro člověka nepřístupná a neprostupná, čehož využívají nejen druhy obývající podzemní prostory, vzácní dravci, ale i ostatní živočichové, kteří zde nacházejí bezpečné útočiště v době odpočinku a péče o mláďata, nebo zde hledají úkryt v denní dobu, než vyrazí za potravou do volné noční krajiny.
- d. Člověk dokáže svou činností vážně poškodit či zničit i na první pohled věčné skály, a proto je potřeba respektovat určitá omezení.

3. *Krajina Broumovska podává svědectví o pracovitosti i spiritualitě našich předků. Lze v ní nalézt otisk mnoha různých činností a epoch. Její kouzlo stojí za to poznávat a chránit.*

- a. Na pomezí českých zemí v Broumově a okolí vzniklo jedno z center řádu Benediktinů v Evropě, které zdejší kraj utvářelo v dnes obdivovaný a harmonický celek.
- b. K jedinečným rysům krajiny Broumovska patří pole, louky a pastviny, aleje, dominanty kostelů vybudovaných špičkovými staviteli své doby, drobné sakrální památky mnohdy vysoké umělecké kvality i typické velkolepé broumovské statky, stejně jako prostá vesnická roubená architektura.
- c. Broumovsko bylo po dlouhou dobu moderním regionem, který úspěšně bojoval se svou periferností – průmyslové dědictví jako jsou doly, lomy, či textilky vypovídá o přírodním bohatství oblasti, pracovitosti a podnikavosti zdejších obyvatel. Přesto si zachovalo jedinečný kultivovaný ráz. Takovýmto regionem se Broumovsko snaží být i dnes.
- d. Krása krajiny Broumovska vynikne ve všech obdobích roku... Pro zachování kouzla zdejší krajiny a péči o její přírodní i kulturně-historické hodnoty jsou dnes důležité nejen profesionální instituce ochrany přírody či památkové péče, ale především místní lidé, a (s rostoucí návštěvností/popularitou regionu) ve stále větší míře také návštěvníci.

4. *Broumovsko je vedle skalních měst pozoruhodné i méně nápadnými ukázkami pestré geologické minulosti a pozůstatky těžby nerostných surovin. Dokladem jeho jedinečnosti je vznik Národního geoparku Broumovsko.*

- a. Javoří hory, pásmo sopečného původu chrání malebnou Broumovskou kotlinu od severovýchodu a vytváří přirozenou hranici, což se projevilo v mnoha obdobích starší i moderní historie regionu.
- b. Jestřebí hory a Žacléřsko, s významnými ložisky černého uhlí a dalších surovin, jedinečnou modelací krajiny a památkami na hornickou minulost, představují ukázkou vlivu lidské činnosti na ráz krajiny.
- c. Posláním Národního geoparku Broumovsko je interpretovat místní dědictví v souladu s nutnou ochranou místních zdrojů, pomáhat místnímu ekonomickému rozvoji, budovat respekt k přírodnímu i kulturně-historickému dědictví, přispívat k vědeckému poznání, popularizovat přírodní vědy, vzdělávat a propagovat udržitelný cestovní ruch.

5. Broumovsko, které bývalo v minulosti domovem velkých savců, včetně šelem jako vlk či rys, je láká i dnes. Zdejší krajina, způsob jejího využívání člověkem i hospodaření v ní se ale mění a přítomnost velkých šelem se logicky stává předmětem neshod a nepochopení.

- a. Díky struktuře krajiny, která nabízí dostatek útočišť, relativnímu klidu a poloze Broumovska mezi dvěma národními parky, se zde po stovkách let znovu zabydlel vlk a sporadicky je zaznamenán rys.
- b. Přítomnost šelem jako vrcholových predátorů má vliv na chování zvěře a napomáhá omezení škod, které páchá zvěř v lesích. Šelmy tím přispívají ke zdraví lesních porostů, které je nezbytné pro přežití lesů ve změněných klimatických podmínkách.
- c. Relativní klid krajiny Broumovska láká nejen velké savce a šelmy, ale i návštěvníky. Zázemí klidových oblastí mimo oblíbené turistické cíle pomáhá zvířatům odolat tlakům, které s sebou vysoká návštěvnost území nese. Najít způsob jak zachovat útočiště, které krajina poskytuje a zároveň vyjít vstříc návštěvníkům, není jednoduché.
- d. Pro chovatele ovcí a hovězího dobytka, znamená návrat vlka značné problémy, protože s ním jako s přirozenou součástí zdejší krajiny přestali počítat. Situaci chovatelům komplikují i návštěvníci, kteří bez obav i s dětmi a psy vstupují do ohrad a pastevních areálů, kde riskují střet s ovčáckými psy, berany, býky nebo kravami chránícími svá telata.
- e. Zkušenosti z Polska, Německa i jiných oblastí ČR ukazují, že soužití s vlky je možné, pokud chovatelé znovu svá stáda zabezpečí proti vlkům, stát kompenzuje případné škody a z vlčí populace odstraňuje objektivně problematické kusy.

Prostředky interpretace

Návrh konkrétních způsobů interpretace jednotlivých sdělení pro cílové skupiny návštěvníků

Zde je stručný komentář k tomu, jak navrhované typy prostředků chápat. Podrobněji jsou některé z nich rozpracovány v rámci Aplikační části KPNV. **Tabulka klíčových sdělení a prostředků v další části této kapitoly přiřazuje jednotlivým klíčovým sdělením KPNV vhodné prostředky interpretace.**

Návštěvnické středisko CHKO Broumovsko – tzv. Dům přírody (DP) Broumovska

Expozice v Domě přírody Broumovska má prezentovat CHKO Broumovsko jako celek a vycházet ze sdělení KPNV. Všechna sdělení (klíčová i dílčí) by v Domě přírody měla být zmíněna, i když některá nebudou například v expozici rozpracována do větší hloubky. Úkolem Domu přírody je mimo jiné návštěvníky směřovat k dalším částem infrastruktury (například poskytnout informaci, že ukázkou praktického využití pískovců je soubor barokních broumovských kostelů a klášter v Broumově), či prezentovat omezení, s nimiž se v CHKO návštěvník setká a pravidla, kterými by se návštěvník při pobytu v CHKO měl řídit. Měla by zde být komunikována i sdělení, ke kterým není v terénu patrná jasná souvislost (např. velké šelmy).

Informační středisko (IS) CHKO Broumovsko – Teplice nad Metují / návštěvnické středisko NPR Adršpašsko-teplické skály

Toto informační středisko je na území CHKO doplňkovou infrastrukturou k připravovanému DP Broumovska. Činnost IS musí podporovat činnost DP, ne mu konkurovat. Expozice v IS by měla prezentovat hodnoty NPR a prioritní témata ve vztahu k celé CHKO (a Geoparku) Broumovsko (viz Oblasti nevyužitého potenciálu) a řídit se zásadami dobré interpretace. Musí vycházet ze sdělení KPNV. Podobně jako u Domu přírody, úkolem IS je návštěvníky směřovat k dalším částem infrastruktury (v souladu s Limity KPNV), prezentovat omezení, s nimiž se v CHKO návštěvník setká a pravidla, kterými by se návštěvník při pobytu v CHKO měl řídit. *Více viz Aplikační část*

Web Domu přírody / IS CHKO Broumovsko a web AOPK ČR – CHKO Broumovsko

Weby spolupracují a odkazují na sebe navzájem. Cílem je usnadnit uživatelům kontakt a získání informací. Obsahují základní prezentace území, která by měla pro potenciálního i skutečného návštěvníka vytvářet celistvý obraz území CHKO Broumovsko. Měla by obsahovat všechna sdělení a souvislosti a nabídnout mu i podrobnější informace, které není v terénu nutné prezentovat všem (informace odbornější povahy) a návštěvník si je v případě zájmu může dohledat zde.

Weby jsou základním nástrojem pro utváření očekávání. Mají návštěvníka směřovat k dalšímu objevování CHKO Broumovsko (tj. toho, co je možné nabídnout a není v rozporu se zájmy ochrany přírody a hospodářským provozem – viz Zdroje interpretace, dále část KPNV Limity využití území, případně jinými omezeními, která jsou v území platná). Weby návštěvníkovi poskytnou potřebné základní turistické informace o území, do kterého jede (dostupnost, orientace, služby, omezení, s nimiž se v CHKO setká) a seznámí jej s pravidly chování při návštěvě a pobytu v CHKO.

Mohou obsahovat odkazy na stávající osvědčené a funkční weby destinačních managementů (Region Broumovsko, Kladské Pomezí), informačních center, muzeí, spolků apod., které podávají podrobnější informace o konkrétních lokalitách či tématech. Důležité však je, aby podporovaly cíle KPNV (viz Směry rozvoje).

Facebookový profil CHKO Broumovsko

FB profil je třeba udržovat aktivní a živý a pečovat o kulturu a etiku všech příspěvků. Jedná se o doplňkový prostředek pro prezentaci dění na území CHKO. Umožňuje informovat o aktuálním dění na území CHKO (výskyt zajímavých druhů, nabídka exkurzí, besed) a prezentovat se jinak než jako úřad. **Jeho nejdůležitější funkcí je otevírat aktuální témata a reagovat v rámci diskusí na kolující nepřesné či mylné informace, které se dění v CHKO dotýkají.** Měl by pomáhat usměrnit očekávání návštěvníků již před příjezdem do území a směřovat jejich pozornost do vybraných lokalit a časových období roku.

Návštěvnická mapa CHKO Broumovsko (případně s rozšířením na Geopark)

Jednoduchá návštěvnická mapa Broumovska s lokalizací jednotlivých fenoménů (pouze těch, které je vhodné ukazovat – viz Příloha Zdroje interpretace, Limity využití území) a jednoduchým popisem. Mapa umožňuje směřovat pozornost návštěvníků do vybraných lokalit. Bude zahrnovat přírodní, historické i kulturní dědictví oblasti, které bude stručně představeno v souladu se sděleními, která definuje interpretační plán. Mapa by měla mít formu tržacího bloku A3 a místy její distribuce by tak byla turistická informační centra po obvodu CHKO, muzea a ubytovatelé. Mapa musí obsahovat také pravidla chování v CHKO.

Expozice

Vnitřní i venkovní expozice, které prezentují přírodní a kulturně-historické hodnoty CHKO (a Geoparku) Broumovsko (potenciál viz Přehled stávající interpretace, v současné době prezentaci celé CHKO nejlépe splňuje Infobod – expozice *Krajina, pískovec a člověk* v Klášteře Broumov). Mají-li být expozice nebo jejich části v rámci práce s návštěvníkem přínosné pro ochranu přírody a krajiny v CHKO a Geoparku Broumovsko, musí prezentovaná témata respektovat Limity využití území, Zdroje interpretace a Sdělení KPNV. Zvolená forma zpracování musí respektovat zásady dobré interpretace místního dědictví. **Expozice v DP Broumovska a IS CHKO / NS NPR Adršpaško-teplické skály musí vzhledem ke zdrojům financování tyto podmínky splňovat povinně.**

Naučná stezka

Princip klasické naučné stezky spočívá v tom, že návštěvník panely absolvuje v určitém pořadí, tedy jde v určitém směru a měl by mít možnosti si prohlédnout všechny panely na její trase. Často je tak chápán i soubor panelů (např. u broumovských kostelů). Naučná stezka má **společné téma**, návštěvníkovi přibližuje jedno, případně několik málo dílčích sdělení a využívá autentická místa a fenomény, kde lze konkrétní sdělení dobře ilustrovat. Tomu pak odpovídají i uvedené lokality. **V případě Broumovska je v terénu panelových stezek a panelů již dostatek, proto je vhodnější volit jejich opravy a zvážit obměnu obsahu spíše než budovat nové.**

Panely MZCHÚ

Jsou součástí základní informační a částečně interpretační infrastruktury v terénu. Jsou postaveny na atraktivních fotografiích a krátkých textech, tak aby návštěvníkovi na první pohled vizuálně komunikovaly, čím je dané MZCHÚ zajímavé. Jsou doplněny QR kódy. Při obnově je potřeba, aby obsah co nejlépe odrážel cíle, limity a sdělení KPNV, informace získané přes QR kód musí být funkční a doplňovat, ne dublovat obsah panelu.

Panely na cyklotrasách

Ochota cyklistů se kvůli panelu zastavit je přeceňována. Naučné panely na cyklotrasách proto mohou fungovat za předpokladu, že jsou správně umístěny – na místech, kde se cyklisté přirozeně zastavují a odpočívají, že prezentují věci a témata, která se dají na daném místě vidět a obsahují aktuální mapu.

Prohlídka s průvodcem

Může se jednat o pravidelné prohlídky v tradičních prohlídkových objektech, jako je Klášter Broumov, místní muzea, prohlídkové okruhy ve skalních městech (kde jsou tyto služby často již nabízeny) nebo příležitostné terénní exkurze s odborníkem – pracovníkem Správy CHKO, Regionálního muzea v Náchodě apod., případně proškoleným místním průvodcem (TIC, nezávislý místní průvodce, dobrovolný strážce). Mají-li být v rámci práce s návštěvníkem přínosné pro ochranu přírody a krajiny v CHKO a Geoparku Broumovsko, musí zvolené trasy a témata prohlídek respektovat Limity využití území, Zdroje interpretace a Sdělení KPNV.

Digitální průvodce

Virtuální on-line/off-line průvodce (např. nakoleipesky.cz, izi TRAVEL) naučnou stezkou, trasou či územím. Průvodce funguje na principu volně stažitelné aplikace do mobilního telefonu. Aplikace umožňuje tvořit prohlídky po objektech a venkovní trasy. Trasy jsou zaznačeny v mapě, jednotlivá zastavení mají svůj popis, fotografie a audio stopu. Prohlídky po objektech nejsou vázány na mapu. Trasy a prohlídky mohou být zdarma nebo zpoplatněny, záleží na tvůrci. Zvolené lokality i obsah aplikace musí respektovat cíle interpretace, sdělení, zdroje interpretace a limity využití území.

Další prostředky digitální interpretace (např. hry)

Nahrávky, videa, herní aplikace, virtuální realita, 3D animace. Pokud mají přispívat k interpretaci hodnot území, musí naplňovat cíle interpretace v území CHKO stanovené v KPNV, pracovat se sděleními, limity využití území a splňovat zásady dobré interpretace.

Hledačka

Aktivita pro vyznavače hledáček (questingu), které jsou podobné šipkované či hledání „pokladu“. Hledačky by měly být vytvářeny pouze v místech, kde bude zajištěna údržba hledačky i krabičky, tj. kde na ně někdo pravidelně dohlíží a kontroluje je. Zvolené lokality i obsah hledáček musí respektovat Zdroje interpretace a Limity využití území. Krabičky s „pokladem“ by měly být umístěny nejlépe v objektu, kde je někdo vydá (pracovník Domu přírody, muzea, informačního centra apod.).

Interpretační program

Nejde o klasické environmentální programy pro školy (!). Ministerstvo životního prostředí striktně trvá na rozlišování programů pro střediska ekologické výchovy (které jsou často velmi obecné a je možné je absolvovat v podstatě kdekoli v ČR – např. obecný program o vodě) od interpretačních programů, které jsou určeny i pro návštěvníky CHKO a regionu. Tyto programy by měly mít velmi silnou vazbu na místo a více využívat zásad interpretace místního přírodního a kulturně-historického dědictví a místně zakotveného učení. Přetvářet klasické školní programy na programy pro veřejnost je složité (návštěvníci jsou méně trpěliví, pokud nechtějí, nemusí program absolvovat, vybírají si), proto je potřeba vytvářet přímo verze pro návštěvníky, ze kterých je po doplnění aktivit možné vytvořit program pro školy. Zvolené lokality i obsah musí respektovat Sdělení, Zdroje interpretace a Limity využití území KPNV. (První podobné programy vytvářelo v roce 2018 VKC Klášter Broumov).

Přednáška

Je formou interpretačního programu pro veřejnost, který často využívá AOPK ČR a spolupracující odborníci. Dobrá přednáška by měla respektovat stejná pravidla jako jiné formy interpretace (viz Zásady dobré interpretace). Je využívána nejvíce k prezentaci 1) hodnot území, 2) aktuálních témat, která se v území vyskytují – návrat vlka apod.

Kešky

Zajímavá forma interpretace zaměřená na skupinu sběračů keší. I v případě, že AOPK ČR sama tento nástroj aktivně nevyužije, je třeba průběžně monitorovat lokalizaci keší na území CHKO, aby nebyla v rozporu s právními předpisy, a pokud takový rozpor zjistí, musí skrz autora či schvalovatele zjednat nápravu. Účinné bývá navázání osobních kontaktů s místními kešery a spolupráce na eventech, kde je možné téma ochrany přírody ve vztahu k geocachingu představit např. přednáškou.

Tiskoviny AOPK ČR

Základní soubor tiskovin využívaných AOPK ČR pro CHKO Broumovsko: základní leták o CHKO, pohlednice, brožura (A5 na šířku), roll-up k prezentaci na akcích, případně další doplňkové materiály jako průvodce k naučné stezce, materiály k jednotlivým MZCHÚ apod. Do všech by se měly postupně promítnout cíle, sdělení a limity KPNV, aby tyto materiály usměrňovaly očekávání návštěvníků a směřovaly je tam, kde je to v pořádku.

Stodola v areálu Správy CHKO Broumovsko v Polici nad Metují

Prostor i přednášková místnost, kterou je možné využít k pořádání dočasných výstav, přednášek a dalších akcí dle aktuální kapacity a potřeb, zejména při práci s místní veřejností a zájemci o tradiční akce pořádané zdejším pracovištěm AOPK ČR.

Tabulka klíčových sdělení a prostředků

Pozn: Dále zmiňovaný Infobod je na Broumovsku zaužívaný název pro prostor a expozici *Krajina, pískovec a člověk* broumovském klášteře. Proto jsme tento název zachovali vzhledem k místním uživatelům dokumentu i zde.

Klíčové sdělení 1

Jedinečné vlastnosti pískovců a dalších sedimentárních hornin vedly na území CHKO Broumovsko spolu se zvláštním tektonickým vývojem a klimatem nejenom ke vzniku skalních oblastí a měst, ale ovlivnily i charakter krajiny, vytvořily významnou zásobárnu podzemní vody, projevíly se v místní architektuře i běžném životním stylu lidí na vesnicích i ve městech.

Dílčí, podrobnější sdělení	Prostředky obecně	Lokality, kde lze sdělení prezentovat nebo které je možné využít
a) Broumovsko nám umožňuje pochopit vznik a vývoj skalních měst i vliv činnosti člověka na jejich prostředí.	Expozice DP / IS / Infobod Naučná stezka / panely Web Prohlídka s průvodcem Interpretační program DP	DP Broumovska Adršpašsko-teplické skály (po opravě Po stopách příběhu Adršpašských skal) Zkameněliny (amonit atd.) v muzeu v Broumově Interaktivní prvky v expozici Infobod (klášter Broumov)
b) Adršpašsko-teplické skály tvořené křídovými pískovci jsou výjimečné svou rozlohou, členitostí a výskytem jedinečných druhů nejenom v ČR, ale i v rámci Evropy.	Expozice DP/ IS Naučná stezka / panely Web Prohlídka s průvodcem Interpretační program DP Krátké filmy Naučná stezka / panel	DP Broumovska NS Teplickým skalním městem (po opravě Po stopách příběhu Adršpašských skal) Území soutěsek, roklí a jeskyní v okolí skalního ostrova (zprostředkované skrze vizuální média)
c) Na Broumovsku lze kromě skalních měst vidět i další geomorfologické jevy vázané na pískovce, jako jsou tabulové (stolové) hory či kuesty.	Expozice DP Naučná stezka / panely Prohlídka s průvodcem Interpretační program Web	DP Broumovska Místa s výhledem na kuesty (např. z NS u Křinice) Interpretační program VKC <i>Geo, geo, geopark</i>
d) Pískovce, které fungují jako filtry a zásobárny podzemních vod dělají z Polické pánve na Broumovsku jeden z nejdůležitějších vodních zdrojů v rámci celé republiky, který nabývá stále většího významu v době klimatické změny.	Expozice DP/ IS Prohlídka s průvodcem Interpretační program Web	DP Broumovska NS Řídicího učitele J. Petra (potok, studánka, gravitační vodovod na Boru) Geokoutek Police n/Met Pramen Jůlinka v Polici Interpretační program VKC <i>Voda nad zlato</i>
e) Pískovce byly základním stavebním materiálem použitým na stavbách cest, obytných domů i chrámů, božích mukách a sochách v celém regionu, ale i mimo něj, například při opravě Karlova mostu a dalších památek v Praze.	Expozice DP (+ Infobod) Prohlídka s průvodcem Interpretační program Web	DP Broumovska Expozice Infobod Kostely broumovské skupiny, kláštery v Polici, a Broumově, geokoutek Police Hvězda, Křížový vrch, Suchý Důl, Machov Interpretační program VKC <i>Pískovec a člověk</i> <i>Polický quest</i>

Klíčové sdělení 2

Skalní města Broumovska jsou místem mnoha extrémů, útočištěm rostlin a živočichů, které bychom jinde marně hledali. Jsou ukázkou houževnatosti živé přírody i zranitelnosti tohoto prostředí neuváženými lidskými zásahy.

Dílčí, podrobnější sdělení	Prostředky obecně	Lokality, kde lze sdělení prezentovat nebo které je možné využít
a) Skalní města jsou prostředí plné extrémů. Na malé ploše, ale přitom díky velké výšce skal a jejich obrovskému povrchu, se zde projevují překvapivě výrazné rozdíly teplot, místy i teplotní inverze. Rozdíly jsou tak velké, že relativně blízko sebe žijí chladnomilné druhy rostlin a živočichů i druhy výslunných poloh. V chladných, inverzních roklích přežívají organizmy, které se jinak vyskytují o stovky kilometrů dále na sever, nebo v daleko vyšších nadmořských výškách, některé tu dokonce přežily z poslední doby ledové.	Expozice DP/ IS (+ Infobod klášter Broumov) Naučná stezka / panely Web Prohlídka s průvodcem Interpretační program	DP Broumovska / IS CHKO Expozice/Infobod v klášteře v Broumově (<i>Krajina, pískovec a člověk</i>) Adršpašsko-teplické skály (po opravě Po stopách příběhu Adršpašských skal) Vyhlídky ze zbytků skalních hradů, rozhleden a vyhlídkových míst v oblasti ATskal (Čáp, Skály, Střmen, Křížový vrch...) NS Teplickým skalním m. Interpretační program VKC <i>Hledám dům sokolí</i>
b) Křemenné pískovce tvoří na živiny chudé prostředí, ve kterém obstojí jen extrémně houževnaté a nenáročné druhy, například mechorosty a lišejníky.	Expozice DP (+ Infobod klášter Broumov) Naučná stezka / panely Web Prohlídka s průvodcem Interpretační program DP	DP Broumovska Expozice Infobod Adršpašsko-teplické skály NS Teplickým skalním městem NS Ř. učitele J. Petra
c) Díky své členitosti je značná část skalních měst pro člověka nepřístupná a neprostupná, čehož využívají nejen druhy obývající podzemní prostory, vzácní dravci, ale i ostatní živočichové, kteří zde nacházejí bezpečné útočiště v době odpočinku a péče o mláďata, nebo zde hledají úkryt v denní dobu, než vyrazí za potravou do volné noční krajiny.	Expozice DP / IS CHKO (+ Infobod) Naučná stezka / panely Web Prohlídka s průvodcem Interpretační program Naučná stezka / panel Besedy Film pro DP a Infobod, IS CHKO v Teplických skalách	DP Broumovska, IS CHKO, Adršpašsko-teplické skály Expozice Infobod Jeskynní systém Poseidon (zprostředkovaně skrze vizuální média) NS Teplickým skalním m. Po stopách příběhu Adršpašských skal (po opravě) NS Křížový vrch Interpretační program VKC <i>Hledám dům sokolí</i> Pozůstatky skalních hradů v oblasti AT skal
d) Člověk dokáže svou činností vážně poškodit či zničit i na první pohled věčné skály, a proto je potřeba respektovat určitá omezení.	Expozice DP Naučná stezka / panely Web Prohlídka s průvodcem Interpretační program DP Naučná stezka / panel	DP Broumovska, IS CHKO Adršpašsko-teplické skály (po opravě <i>Po stopách příběhu Adršpašských skal</i>) NS Teplickým skalním městem Horolezecká expozice (zámek v Adršpachu)

Klíčové sdělení 3

Krajina Broumovska podává svědectví o pracovitosti i spiritualitě našich předků. Lze v ní nalézt otisk mnoha různých činností a epoch. Její kouzlo stojí za to poznávat a chránit.

Dílčí, podrobnější sdělení	Prostředky obecně	Lokality, kde lze sdělení prezentovat nebo které je možné využít
a) Na pomezí českých zemí v Broumově a okolí vzniklo jedno z center řádu Benediktinů v Evropě, které zdejší kraj utvářelo v dnes obdivovaný a harmonický celek.	Expozice DP (+ Infobod) Prohlídka s průvodcem Interpretační program Web	DP Broumovska Expozice Infobod Klášter Broumov - komplex Muzeum Broumovska Interpretační program VKC <i>Broumovsko na dlani</i>
b) K jedinečným rysům krajiny Broumovska patří pole, louky a pastviny, aleje, dominanty kostelů vybudovaných špičkovými staviteli své doby, drobné sakrální památky mnohdy vysoké umělecké kvality i typické velkolepé broumovské statky, stejně jako prostá vesnická roubená architektura.	Expozice DP (+ Infobod) Web	DP Broumovska Expozice Infobod Vyhledky do Broumovské kotliny z Broumovských stěn, Lomu Rožmitál, hradeb v Broumově aj. Kostely broumovské skupiny Vesnické a městské památkové zóny Skalka, Dolní Verněřovice, Radvanice, Broumov, Police nad Metují, Stárkov, vesnická památková rezervace Křínice Stará škola v Polici n/M Stodola u Správy CHKO NS Křínice, NS Okolím Suchého Dolu NS Ř. učitele J. Petra – dlážděné cesty v lesích
c) Broumovsko bylo po dlouhou dobu moderním regionem, který úspěšně bojoval se svou periferností – průmyslové dědictví jako jsou doly, lomy, či textilky vypovídá o přírodním bohatství oblasti, pracovitosti a podnikavosti zdejších obyvatel. Přesto si zachovalo jedinečný kultivovaný ráz. Takovýmto regionem se Broumovsko snaží být i dnes.	Expozice DP (+ Infobod) Web	DP Broumovska Muzeum Merkur Pivovar Olivětín Centrum Walzel (budova) Památky modernistické architektury v regionu NS Jak se zde dříve žilo NS Ř. učitele J. Petra Muzea s částmi expozic o regionu (Police, Broumov, Adršpach) Mlýn Dřevíček
d) Krása krajiny Broumovska vynikne ve všech obdobích roku... Pro zachování kouzla zdejší krajiny a péči o její přírodní i kulturně-historické hodnoty jsou dnes důležité nejen profesionální instituce ochrany přírody či památkové péče, ale především místní lidé, a (s rostoucí návštěvností/popularitou regionu) ve stále větší míře také návštěvníci.	Expozice DP Web Prohlídka s průvodcem Interpretační program DP Naučná stezka / panel	DP Broumovska Kdekoliv v území při vycházkách s odborným průvodcem, místa s aktuálními managementovými zásahy (po opravě Po stopách příběhu Adršpašských skal)

Klíčové sdělení 4

Broumovsko je vedle skalních měst pozoruhodné i méně nápadnými ukázkami pestré geologické minulosti a pozůstatky těžby nerostných surovin. Dokladem jeho jedinečnosti je vznik Národního geoparku Broumovsko.

Dílčí, podrobnější sdělení	Prostředky obecně	Lokality, kde lze sdělení prezentovat nebo které je možné využít
a) Javoří hory, pásmo sopečného původu chrání malebnou Broumovskou kotlinu od severovýchodu a vytváří přirozenou hranici, což se projevilo v mnoha obdobích starší i moderní historie regionu.	Expozice DP Leták/brožura ke Geoparku web	DP Broumowska Rozhledny a vyhlídková místa s výhledem na Javoří hory (Božanovský Špičák, Hvězda, Ostaš,...) Ruprechtický Špičák Lávové vrstvy v dole Rožmitál (i NS) Horniny v geoparku Vižňov <i>Za poklady Země... A bez kopání!</i>
b) Jestřebí hory a Žacléřsko, s významnými ložisky černého uhlí a dalších surovin, jedinečnou modelací krajiny a památkami na hornickou minulost, představují ukázkou vlivu lidské činnosti na ráz krajiny.	Expozice Leták/brožura ke Geoparku web	Rozhledny a vyhlídková místa s výhledem na Jestřebí hory (Čáp, Žaltman...) Důl Bohumír Oblast Jívky a Radvanic Hornický skanzen Žacléř <i>Za poklady Země... A bez kopání!</i>
c) Posláním Národního geoparku Broumovsko je interpretovat místní dědictví v souladu s nutnou ochranou místních zdrojů, pomáhat místnímu ekonomickému rozvoji, budovat respekt k přírodnímu i kulturně-historickému dědictví, přispívat k vědeckému poznání, popularizovat přírodní vědy, vzdělávat a propagovat udržitelný cestovní ruch.	Expozice (Infobod v klášteře v Broumově) Leták/brožura ke Geoparku web Naučná stezka / panel	Geopark Vižňov Geokoutek Police n/M Lom a NS Rožmitál Sbírky muzeí v Broumově a Adršpachu (paleontologie, geologie, mineralogie) (po opravě Po stopách příběhu Adršpašských skal) <i>Za poklady Země... A bez kopání!</i>

Klíčové sdělení 5

Broumovsko, které bývalo v minulosti domovem velkých savců, včetně šelem jako vlk či rys, je láká i dnes. Zdejší krajina, způsob jejího využívání člověkem i hospodaření v ní se ale mění a přítomnost velkých šelem se logicky stává předmětem neshod a nepochopení.

Dílčí, podrobnější sdělení	Prostředky obecně	Lokality, kde lze sdělení prezentovat nebo které je možné využít
a) Díky struktuře krajiny, která nabízí dostatek útočišť, relativnímu klidu a poloze Broumovska mezi dvěma národními parky, se zde po stovkách let znovu zabydlel vlk a sporadicky je zaznamenán rys.	Expozice DP, web Naučná stezka / panely Putovní výstava či roll-upy Prohlídka s průvodcem Interpretační program Krátké filmy Přednášky	DP Broumovska Stodola u Správy CHKO v Polici nad Metují NS Teplickým skalním městem <i>vhodné lokality v krajině dle konzultace se Správou CHKO</i>
b) Přítomnost šelem jako vrcholových predátorů má vliv na chování zvěře a napomáhá omezení škod, které páchá zvěř v lesích. Šelmy tím přispívají ke zdraví lesních porostů, které je nezbytné pro přežití lesů ve změně klimatických podmínkách.	Expozice DP Naučná stezka / panely Putovní výstava či roll-upy Web Prohlídka s průvodcem Interpretační program Krátké filmy Přednášky	DP Broumovska Stodola u Správy CHKO v Polici nad Metují NS Teplickým skalním městem <i>vhodné lokality v krajině dle konzultace se Správou CHKO</i>
c) Relativní klid krajiny Broumovska láká nejen velké savce a šelmy, ale i návštěvníky. Zázemí klidových oblastí mimo oblíbené turistické cíle pomáhá zvířatům odolat tlakům, které s sebou vysoká návštěvnost území nese. Najít způsob jak zachovat útočiště, které krajina poskytuje a zároveň vyjít vstříc přáním návštěvníků, není jednoduché.	Expozice DP Naučná stezka / panely Putovní výstava či roll-upy Web Prohlídka s průvodcem Interpretační program Krátké filmy Přednášky	DP Broumovska Stodola u Správy CHKO v Polici nad Metují NS Teplickým skalním městem <i>vhodné lokality v krajině dle konzultace se Správou CHKO</i>
d) Pro chovatele ovcí a hovězího dobytka, znamená návrat vlka značné problémy, protože s ním jako s přirozenou součástí zdejší krajiny přestali počítat. Situaci chovatelům komplikují i návštěvníci, kteří bez obav i s dětmi a psy vstupují do ohrad a pastevních areálů, kde riskují střet s ovčáckými psy, berany, býky nebo kravami chránícími svá telata.	Expozice DP Naučná stezka / panely Putovní výstava či roll-upy Web Prohlídka s průvodcem Interpretační program Krátké filmy Přednášky	DP Broumovska Stodola u Správy CHKO v Polici nad Metují <i>vhodné lokality v krajině dle konzultace se Správou CHKO</i>
e) Zkušenosti z Polska, Německa i jiných oblastí ČR ukazují, že soužití s vlky je možné, pokud chovatelé znovu svá stáda zabezpečí proti vlkům, stát kompenzuje případné škody a z vlčí populace odstraňuje objektivně problematické kusy.	Expozice DP Naučná stezka / panely Putovní výstava či roll-upy Prohlídka s průvodcem Krátké filmy Přednášky	DP Broumovska Stodola u Správy CHKO v Polici nad Metují <i>vhodné lokality v krajině dle konzultace se Správou CHKO</i>

Podporované směry rozvoje území CHKO (a Geoparku)

Doporučení vztahující se k rozvoji interpretace a návštěvnické infrastruktury a služeb na území CHKO (a Geoparku)

Doporučené směry rozvoje v oblasti interpretace místního dědictví a souvisejícího rozvoje návštěvnické a interpretační infrastruktury vycházejí z analytické části, definice hlavních cílových skupin, cílů, klíčových sdělení a hodnocení ploch z hlediska návštěvnosti (Limity).

Jednotlivé problémy, témata a/nebo lokality spolu souvisejí a navrhovaná opatření by proto měla mít pozitivní vliv ve více oblastech. **Tato kapitola:**

- 1) formuluje **průřezové problémy**, které mají dopad na ochranu hodnot území + návrhy možných řešení,
- 2) formuluje **témata či lokality nesoucí potenciál pro rozvoj v duchu klíčových sdělení a cílů KPNV** + návrhy jak potenciál využít
- 3) dívá se na **potenciál v oblasti informačních služeb, služeb pro cyklisty a interpretační infrastruktury a služeb** (naučné stezky, expozice, hledačky, interpretační programy, prohlídky apod.).

Průřezové problémy

Nekoordinovaná komunikace a zavádějící obraz území

Stav

- **Stávající vytvářený obraz území vyvolává v návštěvníkovi nerealná očekávání, která způsobují, že dochází nebo velmi pravděpodobně dojde ke střetům se zájmy ochrany přírody.** Broumovsko je jako celek prezentováno jako liduprázdná krajina, divočina, kde je možné zažít dobrodružství, včetně nejpřetíženějších míst, což vede ke snaze využívat i místa bez infrastruktury, kde zvýšení návštěvnosti není žádoucí vzhledem k zachování hodnot CHKO
- **Stávající obraz území téměř vůbec neodráží potřeby OP**
- **Slabá koordinace vytváření obrazu území s destinačním managementem a dalšími partnery**
- **Potřeby OP nejsou komunikovány efektivně** (stávající infrastruktura není využita efektivně, neodráží sdělení pro území, infrastruktura existuje, ale obsahově téměř vůbec neřeší, co je potřeba, formou která by oslovila návštěvníky)
- **Zatím neexistuje místo, které by tok informací odrážejících potřeby OP v území CHKO zprostředkovávalo návštěvníkům** (návštěvnické středisko (DP) a informační středisko (IS) CHKO Broumovsko)

Navržený směr rozvoje

Jednotná komunikace hodnot a limitů území s cílem vytváření jeho reálného obrazu

ad Stávající obraz území vytváří zkreslená očekávání

+ Stávající obraz území téměř vůbec neodráží potřeby OP

- *Využívat KPNV, která obsahuje limity stanovujících reálné možnosti využití území návštěvníky*

- *Prezentovat KPNV partnerům v regionu*
- *Spolupracovat s DM, a to jak Broumovsko (SDMB) i Kladské pomezí (Branka o.p.s.) na vytváření reálnějšího obrazu území CHKO, který v návštěvnických nebude vyvolávat nereálná očekávání a bude lépe odrážet jak sdělení, tak limity KPNV*
- *Promítnout sdělení a limity KPNV do vlastních materiálů AOPK ČR (CHKO Broumovsko) – leták CHKO, web, web DP, (expozice DP a IS, expozice Infobod v klášteře v Broumově)*

ad Slabá koordinace vytváření obrazu území

- *Vytvořit si/upevnit komunikační kanály s DM (oběma) a dalšími výraznými subjekty, které obraz území spoluvytvářejí (např. Geopark Broumovsko, Bike Resort Broumovsko) a dlouhodobě s nimi pracovat na společném vytváření obrazu území (základem je KPNV, která je teď promítnuta i do KPV CHKO a Geoparku Broumovsko)*

ad Potřeby OP nejsou komunikovány efektivně

- *Promítnout KPNV do další komunikace s návštěvnickou veřejností (není to jen AOPK ČR/ nejsou to jen stezky, ale i další formy interpretace)*
- *Obnovu stávající a vytváření nové interpretace striktně stavět na KPNV (minimálně vlastní, tam kde je to možné i ostatní)*
- *Podporovat subjekty, které provozují infrastrukturu (okruh v Adršpašských skalách, Expozice Infobod aj.), která v současné době nejlépe odpovídá sdělení KPNV o CHKO + a) v době neexistence DP a IS CHKO alespoň částečně supluje práci návštěvnického střediska, b) v době existence DP a IS CHKO doplňují a podporují jejich činnost prostřednictvím sdělení, která návštěvníkům prezentují*

ad Neexistuje místo, které by tok informací odrážejících potřeby OP zprostředkovávalo návštěvníkům

- *Pracovat na přípravě DP a spolupracovat na přípravě obsahu DP a IS (případně obnově / aktualizaci expozice Infobodu v klášteře v Broumově)*

Dlouhodobě rostoucí tlak na využívání skalních měst

Stav

Dlouhodobý nárůst návštěvnosti v oblasti skalních měst a Broumovských stěn zejména v letní sezóně **naráží** na některých místech **na hranice únosnosti infrastruktury, návštěvníků, místních obyvatel i fenoménů samotných.**

- **Organizace provozu turistického cíle**
 - Dochází ke koncentraci pohybu návštěvníků (auto, autobus, hromadná doprava, pěšky, kolo) aniž by byla zároveň řešena organizace provozu na prohlídkových okruzích (tj. průtok návštěvníků místem), a nedocházelo ke snižování návštěvnického zážitku
 - Častější pohyb návštěvníků mimo oficiální značené trasy (využívání tras, které nejsou oficiálně značeny a odsouhlaseny), aby se vyhnuli ostatním
- **Doprava**
 - Ve špičkách sezóny (dříve především polské svátky, v posledních letech už celé prázdniny) problematická doprava na příjezdových tazích do Adršpašsko-teplických skal a nucené uzavírání hraničních přechodů s Polskem

- Parkování mimo parkovací plochy z důvodů nedostatečné kapacity, neexistující infrastruktury či porušování zákazů vjezdu
- **Čistota**
 - Problém s odpady a znečišťováním okolí parkovišť, nejvytíženějších tras a turistických cílů (Adršpach, ale i ostatní skalní města), chybějící toalety
- **Tábořiště**
 - Nedovolené táboření, v posledních letech především v souvislosti s boulderingem (Machov - Bor)
- **Poškození fenoménů**
 - Poškození skal rytím, popisováním fixami, sprejováním + poškození způsobené nešetrným lezením s použitím magnesia a mechanických pomůcek
- **Rozšiřování nabídky**
 - Tlak na rozšiřování horolezeckých terénů (trutnovská část ATskal, kde nejsou značené cesty a infrastruktura, Broumovské stěny, méně náročné terény na Ostaši, boulderisti na Ostaši a na Boru apod.)
 - Tlak na rozšiřování tras a nástupních míst (Hodkovice, Janovice)
 - Vytváření nabídky nových aktivit a služeb v místě

Navržený směr rozvoje

Podporovat udržitelný rozvoj cestovního ruchu, který respektuje meze únosnosti území

(viz kapitola Limity KPNV)

- **ad Organizace provozu turistického cíle**
 - koncentrace návštěvníků
 - *zdůrazňovat nutnost koordinovaného postupu subjektů v CR a spolupráce subjektů CR, státní správy a samosprávy (včetně subjektů jako Czechtourism a Královéhradecký kraj) tak, aby nedocházelo ke kontraproduktivní propagaci některých cílů*
 - *Stanovit hodinové a denní limity počtu návštěvníků na okruhu a zavést rezervační systém pro vstup na placené okruhy v Adršpašských a Teplických skalách*
 - *Připravit podobná opatření pro další kritická skalní města (Ostaš, Kočičí skály, Slavný, Hvězda...), kde návštěvnost v posledních letech výrazně roste*
 - *Sledovat situaci a v případě nutnosti přijmout regulační opatření, např. zavést rezervační systém ve skalách (a v souvislosti s tím řešit parkování), aby nebylo nutné přistoupit ke krajnímu řešení, kterým je dočasný zákaz vstupu*
 - Pohyb mimo oficiální značené trasy
 - *Nadále nezvyšovat návštěvnost lokalit ve špičkách*
 - *Využívat strážní službu (Stráž přírody, provozovatelé okruhů – dát do podmínek povolení provozu lokality)*
 - *U kritických míst, kde dochází v důsledku rostoucí návštěvnosti pohybem mimo značené trasy k poškození předmětu ochrany (Ostaš, Kočičí skály apod.) zvážit změnu organizace provozu místa (viz výše koncentrace*

návštěvníků) – vytvoření prohlídkového okruhu, zpoplatnění, průvodcovská služba, zodpovědnost provozovatele za stav okruhu

- *Působit na návštěvníky prostřednictvím DP, IS CHKO, expozice Infobodu a dalších komunikačních kanálů*

- **ad Doprava**

- **Problematická doprava, uzavírání hraničních přechodů s Polskem**
 - *Koncepčně řešit dopravu v regionu, aby se dalo situacím předejít (KHK)*
 - *Provázat systém parkování v turistickém cíli, který povede k lepšímu rozložení toku návštěvníků (Adršpach, Teplické skály) s rezervačním systémem ve skalách*
- **Parkování mimo parkovací plochy, porušování zákazů vjezdu**
 - *Zavést rezervační systém ve skalách a návazný systém parkování v turistickém cíli, který povede k lepšímu rozvrstvení toku návštěvníků (Adršpach, Teplické skály)*
 - *Ve spolupráci s obcemi a policií pokutovat parkování v zákazu vjezdu, na místech, kde je to potřeba doplnit dopravní značení (zákaz vjezdu)*
 - *Vznik záchytných parkovišť na okrajích CHKO (pokud to doporučí dopravní studie a bude vyřešen návazný systém hromadné dopravy)*
 - *Provázat parkoviště s veřejnou dopravou – odstavná parkoviště u nádraží, příp. zastávky u parkovišť*
 - *Sjednotit systém parkování*
 - *Působit na návštěvníky prostřednictvím DP, IS CHKO, expozice Infobodu a dalších komunikačních kanálů*

- **ad Čistota**

- **Problém s odpady a znečišťováním**
 - *U oficiálních parkovacích ploch vyřešit hygienické zázemí (WC) - podle významu nástupního místa, u hlavních by mělo být*
 - *Komunikovat Leave No Trace, podpořit kampaní (od cedule na parkovišti až po kus expozice v DP a upozornění v návštěvnícké mapě a turistických novinách)*
 - *Odpadkové koše a kontejnery na tříděný odpad na parkovištích vyššího řádu, kde je zajištěn odvoz odpadu*
 - *Volně v terénu umísťování odpadkových košů nepodporovat*
 - *Působit na návštěvníky prostřednictvím DP, IS CHKO, expozice Infobodu a dalších komunikačních kanálů*

- **ad Tábořiště**

- **Nedovolené táboření**
 - *U táboření souvisejícího s boulderingem v lokalitě Machov – Bor dořešit vyznačení pásma hygienické ochrany vodního zdroje s provozovatelem*
 - *Strážní služba kompetentního orgánu*
 - *Komunikovat Leave No Trace, podpořit kampaní (od cedule na parkovišti až po část expozice v DP a upozornění v návštěvnícké mapě a turistických novinách, při jednáních se zájmovými svazy)*
 - *Působit na návštěvníky prostřednictvím DP, IS CHKO, expozice Infobodu a dalších komunikačních kanálů*

- **ad Poškození fenoménů**
 - Poškození skal
 - *Nadále hledat argumenty pro omezení používání magnesia na skalách a mechanické úpravy skal pro lezení – čištění od mechu, lišejníků a vegetace (týká se především boulderingu)*
 - *Iniciovat a spolupracovat na realizaci osvětové kampaně jak v ČR, tak PL*
 - *Odstraňování vzniklých škod – tam, kde je to možné*
 - *Ošetřit zodpovědnost za zachování hodnot a realizaci opatření proti vandalismu přímo v podmínkách povolení provozu zpoplatněných okruhů*
 - *Strážní služba v kritických místech – na okruzích ji vyžadovat od provozovatelů, tam, kde je relevantní od kompetentního orgánu (např. pásmo hygienické ochrany), jinak kde je to možné zajistit Stráží ochrany přírody*
 - *Působit na návštěvníky prostřednictvím DP, IS CHKO, expozice Infobodu a dalších komunikačních kanálů*
- **ad Rozšiřování nabídky**
 - Tlak na rozšiřování horolezeckých terénů
 - *Při posuzování žádostí postupovat v souladu s Limity KPNV*
 - Tlak na rozšiřování tras a nástupních míst (Hodkovice, Janovice)
 - *Hodkovice a Janovice neprezentovat a nepropagovat jako nástupní místa do NPR*
 - *Nesměrovat sem tok návštěvníků*
 - Vytváření nabídky nových aktivit a služeb v místě
 - *Nevytvářet nabídku, která by v sezónu zdržovala lidi v místě, aniž by byl vyřešena dopravní situace, parkování a provoz skal*

Rostoucí tlak na intenzivnější turistické využití celého území CHKO

Stav

- **Rozšiřování infrastruktury a aktivit do dosud nevyužívaných oblastí** s řídkou sítí značených tras, a tím zmenšování klidových zón (vytváření nových průvodců pro bouldering...)
- **Častější pohyb návštěvníků mimo oficiální značené trasy** (využívání tras, které nejsou oficiálně značeny a odsouhlaseny, a s tím související zavádějící komunikace vydavatelů map směrem k veřejnosti) + tlak na vyznačování a vytváření nových tras (mountainbikeové atd.)
- **Častější střety různých uživatelů tras** (různé skupiny návštěvníků mezi sebou /návštěvník x místní /návštěvník x hospodář)
- **Problém s odpady a znečišťováním okolí nejvytíženějších tras, turistických cílů a parkovišť** (Adršpach, skalní města obecně)
- **Snaha uspokojit poptávku po pořádání hromadných sportovních akcí**
- **Při návštěvnických špičkách**, ale i při budování záchytných parkovišť v území a způsobu provozu parkovišť (bezplatné parkování v Adršpachu) **se projevuje nekoncepční řešení**

dopravy ve vazbě na sílí přívliv návštěvníků (teprve vzniká odborná studie, která by přinesla ověřené návrhy řešení)

- **Poškozování fenoménů**, které jsou důležité z hlediska biodiverzity a komunikace s veřejností (dokládají hodnotu území a prostředků vynakládaných na péči o území), ale i cestovního ruchu a návštěvnického zážitku (jsou využívány v marketingu pro dokladování atraktivity území a konkrétních turistických cílů) – harmonická krajina s velkou druhovou pestrostí, klidné oblasti s minimálním pohybem návštěvníků, skály ve skalních městech atd.

Navržený směr rozvoje

Podporovat udržitelný rozvoj cestovního ruchu v území v souladu se stanovenými limity (včetně ochrany klidových oblastí, kde není rozvoj CR žádoucí)

- **ad Rozšiřování infrastruktury, a tím zmenšování klidových zón**
 - *Rozlišovat nevyužívané oblasti podle toho, co o nich říkají Limity KPNV, postupovat v souladu s nimi*
 - *Komunikovat na vhodných fórech (obce, DSO, DM), vysvětlit, co se Limity myslí, co to v konkrétním místě znamená a proč má smysl limity respektovat*
 - *Tam, kde je to možné, komunikovat Limity využití území organizacím, které zastupují zájmové skupiny uživatelů území (převážně sportovci) a navádějí návštěvníky do oblastí, kde to není žádoucí (KČT, Čemba, ČHS, boulderisti pokud nejsou zastoupeni ČHS, Shocart a jiní vydavatelé map a horolezeckých průvodců)*
- **ad Pohyb mimo oficiální značené trasy, zavádějí komunikace vydavatelů map směrem k veřejnosti, tlak na vyznačování a vytváření nových tras**
 - *Spolupracovat s DM a subjekty vytvářejícími nové trasy (obce, TIC, provozovatelé služeb, KČT, Čemba atd.), vytvářet případně nové trasy v souladu s Limity KPNV*
 - *Komunikovat Limity využití území vydavatelům map a spolupracovat s nimi na přípravě nových vydání map (konzultace stavu)*
 - *Působit na návštěvníky prostřednictvím DP, IS CHKO, expozice Infobodu a dalších komunikačních kanálů*
- **ad Střety různých uživatelů tras**
 - *Ve spolupráci s dalšími aktéry (subjekty zastupující cyklisty, pěší a další uživatele tras, obce, hospodáři, policie apod.) vyvinout tlak na prosazování tolerantnějšího chování ze strany různých uživatelů stezek a cest*
 - *na úrovni ČR: podporovat vytvoření kampaně AOPK ČR a MŽP (případně ve spolupráci s dalšími subjekty jako ČT, Centrum dopravního výzkumu, BESIP apod.)*
 - *na úrovni Královéhradeckého kraje: podporovat vytvoření kampaně/zapojení do celorepublikové kampaně (viz výše)*
 - *přeshraničně: spolupracovat na podpoře kampaně s Parkem Narodowym Gor Stolowych a tradičními partnery v cestovním ruchu, se kterými spolupracují DM a obce na různých projektech*
 - *Využívat příležitosti a ve spolupráci s dalšími subjekty (např. hospodáři, obcemi, provozovateli služeb) upozorňovat na problém (netolerance, střety mezi uživateli tras)*

- *Vyzdvihovat toleranci mezi uživateli tras jako součást chování návštěvníků v CHKO, které přispívá k ochraně území a jeho hodnot*
- *Působit na návštěvníky prostřednictvím DP, IS CHKO, expozice Infobodu a dalších komunikačních kanálů*
- **ad Odpadky a znečišťování okolí tras, turistických cílů a parkovišť**
 - *U oficiálních parkovacích ploch vyřešit hygienické zázemí (WC) – podle významu nástupního místa, u hlavních nástupních míst by být mělo*
 - *Komunikovat Leave No Trace, podpořit kampaní (od cedule na parkovišti až po část expozice v DP a upozornění v návštěvníké mapě a turistických novinách)*
 - *Umístit odpadkové koše a kontejnery na tříděný odpad na parkovištích vyššího řádu, kde je zajištěn odvoz odpadu*
 - *Nepodporovat umísťování odpadkových košů volně v terénu*
 - *Působit na návštěvníky prostřednictvím DP, IS CHKO, expozice Infobodu a dalších komunikačních kanálů*
- **ad Snaha uspokojit poptávku po pořádání hromadných sportovních akcí**
 - *Udělovat povolení v souladu s Limity KPNV, komunikovat důvody pro limity konkrétním organizátorům hromadných akcí (případně i prostřednictvím DM, které území jako vhodné k pořádání akcí prezentují)*
- **ad Nekoncepční řešení dopravy v návaznosti na sílící příliv návštěvníků**
 - *Podporovat a konzultovat přípravu odborné studie na úrovni kraje*
 - *Prosazovat, aby odborná studie alespoň obecně obsahovala doporučení týkající se budování záchytných parkovišť v území (umístění a kapacita), způsobu provozu parkovišť (placené, bezplatné) a řešení dopravy v návštěvníckých špičkách*
 - *Hlídat si, aby řešení, která studie navrhne, byla v souladu s KPNV CHKO (Limity)*
- **ad Poškozování fenoménů, které jsou důležité z hlediska biodiverzity a komunikace s veřejností, ale i cestovního ruchu a návštěvníckého zážitku**
 - *Podporovat šetrné obhospodařování krajiny a péče o jednotlivé přírodní a kulturní fenomény ve spolupráci s partnery*
 - *Vyváženě komunikovat benefity a bariéry existence CHKO a omezení nutná k ochraně hodnot území*
 - *Iniciovat a spolupracovat na realizaci osvětové kampaně jak v ČR, tak PL*
 - *Prevence a odstraňování vzniklých škod – tam, kde je to možné*
 - *Ošetřit zodpovědnost za zachování hodnot a realizaci opatření proti vandalismu přímo v podmínkách povolení provozu zpoplatněných okruhů (tam, kde je to relevantní)*
 - *Strážní služba v kritických místech – na okruzích ji vyžadovat od provozovatelů, tam, kde je relevantní od kompetentního orgánu (např. pásmo hygienické ochrany), jinak kde je to možné zajistit stráží ochrany přírody*

Snížování zážitku návštěvníka v důsledku změn v krajině, které nezpůsobil cestovní ruch

Stav

Zánik stanovišť, unifikace krajiny (řepková pole, jednodruhový stejnověký smrkový les) **a pokles druhové pestrosti, které jsou způsobeny současným hospodařením v krajině.** Dochází k zarůstání bezlesí, unifikaci zemědělsky obdělávaných pozemků, jednostranně zaměřenému hospodaření v lesích apod.

Navržený směr rozvoje

Podpora šetrného obhospodařování krajiny a péče o jednotlivé přírodní a kulturní fenomény ve spolupráci s partnery

- *Nadále realizovat praktická managementová opatření na podporu pestrosti přírody a krajiny*
- *Spolupracovat s partnery na zachování krajinářsky hodnotných prvků v krajině (architektonické památky, pohledová místa, aleje apod.)*
- *Dlouhodobě zajišťovat a podporovat osvětu o tom, jak hospodařit tak, aby se podpořila biodiverzita, jak stavět, aby se zachoval krajinný ráz, tj. zachovaly hodnoty CHKO – např. setkání, besedy a exkurze s průvodcem pro místní obyvatele, chataře a chalupáře s cílem motivovat je k chování podporujícímu zachování pestrosti přírody a krajiny v okolí jejich nemovitosti (obhospodařování drobných ploch, odpovědné likvidace biologického a jiného odpadu, nakládání s vodami apod.)*
- *Při vhodných příležitostech (např. různé konference a setkání v rámci projektů a krajské sítě EVVO, KAPRADÍ, setkání TIC apod.) zajistit osvětu o důsledcích ztráty pestrosti ve vazbě na cestovní ruch – čím je krajina pestřejší, tím více toho může návštěvníkovi nabídnout. Pokud je pestrá, pořád je tam něco zajímavého a není to vázáno pouze na omezené období roku. – ve spolupráci s odborníky (např. Univerzita Hradec Králové aj.)*
- *Realizovat taková opatření osvětová a hospodářská, která by umožnila akceptaci populací velkých šelem v regionu (osvěta, ochrana hospodářských zvířat)*

Oblasti nevyužitého potenciálu

Místa

Místa, která mají zájem o rozvoj a kde to není v rozporu s Limity KPNV

- Jednotlivé případy konzultovat se Správou CHKO a budovat infrastrukturu v souladu se sděleními KPNV

Jiné využití stávajících míst viz dále: Efektivnější využití stávající infrastruktury

Témata

Pro vytváření žádoucího obrazu území jsou důležitá všechna sdělení KPNV. Vhodné lokality, kde je prezentovat jsou uvedeny v tabulce Prostředků interpretace.

Zde jsou uvedena témata, která:

- 1) jsou málo zastoupena a jsou potřebná z hlediska OP a hodnot území (např. klimatická změna, benediktinské cesty v lesích)
a/nebo
- 2) nabízejí možnost zaměřit pozornost na fenomény, které zatím nejsou více prezentovány a umožňují tak směřovat návštěvníky tam, kde to z hlediska limitů není problém a kde existuje dostatečné zázemí (např. modernistická architektura ve městech).

U témat vždy uvádíme i vazbu na konkrétní sdělení KPNV, aby bylo jasné, v jakých souvislostech je prezentovat. Jedině tak je možné témata komunikovat smysluplně a srozumitelně, ve vazbě na hodnotu celého území, ne izolovaně (např. návrat vlka).

- **Krajina Broumova v době klimatické změny** (např. klíčové sdělení 1d)
tj. složitější témata a problémy, které ochrana přírody v CHKO ve vztahu k předmětům ochrany a vývoji krajiny v době klimatické změny řeší. Právě tato témata se návštěvníků osobně dotýkají nejvíce a zažívají je při pobytu v CHKO na vlastní kůži. Zatím je nekomunikují NS (kromě panelu rašeliniště ve Vlčí rokli), panely MZCHÚ, ani expozice, jsou pouze částí osobní interpretace (příležitostné prohlídky s odborným průvodcem)
- **Broumovsko jako rozsáhlá zásobárna podzemních vod a jeden z nejdůležitějších zdrojů pitné vody v rámci celé republiky** (klíčové sdělení 1d)
- **Skalní města a zachovalá krajina Broumova jako prostor výskytu charakteristických společenstev, útočiště** pro živočišné i rostlinné druhy, např. mechy, lišejníky, velké šelmy (vracející se vlk) a vrcholové predátory (sokol, výr aj.) / (klíčové sdělení 2c)
- **Zachovalé památky historické architektury a na ně navázané kulturní dědictví (kostely, statky broumovského typu, roubenky)**
- **Zachovalé památky moderní architektury (modernismu) v Broumově, Polici, Machově atd.** (klíčové sdělení 3c)
- **Dlážděné benediktinské cesty v lesích** jako důležitý krajinářský a architektonický prvek a doklad historického vývoje regionu (klíčové sdělení 3b,c)

- Broumovsko je vedle skalních měst pozoruhodné i méně nápadnými ukázkami pestré geologické minulosti a pozůstatky těžby nerostných surovin. Dokladem jeho jedinečnosti je vznik **Národního geoparku Broumovsko**. (klíčové sdělení 4)
- **Práce a úsilí, které pracovníci CHKO (ve spolupráci s jinými subjekty) věnují péči o území, a dále pozitivní změny, jichž se podařilo během mnohaleté činnosti dosáhnout** (např. klíčové sdělení 3d)
 - **Tato prioritní témata zohlednit při vydávání materiálů, obnově stezek, přípravě návštěvnické mapy, při přípravě expozic v DP Broumovska a IS CHKO Broumovsko, případné aktualizaci expozice v Infobodu Krajina, pískovec a člověk v klášteře v Broumově**

Práce s dětmi a mládeží

Koncepce EVVO v Královéhradeckém kraji (2016) uvádí mnohem více poskytovatelů služeb, ale **systematické, dlouhodobé práci a poskytování rozsáhlejších služeb se věnují pouze střediska SEVER** (všechna mimo území CHKO). Přímou na území CHKO Broumovsko v posledních letech o koncepční práci a výchovu k udržitelnému rozvoji regionu usiluje **Vzdělávací a kulturní centrum (VKC) Klášter Broumov**. Jednou z důležitých podmínek efektivity místně zakotveného učení a EVVO je **kontinuita a úzký vztah k místu**, z tohoto důvodu má **největší potenciál pro systematickou práci** v oblasti EVVO a místně zakotveného učení právě **VKC Klášter Broumov**. Důležitými aktéry na území CHKO mohou být i mateřská centra, oddíly a zájmová sdružení či kolektivy při DDM.

- **Cestou spolupráce s partnery zvýšit efektivitu péče o dětského návštěvníka** – důležitým partnerem je VKC Klášter Broumov, který připravuje a realizuje interpretační programy pro školy i další návštěvníky – v letech 2016/2017 např. iniciovalo vznik Koncepce práce s veřejností na území CHKO a Národního geoparku Broumovsko, v rámci níž se podařilo rozpracovat společná sdělení (jsou nyní i sděleními KPNV). Na jejich základě vznikly v roce 2018 i první interpretační programy.
- **Podporovat přípravu a realizaci DP Broumovska a IS CHKO, které by mohly zajistit velkou část komunikace s návštěvníky území a zachování a aktualizaci expozice Infobod Krajina, pískovec a člověk**
- **Připravit kvalitní expozici v DP Broumovska a IS CHKO, tak aby fungovaly pokud možno samoobslužně a byla přístupná i dětským kolektivům s pedagogy či vedoucími**
- **Vytvořit programy DP, které budou reflektovat sdělení KPNV a témata, která mají největší potenciál v dané lokalitě a jsou prioritní z hlediska území** – viz dříve uvedená prioritní témata

Turistické informační služby

Turistické informační služby mohou výrazně pomoci při směřování pohybu návštěvníků v území i při usměrňování jejich chování. Podmínkou je, aby jejich personál byl dobře proškolen. Informační centra na území CHKO Broumovsko spolupracují se dvěma DM (zastupují Kladské Pomezí / Region Broumovsko). Přes složité vztahy je dobré potenciál informačních center ve spolupráci s DM a obcemi dlouhodobě využívat a o novinkách informovat např. na setkáních informačních center.

- ***Ve spolupráci s DM (oba DM) informovat personál informačních center o KPNV a zásadách prezentace území, dopadu na vytváření obrazu území a očekávání návštěvníků (posun KPNV od dosavadní prezentace)***
- ***Ve spolupráci s DM Informovat, kam lidi v území posílat a kam ne, proč ne, a co návštěvníkům říkat o místní přírodě a podmínkách její návštěvy, to vše v duchu KPNV***
- ***Informovat DM a subjekty v cestovním ruchu o tom, že je možné proškolit místní průvodce tak, aby jejich činnost podporovala zachování hodnot území (tj. byla prospěšná dlouhodobě i cestovnímu ruchu) v souladu s KPNV***
- ***Směřovat návštěvníky prostřednictvím turistických informačních služeb a vlastní nabídky do oblastí v souladu s limity KPNV***
- ***Informační služby v připravovaných DP Broumovska a IS CHKO by měly kromě klasických informací poskytovat návštěvníkům i specializované informace o CHKO, pravidlech chování***

Služby pro cyklisty

Cyklisté jsou na Broumovsku důležitou skupinou návštěvníků a má smysl s nimi cíleně komunikovat. Vzhledem k tomu, že obliba cykloturistiky v ČR je stále vysoká, poptávce se přizpůsobují i DM a subjekty v cestovním ruchu (vznikl tak např. Bike Resort Broumovsko). Projekty (i přeshraniční projekty s polskými partnery) vytvářejí dobrou platformu pro komunikaci.

- ***Vzhledem k narůstajícímu počtu návštěvníků a intenzitě využití území upozorňovat především DM na to, že služby by se měly rozvíjet striktně ve vazbě na KPNV (Limity) – návrhy nových tras (Bike Resort Broumovsko apod.)***
- ***Informovat cyklisty o pravidlech pro pohyb v maloplošných zvláště chráněných územích a vzájemné ohleduplnosti k dalším uživatelům tras jako jsou pěší, lesníci, zemědělci apod. (Bike Resort, pracovníci TIC, weby, infotabule v obcích, mapa u ubytovatelů nebo v TIC)***
- ***Informovat cyklisty o vhodných trasách a spolupracovat na výběru tras s DM***
- ***Podporovat zřízení nízkonákladové krátkodobé úschovny kol a/nebo stojanů s možností uzamčení kol ve vytipovaných místech (o úschovnách např. uvažují v připravovaném IS CHKO u vstupu do Teplických skal a také v DP v Adršpachu)***

Efektivnější využití stávající interpretační infrastruktury

- 1) Dobré trasování/lokalizace/forma zpracování, ale málo efektivní obsah ve vztahu ke KPNV –**
– např. NS Teplickým skalním městem, expozice Infobod *Krajina, pískovec a člověk*, naučné panely na cyklotrasách
 - ***Připravit nový obsah pro budoucí rekonstrukci (až bude třeba do infrastruktury kvůli fyzickému stavu panelů znova investovat), který by více reflektoval komunikační cíle KPNV, sdělení a limity***
 - ***Při opravách a přípravě nového obsahu stávající infrastruktury prioritně komunikovat témata uvedená výše v části Témata***
- 2) Dobrý obsah, ale dožívající infrastruktura –** např. prohlídkový okruh Adršpach (*Po stopách příběhu Adršpašských skal* – brožura, infrastruktura, mapky, pravidla chování)
 - ***Aktualizovat obsah a obnovit infrastrukturu***

- **Pro okruh v Adršpašských skalách připravit podobnou koncepci jako původní, která se poučí z nedostatků minulého řešení** (funkčnost některých prvků při vysoké provozní zátěži okruhu, nesrovnalosti mezi brožurou a mapkou – stanoviště 1, potřeba aktualizace informací) **a využije silné stránky, které fungovaly** (výborné výtvarné řešení brožury i design ukazatelů, který dodnes okruh odlišuje od Teplických skal, brožura velmi populární u pedagogů, při větším nákladu za rozumnou cenu dobře prodejná, hodnotný suvenýr, který výborně komunikoval hodnotu fenoménu)

V obou případech:

- Je potřeba **koordinovat obsah infrastruktury v kontextu území tak, aby se nedublovala**, protože by to nedělalo na návštěvníka dobrý dojem – **spolupracovat s ostatními realizátory interpretace** (např. tradičními subjekty jako jsou obce, Geopark Broumovsko, APRB apod.) a koordinovat nejlépe na úrovni MAS, DSO, DM

Příprava interpretace – NS, expozice, hledačky, interpretační programy a prohlídky

V současnosti se na území CHKO a v jeho nejbližším okolí nachází více než 20 (!) naučných stezek a 2 minigeoparky (vnější expozice) a několik stálých vnitřních expozic. **Panely v území často přibývají (např. z projektů), ale staré se neodstraňují.** Panelové naučné stezky jsou v krajině cizorodým prvkem a mají v cenných přírodních lokalitách své opodstatnění pouze v případě, že pomáhají návštěvníkům pochopit a ocenit hodnoty území, získat k nim osobní vztah, a přispívají tak k jeho ochraně (= naplňují zásady dobré interpretace). I při udržení rozsahu stávající interpretační infrastruktury a služeb je možné zlepšením kvality interpretace dosáhnout zlepšení komunikace potřeb ochrany přírody v území.

- **Maximálně využít infrastrukturu ve správě AOPK ČR a postupně ji upravit tak, aby byla v souladu se sděleními KPNV a se zásadami interpretace místního dědictví**
- **Ujistit se, že obsah a forma připravovaných expozic DP a IS bude co nejlépe naplňovat cíle interpretace v CHKO Broumovsko (KPNV) a potřeby AOPK ČR na území CHKO Broumovsko.**
- **Zvážit potřebnost umístění infopanelů AOPK ČR na cyklotrasách, postupně je rekonstruovat (zejména ty starší) v duchu KPNV**
- **Působit na ostatní zřizovatele NS v rámci neformální komunikace i konkrétní spolupráce na obsahu, aby v rámci údržby či rekonstrukce upravili obsah a formu panelů tak, aby byla v souladu se sdělením KPNV a se zásadami interpretace místního dědictví (současný stav a potenciál viz Přehled stávající interpretace)**
- **Podporovat minimalizaci infrastruktury, zvláště u panelů s podobným obsahem na místech, kde se infrastruktura hromadí a neodstraňuje (aktualizovat a sloučit do 1 panelu: mapa + pravidla + základní informace ve smyslu sdělení KPNV) – např. parkoviště Slavný, Pánův kříž apod.**
- **Pravidelně kontrolovat stav částí infrastruktury, udržovat ji v dobrém stavu, neváhat přistoupit k jejímu odstranění, pokud už neplní svůj účel (nebo ji není možné dlouhodobě udržovat v dobrém stavu)**
- **Podporovat zlepšení kvality prohlídek s průvodcem – minimálně na okruzích v NPR Adršpašsko-teplické skály, prosazovat zavedení kvalitních prohlídek i na zamýšlených okruzích v ostatních skalních městech (Hvězda, Ostaš, Slavný) a přednášek – minimálně AOPK ČR, aby**

byly v souladu se sděleními a limity KPNV a komunikovaly efektivněji pravidla chování v CHKO

- ***Podporovat využití stávajících interpretačních programů VKC Klášter Broumov připravených na základě sdělení KP(N)V a přípravu nových interpretačních programů pro DP (v souladu se sděleními a limity KPNV)***
- ***Podporovat přípravu hledáček (questů) jako bezpanelového prostředku interpretace, prosazovat, aby byly obsahově (trasa, výběr fenoménů, informační hodnota) v souladu se sděleními a limity KPNV (zatím nejlépe splňuje Polický quest a questy v Adršpachu)***
- ***Využít možnosti, které pro prezentaci hodnot území nabízejí expozice muzeí a prohlídkových objektů v CHKO (viz Přehled stávající interpretace)***
- ***Využít možnosti, které pro prezentaci hodnot území nabízí areál Správy CHKO, zejména objekt památkově chráněné polygonální stodoly***

Limity využití území – popis ploch

Doprovodná mapa viz Přílohy. Je zpracována ve formátu jpg a PDF. V obou případech je mapa exportována tak, aby umožňovala zvětšení a tisk až zhruba do formátu A1, tedy cca 85x60 cm, kdy jsou všechny texty a značky v mapovém podkladu čitelné.

Plochy A

Obecný směr rozvoje

Pro zachování chráněných fenoménů je nezbytné udržet stávající režim využití návštěvníky, tj. STÁVAJÍCÍ ZPŘÍSTUPNĚNÍ POVAŽOVAT ZA DOSTATEČNÉ a NEZVYŠOVAT ZDE NÁVŠTĚVNOST. Na několika místech je zpřístupnění nežádoucí (viz poznámka u konkrétních segmentů). Důležitým nástrojem je PŘÍZPŮSOBENÍ PROPAGACE ÚZEMÍ tak, aby zohledňovala uvedené limity využití jednotlivých ploch a kvalitu návštěvnického zážitku. Nezvyšovat návštěvnost v plochách A znamená nezvyšovat stávající intenzitu jejich propagace.

U jednotlivých segmentů (lokalit) jsou popsány důvody zařazení do této kategorie. Segmenty byly vymezeny na základě: a) stávajících dochovaných přírodních biotopů, maloplošných zvláště chráněných území, výskytu zvláště chráněných druhů živočichů a rostlin – zejména předmětů ochrany ptáčích oblasti a evropsky významných lokalit a **b)** míry současného využívání návštěvníky, přičemž v úvahu byla brána především klidovost při stávajícím návštěvnickém provozu, což je charakteristika, kterou sami návštěvníci v souvislosti s CHKO Broumovsko vnímají jako hodnotu.

Čísla indikují segmenty v doprovodné mapě. MAPA viz Přílohy.

Popis jednotlivých segmentů

101. Stárkovské bučiny

Evropsky významná lokalita. Strmé svahy kuesty s výraznou geomorfologií (výchozy skal, sesuvy, slínovcová Trpasličí rokle), táhnoucí se v délce několika kilometrů nad Velkým Dřevíčem, Stárkovem a Studnicí u Jívky. Předmětem ochrany jsou zejména suťové lesy a květnaté bučiny. Území je rovněž významným koridorem migrace velkých savců a hnízdištěm dravců a sov
Větší zpřístupnění by zde způsobilo velké škody na biotopech.

102. Jestřebí hory

Rozsáhlé zalesněné území důležité pro migraci velkých savců a šelem a reprodukci ptáků. Hodnotná klidová oblast.

103. Javoří hory

Hodnotná klidová oblast pro migraci a reprodukci velkých savců a šelem. Strmé svahy pohraničního hřebene, tvořeného vulkanickými horninami, které jsou zpřístupněny pro extenzivní turistiku řídkou sítí turistických cest.

104. Zdoňovsko

Klidové území důležité pro reprodukci a migraci velkých savců a šelem.

105. Borek

Přírodní památka, předmětem její ochrany je pískovcový fenomén.

Větší zpřístupnění je nežádoucí z hlediska ochrany pískovcového reliéfu a na něj vázaných biotopů.

106. Adršpašská Hejda

Klidové území pro migraci a reprodukci velkých savců a hnízdění ptáků. Relikt pískovcové plošiny s pestrou pseudokrasovou modelací. Hodnotné biotopy vázané na pískovcový fenomén.

Zpřístupnění není žádoucí.

107. Závora

Kuesta s biotopy vázanými na pískovcový fenomén. Klidové území pro migraci a reprodukci velkých savců a hnízdění ptáků.

108. Milíře

Plánováno k vyhlášení jako zvláště chráněné území s výjimečně zachovanými lesními biotopy, balvaništi a výchozy pískovcových skal. Odlehlé území bez výrazné atraktivity pro cestovní ruch. Klidová přírodní oblast pro migraci či reprodukci velkých savců a hnízdění ptáků.

109. Rač

Zachovalé biotopy plánovaného maloplošného zvláště chráněného území. Pískovcová balvaniště a výchozy skal, svědecký vrch, archeologická lokalita hradiště. Klidová přírodní oblast bez výrazné atraktivity pro cestovní ruch. Staré bučiny s bohatým bylinným patrem, prameniště.

110. Dlouhý a Rohový vrch

Bučiny s klenem na strmých svazích kuesty s výchozy opukových skal. Výskyt zvláště chráněných druhů rostlin, zejména v květnatých bučinách. Klidová přírodní oblast pro migraci či reprodukci velkých savců a hnízdění ptáků. *Zpřístupnění není žádoucí.*

111. Kozínek 1

Východní část biologicky a krajinářsky výjimečně hodnotného, geomorfologicky členitého území s lesními porosty na strmých svazích a navazujícími svahovými loukami. Části údolí Metuje a Židovky. Převážná část segmentu leží v evropsky významné lokalitě. Suťové lesy a bučiny s výskytem zvláště chráněných druhů rostlin. Migrační koridor velkých savců a hnízdiště ptáků.

Zpřístupnění není žádoucí.

112. Kozínek 2

Jižní část biologicky a krajinářsky výjimečně hodnotného, geomorfologicky členitého území s lesními porosty na strmých svazích a navazujícími svahovými loukami. Části údolí Metuje a Židovky. Převážná část segmentu leží v evropsky významné lokalitě. Suťové lesy a bučiny s výskytem zvláště chráněných druhů rostlin. Migrační koridor velkých savců a hnízdiště ptáků. *Zpřístupnění není žádoucí.*

113. Kozínek 3

Západní část biologicky a krajinářsky výjimečně hodnotného, geomorfologicky členitého území s lesními porosty na strmých svazích a navazujícími svahovými loukami. Části údolí Metuje a Židovky. Převážná část segmentu leží v evropsky významné lokalitě. Suťové lesy a bučiny s výskytem zvláště

chráněných druhů rostlin. Migrační koridor velkých savců a hnízdiště ptáků. Zpřístupnění není žádoucí.

114. Křížový vrch

Severní věže. Lesy v členitém terénu zvětralin kvádrových pískovců (blokové akumulace a proudy) navazující na Přírodní rezervaci Křížová cesta. Hnízdiště chráněných druhů ptáků.

Zpřístupnění není žádoucí.

115. Broumovské stěny

Rozsáhlá skalní oblast (kuesta) kvádrových pískovců s místy dochovanými acidofilními a květnatými bučinami a smrkovými bory v roklich. Do segmentu zahrnuto převážně území národní přírodní rezervace Broumovské stěny a národní přírodní památky Polické stěny. Evropsky významná lokalita, součást ptačí oblasti. Významné území pro reprodukci a migraci velkých savců a šelem. Významná hnízdiště ptáků, včetně dravců a sov (sokola stěhovavého a výra velkého) a druhů náročných na klid (čápa černého). Pseudokrasové jeskyně, vodopády, ledopády.

Některé turistické cesty, procházející segmentem, jsou poměrně frekventované (modře značená hřebenovka v okolí Honského špičáku, žlutě značená cesta v okolí Koruny), zároveň jsou zde ovšem území dosud klidová. Tento stav je nezbytné z hlediska přírodní hodnoty území zachovat. Turisticky exponované lokality s větší návštěvností (zejména okolí kaple a chaty Hvězda, Kovářova rokle, bludiště v okolí vrchu Signál) uvnitř tohoto velkého cenného segmentu byly zařazeny do ploch B.

116. Hejda

Geomorfologicky cenné území v kvádrových pískovcích svrchní křídly s významnými formami pískovcového reliéfu, pseudokrasovými jeskyněmi a zbytky přírodě blízkých ekosystémů se specifickými rostlinnými i živočišnými lesními a skalními společenstvy, včetně reliktních borů a fragmentů přirozených smrčín. Výskyt kořenových stalagmitů. Zpřístupnění není žádoucí.

117. Bor

Skalní pásmo a balvanité svahy Boru. Zbytky smíšených porostů s bohatým bylinným patrem. Významné druhy rostlin: lilie zlatohlavá (*Lilium martagon*), kapradina laločnatá (*Polystichum aculeatum*), čípek objímavý (*Streptopus amplexifolius*), prstnatec Fuchsův (*Dactylorhiza fuchsii*) aj. Součástí lokality je přírodní rezervace Farní stráž s výskytem kruštíku Greuterova (*Epipactis greuteri*).

118. Adršpašsko-teplické skály a okolí

Rozsáhlé skalní město kvádrových pískovců s reliktními bory, inverzními smrčínami a rašeliništi. Hodnoty biodiverzity a geomorfologie jsou minimálně středoevropského významu.

Významné území pro reprodukci a migraci velkých savců a šelem. Významná hnízdiště ptáků, včetně dravců a sov (sokola stěhovavého a výra velkého) a druhů náročných na klid (čápa černého). Pseudokrasové jeskyně, vodopády, ledopády.

Segment zahrnuje klidové části národní přírodní rezervace Adršpašsko-teplické skály a na ně navazující okolí. Unikátní georeliéf a okolí národní přírodní rezervace a evropsky významné lokality, které jsou dosud méně dotčené turismem, s významem navazujícího migračního koridoru směřujícího ke kuestě Stárkovských bučin (segment 101.) a Jestřebích hor (segment 102.). Turisticky exponované lokality s rozsáhlejší návštěvní infrastrukturou (zejména prohlídkové okruhy, zříceniny hradů a rozhledna Čáp) uvnitř tohoto velkého cenného segmentu byly zařazeny do ploch B.

Plochy B

Obecný směr rozvoje

Pro zachování chráněných fenoménů je nezbytné **AKTIVNÍ USMĚŘŇOVÁNÍ NÁVŠTĚVNÍKŮ** v konkrétním místě, ale i celkově na území CHKO a před příjezdem do území (formování očekávání), a dále **OPATŘENÍ K OMEZENÍ POČTU NÁVŠTĚVNÍKŮ** tam, kde hrozí překročení hranice únosnosti pro danou přírodní lokalitu. Důležitým nástrojem je **PŘÍZPŮSOBNÉ PROPAGACE ÚZEMÍ** tak, aby zohledňovala uvedené limity využití jednotlivých ploch B a kvalitu návštěvnického zážitku.

U jednotlivých segmentů (lokalit) jsou popsány důvody zařazení do této kategorie. Segmenty byly vymezeny na základě: **a)** stávajících dochovaných přírodních biotopů, maloplošných zvláště chráněných území, výskytu zvláště chráněných druhů živočichů a rostlin – zejména předmětů ochrany ptací oblasti a evropsky významných lokalit, **b)** míry současného využívání návštěvníky, **c)** předpokladů budoucích záměrů s ohledem na nástupní místa a nové záměry v blízkém okolí. **Dále byly zahrnuty d) segmenty potenciálně velmi vhodné pro interpretaci**, kde však není možné míru návštěvnosti do budoucna objektivně odhadovat.

Čísla indikují segmenty v doprovodné mapě. MAPA viz Přílohy. NB = nástupní bod, SB = střetový bod

Popis jednotlivých segmentů

201. Maršovské údolí

Pestře modelované údolí Metuje (evropsky významná lokalita a ptací oblast) se smíšenými lesními porosty a bohatým bylinným patrem. Území, kde je ve vysoké míře dochován typický krajinný ráz. Aktuální návštěvnost je střední až nízká, tomu je adekvátní i stávající infrastruktura. Přístupnost z Velkých Petrovic, Žďěřiny, Žďáru nad Metují, České Metuje.

Doporučení:

Území vhodné pro extenzivní turistiku a na ni navázanou interpretaci hodnot krajinného rázu střední části Broumovska.

202. Závržsko

Výjimečně klidné území, ve kterém je ve vysoké míře dochován typický krajinný ráz. Druhově bohaté louky, biotopy výskytu zvláště chráněných druhů.

Doporučení:

V současné době adekvátní návštěvnická infrastruktura (turistické značky, místa odpočinku), další zpřístupňování a propagace území není vhodná.

203. Křížový vrch – jižní věže a naučná stezka

Bohatě členěný pozůstatek tabulové plošiny kvádrových pískovců svrchnokřídového stáří (PR, PO, I. zóna). Částečně přirozené biotopy reliktních borů. Horolezecky intenzivně využívané území, činnost horolezeckých škol. Omezení lezecké činnosti na jižní věže Křížového vrchu (zejména kvůli hnízdění zvláště chráněných ptáků) v určitém období roku je **převážně** respektováno. Vede tedy naučná stezka Křížový vrch (hodnocení a doporučení viz Přehled stávající interpretace).

Doporučení:

Stávající infrastruktura (turistické cesty, vyhlídka, žebříky, úprava chodníků a usměrnění pohybu návštěvníků) je adekvátní současné zátěži území a je udržována v dobrém stavu (LČR). *Je důležité dále nezvyšovat návštěvnost, ale zaměřit se na zvyšování kvality zážitku např. komentovanými prohlídkami území nebo lektorovaným sledováním a prováděním horolezecké činnosti. Ke komentovaným prohlídkám lze využít i stávající panely NS Křížový vrch. Je potřeba zlepšit orientaci a v místě odbočky z NS a žluté značky na vyhlídku na Křížovém vrchu jasně vyznačit, kudy pokračuje trasa NS.*

204. Meandry Jívky

Niva potoka Jívka (evropsky významná lokalita), jeho přítoků a jejich okolí s bohatými výskyty zvláště chráněné bledule jarní (*Leucojum vernum*) a lýkorce jedovatého (*Daphne mezereum*) v olšových luzích. Zjara navštěvovaná lokalita, aktuálně bez návštěvnické infrastruktury. Mimo toto období není území návštěvnický atraktivní.

Doporučení:

Vzhledem ke zranitelnosti biotopu v době časného jara *není vhodné stávající návštěvnost dále zvyšovat. Z tohoto důvodu nemá smysl budovat v lokalitě infrastrukturu. Lokalita vhodná pro návštěvu s průvodcem.*

205. Bischofstein a Čáp

Výrazný turistický a horolezecký cíl v jižní části území národní přírodní rezervace Adršpašsko-teplické skály a jejím bezprostředním okolí. Rozhledna Čáp na nejvyšším vrchu Adršpašsko-teplických skal, zřícenina hradu Skály, zámek (momentálně penzion a restaurace), rašelinné jezírko a okolí. Kolem Černého jezírka a zámku je umístěno několik naučných tabulí (viz NS Bischofstein v Přehledu interpretace). V sezónu stále narůstá poptávka po parkování. Chybí oficiální parkoviště a sociální zařízení.

Doporučení:

Rozhledny jsou dlouhodobě jedním z nejvyhledávanějších cílů v CHKO, je proto nezbytné *vyřešit ve spolupráci s obcí úpravu legálního parkování podél silnice přes osadu v okolí zámku. V návaznosti na to také odpovídající zázemí (WC). Parkovací místa v NB 13 by měla fungovat jako regulační prvek návštěvnosti této plochy.* Interpretativní infrastruktura je momentálně dostatečná, výhledově by bylo dobré ji aktualizovat (viz doporučení NS Bischofstein v Přehledu interpretace).

206. Řeřišný

Evropsky významná lokalita, jejíž předmět ochrany je mechorost srpnatka fermežová. Lokalita nevápnitých slatinišť s nadregionálním významem, I. zóna CHKO. Zranitelné biotopy mnoha zvláště chráněných druhů.

Doporučení:

Vzhledem k tomu, že se jedná o lokalitu s rozdrobenou majetkovou držbou, její *aktuální zpřístupnění (pro pěší i cyklisty) je maximální možné, není vhodné je zvyšovat. Doplnit lokalitu informačními objekty k vysvětlení jejího významu pro biodiverzitu (ve vazbě na KPNV).* Panel MZCHÚ, který u kontejneru je, není o Řeřišném, ale o Broumovských stěnách. Klasický velký panel se k Řeřišnému nehodí, spíše panel pultový. *Udržet zákaz vjezdu motorových vozidel* – značka umístěna přímo na přístupové komunikaci u parkoviště. Využít tohoto nového parkoviště se zázemím v zatáčce u Machovské Lhoty (viz dále NB 35).

207. Závrcchy

Osada bezprostředně při státní hranici. Výjimečně dochované typické znaky krajiny, klidová zóna, návaznost na území polského národního parku Stolové hory. Chybí parkoviště se zázemím ve Vysoké Srbské.

Doporučení:

Vzhledem ke kvalitě území (je zde ve vysoké míře dochován typický krajinný ráz), obtížnému terénu a cestní síti, která vede zejména k soukromým pozemkům, *není vhodné další zpřístupňování pro cestovní ruch (pěší i cyklisté). Udržet zákaz vjezdu motorových vozidel.*

208. Sedmákovice

Osada s výjimečně dochovanými typickými znaky krajiny a optimálním způsobem jejího využívání, klidová zóna, biotopy zvláště chráněných druhů. Chybí parkoviště se zázemím ve Vysoké Srbské.

Doporučení:

Vzhledem k zachovalosti lokality, obtížnému terénu a cestní síti vedoucí zejména k soukromým pozemkům, *není vhodné další zpřístupňování pro cestovní ruch. Doplnit zákaz vjezdu motorových vozidel.*

209. Studená voda

Osada obce Božanov při státní hranici. Osada s výjimečně dochovanými typickými znaky krajiny a optimálním způsobem jejího využívání, klidová zóna, biotopy zvláště chráněných druhů.

Doporučení:

Vzhledem k zachovalosti lokality, obtížnému terénu a cestní síti vedoucí zejména k soukromým pozemkům, *není vhodné další zpřístupňování pro cestovní ruch. Aktuální zpřístupnění cyklostezkou je možné doplnit edukační infrastrukturou, není však vhodné vytvářet nový turistický cíl – tj. např. naučnou stezku. Doplnit zákaz vjezdu. Stávající parkoviště (NB 45) není při stávajícím zatížení zatím nutné doplňovat zázemím.*

210. Horní konec Martínkovic

Část obce přiléhající k hřebenu Broumovských stěn. Krajinný úsek s výjimečně dochovanými typickými znaky krajiny a s jejím optimálním využíváním, klidová zóna. Chybí parkoviště se zázemím, jeho případné umístění až na hranici lesního komplexu ale není vhodné.

Doporučení:

Není vhodné zde zvyšovat návštěvnost. Parkoviště budovat případně jen po pečlivém zvážení, ne těsně u lesního komplexu Broumovských stěn.

211. Horní konec Božanova

Část obce přiléhající k hřebenu Broumovských stěn. Krajinný úsek s výjimečně dochovanými typickými znaky krajiny a s jejím optimálním využíváním, klidová zóna. Nelegální parkování na úpatí Broumovských stěn (SB 55), parkoviště na křižovatce na Studenou vodu (NB 45) je poměrně daleko. Parkoviště budovat případně po pečlivém zvážení, ne těsně u lesního komplexu Broumovských stěn.

Doporučení:

Není vhodné zvyšovat návštěvnost, aktuální infrastruktura je proto dostačující. SB 55 – doplnit zákaz vjezdu, postihovat porušování zákazu vjezdu a nelegální parkování. NB 45 – doplnit zákaz vjezdu, při stávajícím počtu turistů zde zatím není třeba budovat zázemí.

212. Horní konec Šonova

Část obce ve zvlněném lučinatém předhůří Javořích hor. Krajinný úsek s výjimečně dochovanými typickými znaky krajiny a s jejím optimálním využíváním. Klidová zóna, součást migračního koridoru velkých savců. Zvýšený výskyt zvláště chráněných druhů v lučních biotopech. Není vyřešeno parkoviště.

Doporučení:

Vzhledem k tomu, že zde není vhodné zvyšovat návštěvnost, je stávající infrastruktura (především značené trasy) dostačující. Podporovat parkování v blízkosti hřbitova, obecního úřadu a kostela, vždy ve spolupráci s obcí (!).

213. Horní konec Heřmánkovic

Část obce pod hřebenem Javořích hor. Krajinný úsek s výjimečně dochovanými typickými znaky krajiny a s jejím optimálním využíváním, klidová zóna. Zvýšený výskyt ZCHD v lučních biotopech. Parkuje se na horní točce autobusu (NB 19), bez zázemí.

Doporučení:

NB 19 – vedlejší nástupní bod, doporučení tedy je: *umístit mapu + pravidla chování v CHKO + základní informace o CHKO (hlavní sdělení).*

214. Horní konec Ruprechtic

Část obce pod hřebenem Javořích hor. Krajinný úsek s výjimečně dochovanými typickými znaky krajiny a s jejím optimálním využíváním, klidová zóna. Aktuální infrastruktura dostačující, její součástí je nástupní místo na rozhlednu na Ruprechtickém Špičáku, výrazná atraktivita, nejvyšší bod okr. Náchod. Chybí parkoviště se zázemím.

Doporučení:

NB 4 – vytvořit *parkovací plochu, nejlépe i se zázemím – zázemím v případě, že nevznikne parkoviště se zázemím v NB 18 (Hynčice) – viz Nástupní body. NB 4 je vedlejší nástupní bod, doporučení tedy je: umístit mapu + pravidla chování v CHKO + základní informace o CHKO (hlavní sdělení).*

215. Jetřichovské louky

Rozsáhlý komplex slatinných a vlhkých pcháčových luk se zvláště chráněnými druhy. Aktuálně bez infrastruktury. Připravován revitalizační projekt zahrnující mj. drobnou infrastrukturu pro částečné zpřístupnění a edukační využití. Atraktivita jen pro menšinového návštěvníka.

Doporučení:

Z hlediska KPNV je lokalita vhodná k prezentaci tématu spojeného s vodou, mokřady a jejich vazbou na klimatickou změnu. Jako součást připravované infrastruktury a interpretace dobře promyslet orientaci v místě, tj. navrhnout také přístup od nejbližší zastávky autobusu (Jetřichov) a vlaku (Březová u Broumova) a propagaci.

216. Hony

Osada na návětrné straně kuesty Broumovských stěn, s výjimečně dochovanými typickými znaky krajiny a s jejím optimálním využíváním, klidová zóna. Zvýšený výskyt zvláště chráněných druhů v lučních biotopech. Aktuální infrastruktura dostačující. Parkování v sedle Pasa na manipulační ploše (NB 28). Chybí zázemí.

Doporučení:

NB 28 – *tento nástupní bod je bezpodmínečně nutné řešit s důrazem na bezpečnost všech návštěvníků i účastníků silničního provozu, protože jde o rizikovou lokalitu. Omezit nelegální parkování na loukách za osadou v houbařské sezóně – umístit značky na účelovou komunikaci. Viz NB 28 dále v části Nástupní body.*

217. Šlégl

Rybník v Broumovské kotlině s cennými břehovými porosty a výskytem zvláště chráněných druhů. Ornitologická lokalita.

Doporučení:

Vzhledem k hodnotě lokality, je zde vhodné zachovat dosavadní, velmi extenzivní návštěvnost. Udržet zákaz vjezdu motorových vozidel a postihovat jeho porušování.

218. Dvorka

Osada na západních svazích Adršpašsko-teplických skal, s výjimečně dochovanými typickými znaky krajiny a s jejím optimálním využíváním, klidová zóna. Zvýšený výskyt zvláště chráněných druhů v lučních biotopech.

Doporučení:

Stávající návštěvnická infrastruktura pro cyklisty a pěší v okolí je dostačující. Z hlediska ochrany krajiny i biodiverzity není vhodné další zpřístupňování této lokality, tudíž není žádoucí ji cíleně propagovat, přestože se nachází v blízkosti značených turistických tras, především alternativního vstupu na prohlídkový okruh v Teplických skalách (ze západu směrem od Janovic).

219. Hronovsko

Migrační koridor a klidová oblast pro migraci a reprodukci velkých druhů savců a pro hnízdění ptáků. Rozsáhlá oblast s výjimečně dochovanými typickými znaky krajiny a jejím optimálním využíváním. Oblast využívaná k extenzivní turistice. Území je stále častěji využíváno fanoušky předválečného opevnění.

Doporučení:

V souvislosti s rostoucí popularitou (byť úzké cílové skupiny) je vhodná revize legálních parkovacích ploch. Tam kde je to vhodné, osadit účelové komunikace zákazy vjezdu. Využít parkovací plochy v Hronově: NB 36 (Hronov náměstí), NB 44 (Hronov nádraží) – viz dále Nástupní body. Místy je možné doplnit informační infrastrukturu.

220. Ostaš

Přírodní rezervace. Stolová hora a významná dominanta regionu. Hodnoty přírody a krajiny vázané na pískovcový fenomén. Intuitivní turistický cíl vysoké atraktivity, zároveň je však v posledních letech stále intenzivněji propagovaný subjekty cestovního ruchu, zejména jako alternativa Adršpašsko-teplických skal. Rostoucí trend návštěvnosti. V souvislosti s vysokou návštěvností se zde již projevuje poškození předmětu ochrany i snížení kvality návštěvnického zážitku. Provizorní parkoviště (NB 9) v sezóně nepostačuje poptávce, chybí zázemí. Je nezbytné zvažovat regulaci návštěvnosti a navazující infrastrukturní opatření v bezprostředním okolí tohoto chráněného území.

Doporučení:

Opravit, zlepšit a udržovat zábradlí, schody a cesty. Uklízet odpadky. Vzhledem k vybudované infrastruktuře, která bude přitahovat návštěvníky i nadále, *zvážit do budoucna realizaci placeného okruhu nebo alespoň rezervaci vstupu.*

Legalizovat stávající, resp. lépe vyřešit technicky i formálně všechna místa aktuálně používaná stávajícím placeným parkovištěm se zázemím. Kapacita parkoviště a cena parkování je v současnosti jediným funkčním limitem návštěvnosti skalních měst na Ostaši. Minimálně tento limit je třeba zachovat.

Limitovat vjezd aut z Pěkova podle aktuální volné kapacity parkoviště. Dole v Pěkově zvážit umístění signalizace o zaplněnosti parkoviště na Ostaši (NB 9), nejlépe až bude vyřešena komplexně dopravní situace a provoz v ATskalách, případně dalších skalních městech (součást dopravního řešení celého území). Propagovat přístupnost cíle od vlakové trati. (NB 23).

Lokalita vhodná k práci s návštěvníky prostřednictvím kvalitní interpretační infrastruktury (vzhledem k velikosti území však spíše mimo okruh). *Území vhodné pro realizaci průvodcovské služby.* Lze předpokládat, že bude nezbytné v lokalitě vybudovat zázemí nebo dohodnout využití stávajících objektů (pro průvodcovskou službu na Ostaši či pro jiné formy regulace pohybu návštěvníků na okruhu).

Jedno z kritických míst, kde je vhodné zvážit limitování vstupu zpoplatněním nebo rezervací.

221. Horní konec Křinic

Část obce pod strmou částí kuesty Broumovských stěn. Krajinový úsek s výjimečně dochovanými typickými znaky krajiny a s jejím optimálním využíváním, klidová zóna. Aktuální infrastruktura dostačující. Parkování v NB 6 (viz Nástupní body), který zahrnuje rovněž několik míst u Ameriky (restaurace). Bez zázemí.

Doporučení:

Parkoviště nerozšiřovat. Udržovat stávající infrastrukturu (panely, cedule, směrovky) ve funkčním stavu. *Panel s mapou + pravidly chování + základní informací o CHKO* (ve smyslu hlavního sdělení) umístit až na značenou trasu na vstupu do lesa a nahradit tím stávající dožívající infrastrukturu.

222. Janovičky

Tradiční výletní a vyhlídkové místo na úbočí Javořích hor. Extenzivní turistika a rekreace. V kontextu Javořích hor dochované typické znaky krajiny. Místo adekvátní pro pokračování extenzivní turistiky a rekreace i využívání lyžařského areálu. Stávající rozsáhlé parkoviště na křižovatce na Heřmánkovice bez zázemí, menší parkoviště nad zástavbou také.

Doporučení:

Výrazné zvýšení návštěvnosti není vhodné vzhledem k hodnotám klidové oblasti Javořích hor a zachování jejich genia loci (ducha místa).

NB 21 – doplnit zázemí, NB 27 – zázemí je dostupné v penzionech v okolí. Jde o vedlejší nástupní body, doporučení tedy je: *umístit mapu + pravidla chování v CHKO + základní informace o CHKO (hlavní sdělení).*

Příležitost doplnit stávající edukační infrastrukturu a interpretovat zde historii místa a vývoj krajiny a přírody v souvislosti se společenskými změnami ve 20. století (ve vazbě na sdělení KPNV).

223. Okolí zříceniny hradu Adršpach (segment složen ze dvou částí)

Výrazný turistický a horolezecký cíl na území národní přírodní rezervace Adršpašsko-teplické skály. Vede sem nová hledačka z informačního centra u Adršpašských skal (2018) – po stávajících komunikacích obcí a značených trasách.

Doporučení:

Stávající návštěvnická infrastruktura a propagace je dostačující.

224. Božanovský Špičák, Signál a Bludiště

Turisticky atraktivní a významně využívaná část národní přírodní památky Polické stěny. Informační infrastruktura je zajištěna v rámci celé národní přírodní památky Polické stěny (panely a hraničníky AOPK ČR k MZCHÚ). Infrastruktura pro usměrnění pohybu turistů je obvykle na pozemcích LČR, není AOPK ČR. Vznikla z různých projektů nebo dobrovolnický.

Doporučení:

Je nezbytné udržovat a zlepšit infrastrukturu pro usměrnění pohybu turistů ve skalním, místy vlhkém terénu tak, aby nedocházelo k plošnému poškození vzácných biotopů. Sbírat odpady.

225. Turistický okruh v Teplických skalách

Prohlídkový okruh v Teplických skalách, součást národní přírodní rezervace Adršpašsko-teplické skály, součást ptáčích oblastí a evropsky významné lokality, nejcennější, tj. I. zóna CHKO. Vstup na okruh je zpoplatněn. Vysoká roční návštěvnost. Je nezbytné hledat způsoby regulace návštěvnosti tak, aby nedocházelo k poškození předmětů ochrany. Problematický může být do budoucna vstup od Janovic (zelená turistická značka). Na okruh je možné se napojit u rozcestníku Krápník. Jde sice o přístup pro zdatnější návštěvníky (terén, vzdálenost), někteří návštěvníci se tak ale chtějí vyhnout placení vstupného na okruh.

Trasy a infrastrukturu na usměrnění pohybu návštěvníků udržuje zejména provozovatel okruhu. Lze předpokládat, že navýšování návštěvnosti povede ke snížení kvality zážitku návštěvníků, přitom je ve veřejném zájmu tento jedinečný fenomén prezentovat na vysoké úrovni. Velkým problémem této lokality je poškození skal rytím a popisováním (spreje, fixy), což výrazně kazí celkový estetický dojem.

Součástí okruhu je naučná stezka Teplickým skalním městem (stezka Josefa Vavrouška – podrobně viz Přehled stávající interpretace). Až na několik panelů lze její pojetí považovat za konzervativní, bez výraznějších prvků interaktivity. V kontextu místa je to vhodný prostředek k prezentaci přírodního fenoménu, obsahově by však zasloužila aktualizaci a větší vazbu na sdělení KPNV. Město Teplice zde

zamýšlí vybudovat návštěvnické středisko (Informační středisko CHKO). Problematické parkování s provizorním zázemím. S vybudování informačního střediska CHKO se má řešit současně i parkoviště v této lokalitě a zázemí pro návštěvníky.

Doporučení:

Vzhledem k nadnárodní hodnotě území *nezvyšovat návštěvnost lokality.*

Je potřeba stanovit hodinové a denní limity návštěvnosti na okruhu. Organizaci provozu okruhu je potřeba řešit v návaznosti na parkování (+ komplexně v rámci řešení dopravy v celých Adršpašsko-teplických skalách a širším regionu). Technické a logistické zajištění takto atraktivního cíle je nutné řešit minimálně na úrovni kraje.

Vzhledem k tomu, že propojení okruhu a přístupu z Janovic není vyznačeno jako zóna B, ale jako nejcennější zóna A, *není vhodné zvyšovat stávající propagaci přístupu z Janovic jako alternativního nástupního bodu do Teplických skal.* (Není propojeno záměrně)

Veškerou návštěvnickou infrastrukturu v této lokalitě je možné smysluplně řešit pouze v kontextu širšího okolí a v kontextu prezentace celého regionu. Ve spolupráci s Městem Teplice nad Metují dobudovat IS včetně zázemí a expozice, která bude prezentovat fenomén národní přírodní rezervace a zatím málo komunikované téma vody (viz Směry rozvoje – Oblasti nevyužitého potenciálu – Témata) a dobudovat parkoviště u Teplických skal (NB 2). Pokud nebude vybudováno informační středisko, je potřeba vyřešit zázemí jinak.

Zodpovědnost za zachování přírodních fenoménů by měla být v první řadě na provozovatelích okruhu a měla by být smluvně ošetřena v podmínkách provozování okruhu.

226. Bor

Turisticky atraktivní okolí Krásné vyhlídky pod vrcholem hory Bor (ptačí oblast, II. zóna CHKO). Pramenná oblast a významný vodní zdroj krajského významu. Zóna migrace i reprodukce velkých zvířat a ptáků, kde je třeba nepřipustit významné zesilování stávající úrovně rušení. Výrazný problém v tomto směru může způsobit nově zbudované parkoviště v Machovské Lhotě (NB 35) a otevření opravené komunikace přes Machovskou Lhotu do Polska, protože jde o další přístupovou cestu do CHKO, tedy i ke skalním městům.

Využíváno v posledních letech velmi intenzivně pro horolezeckou činnost (bouldering). Stopy lezení (mechanické čištění od vegetace a používání magnesia) jsou jasně viditelné a stále častější. Nelegální parkování u studánky v Machově. Oblastí prochází naučná stezka Řídícího učitele Jaroslava Petra.

Doporučení:

Udržet zákaz vjezdu motorovými vozidly ke studánce. Stávající parkoviště v obci (NB 33) doplnit o zázemí – po konzultaci s obcí. Doporučovat nově vybudované parkoviště NB 35 (Machovská Lhota). Zvážit jeho zpoplatnění. Stávající infrastruktura je dostačující.

Při případné rekonstrukci naučné stezky přístupněji zpracovat panel o významu vodního zdroje a zajímavou technickou památku – jedinečný borský gravitační vodovod. Stezka podrobněji viz Přehled stávající infrastruktury, včetně doporučení.

Nadále hledat argumenty pro omezení používání magnesia na skalách a mechanické úpravy skal pro lezení – čištění od mechu, lišejníků a vegetace (týká se především boulderingu). Strážní služba v kritických místech – vyžadovat ji od kompetentního orgánu (např. v pásmu hygienické ochrany), jinak kde je to možné zajistit Stráží ochrany přírody.

Vývoj v Machově a Machovské Lhotě bude potřeba sledovat a včas reagovat na zhoršení situace v okolí.

227. Žaltman – Paseky

Vrcholová partie Jestřebích hor, místo reprezentující jejich typický krajinný ráz. Součást migračního koridoru a prostoru k reprodukci a migraci velkých druhů zvířat. Zároveň turisticky (pro cyklisty, pěší a běžkaře) nejvyužívanější část Jestřebích hor. Místa dalekých výhledů, prostor využívaný cykloturisty a běžci na lyžích. Plánována obnova rozhledny na Žaltmanu.

Doporučení:

Vzhledem k tomu, že rozhledny jsou dlouhodobě vyhledávaným turistickým cílem, je zde příležitost pro interpretaci hodnot Jestřebích hor, případně celého CHKO (v souladu se sděleními KPNV).

Udržet zákaz vjezdu motorovými vozidly. Parkování směřovat do obcí pod Jestřebími horami – jako nástupní místo a parkoviště propagovat NB 38 v Radvanicích.

228. Sjezdovka Kamenec

Lyžařský sportovní areál v I. zóně CHKO, těsně přiléhající k NPR Adršpašsko-teplické skály. Aktuální provozování podle výjimky z ochranných podmínek I. zóny lze považovat za přiměřené využití lokality. Provizorní parkoviště.

Doporučení:

Vzhledem k blízkosti jiných atraktivit toto místo *není nutné využít pro interpretaci přírody. Téma nakládání s vodou za účelem zasněžování v době klimatické změny je však možné využít při přípravě expozice v připravovaném IS Teplické skály (pokud bude realizováno) – viz výše segment 225.*

229. Studnice

Osada na svazích Adršpašsko-teplických skal, s výjimečně dochovanými typickými znaky krajiny a s jejím optimálním využíváním. Klidová zóna pro reprodukci a migraci zvířat. Zvýšený výskyt zvláště chráněných druhů v lučních biotopech.

Doporučení:

Stávající *návštěvnícká infrastruktura je dostačující. Z hlediska ochrany krajiny i biodiverzity není vhodné další zpřístupňování. Přístupnost limitována zejména v zimě stavem a stoupáním silnice.*

230. Sjezdovka Machov

Lyžařský sportovní areál ve II. zóně CHKO. Aktuální provozování lze považovat za přiměřené využití lokality. Zároveň jde o součást klidové zóny na svazích Boru, proto není vhodné výrazné zesílení cestovního ruchu.

Vzhledem k blízkosti jiných atraktivit zde není třeba využít prostor pro interpretaci přírody. Pod sjezdovkou na značené turistické trase je panel naučné stezky, který se věnuje historii lyžování a lyžařského oddílu (stezka viz Přehled stávající infrastruktury). Nahoru po sjezdovce vede žlutá turistická značka (a zároveň trasa NS). Na kopci dál nad sjezdovkou je na trase vybudována vyhlídka s panoramatickým panelem a výhledem směrem k Polici. Nedostatečně jasné značení.

Doporučení:

Infrastruktura je dostatečná, především vzhledem k tomu, že jde o součást klidové zóny. Není tedy vhodné infrastrukturu rozšiřovat. Na trase naučné stezky opravit turistické značení (především v úseku kolem sjezdovky), a tím usnadnit orientaci.

Vývoj v Machově a Machovské Lhotě bude potřeba sledovat a včas reagovat na zhoršení situace v okolí.

231. Ruprechtický Špičák

Nejvyšší vrchol Javořích hor s rozhlednou. Významný turistický cíl v klidové oblasti tohoto hraničního hřbetu. Významné navýšení návštěvnosti není pravděpodobné. Je třeba zvažovat opatření pro usměrnění pohybu turistů, případně proti příjezdům vozidel po lesních cestách až k atraktivitě.

Doporučení:

NB 4 (Ruprechtice) – vytvořit *parkovací plochu, nejlépe i se zázemím – zázemím v případě, že nevznikne parkoviště se zázemím v NB 18 (Hynčice)* – viz Nástupní body. NB 4 je vedlejší nástupní bod, doporučení tedy je: *umístit mapu + pravidla chování v CHKO + základní informace o CHKO (hlavní sdělení).*

232. Hvězda a Kovářova rokle

Nejnávštěvovanější část Broumovských stěn, převážně součást národní přírodní rezervace Broumovské stěny a národní přírodní památky Polické stěny, ptačí oblasti a evropsky významné lokality, I. zóna CHKO. Hodnoty přírody a krajiny vázané na pískovcový fenomén. Návštěvnost tradičně vysoká, s rostoucím trendem. V souvislosti s vysokou návštěvností se zde již projevuje poškození předmětu ochrany i snížení kvality návštěvnického zážitku. Je vhodné zvažovat regulaci návštěvnosti. Nedostatečné parkoviště na kopci i v Hlavňově a u rybníka. Všechna bez zázemí, což se negativně projevuje velkým množstvím exkrementů v okolí. Jedno z kritických míst, kde je vhodné zvážit limitování tupu na okruh Hvězda - Supí hnízdo - Kovářova rokle – Hvězda např. zpoplatněním nebo rezervací vstupu.

Doporučení:

Vzhledem k vytiženosti lokality není vhodná další propagace území. Presentace lokality jako „náhradní atraktivita“ za Adršpašsko-teplické skály je bez odpovídající infrastruktury a změny provozu nežádoucí a představuje riziko, které může vést znehodnocení lokality i jako turistického cíle. V tomto směru je nutná spolupráce s destinačním managementem.

Zpoplatňování okruhu bude problematické vzhledem k mnoha přístupovým trasám. Znamenalo by to vytvořit obchodní trasu, která umožňuje projít celé Stěny bez nutnosti platit. Alternativou ke zpoplatňování okruhu je zrušení možnosti parkování na parkovišti NB 14 (nechat pouze pro hendikepované) a pro MHD.

Režim parkoviště NB 14 musí být řešen v souvislosti s okruhem – parkování časově omezeno, vjezd se závorou. Počet parkovacích míst by tedy měl sloužit (spolu s případným zpoplatněním vstupu na okruh skalního města) k regulaci návštěvnosti. Vybudovat zde i odpovídající zázemí. Parkování (s případným zázemím) dole v Hlavňově řešit po dohodě s obcí.

Limitovat vjezd aut z Hlavňova podle aktuální volné kapacity parkoviště. Dole v Hlavňově zvážit umístění signalizace o zaplněnosti parkoviště na Hvězdě (NB 14), nejlépe až bude vyřešena

komplexně dopravní situace a provoz v Adršpašsko-teplických skalách, případně dalších skalních městech (součást dopravního řešení celého území).

Vhodné *místo pro realizaci průvodcovské služby*, tj. nabídku komentovaných prohlídek po okruhu Hvězda – Supí hnízdo – Kovářova rokle – Hvězda (což by mohl být i zamýšlený placený okruh).

233. Střední část hřebenu Broumovských stěn a Slavný

Navštěvovaná část Broumovských stěn, převážně součást národní přírodní rezervace Broumovské stěny a národní přírodní památky Polické stěny, ptačí oblasti a evropsky významné lokality, I. zóna CHKO. Hodnoty přírody a krajiny vázané na pískovcový fenomén. Návštěvnost tradičně vysoká, s rostoucím trendem. V souvislosti s vysokou návštěvností se zde již projevuje poškození předmětu ochrany i snížení kvality návštěvnického zážitku. V osadě Slavný začínají převažovat negativa spojená s rostoucí návštěvností a příjezdem k nově vybudovanému parkovišti se zázemím, které je východiskem do této části hřebene. Je nezbytné připravit opatření k regulaci pohybu návštěvníků a úpravě informační infrastruktury.

Doporučení:

Vzhledem k vytiženosti lokality *není vhodné zvyšovat propagaci území. Presentace lokality jako „náhradní atraktivity“ za Adršpašsko-teplické skály je bez odpovídající infrastruktury a změny provozu nežádoucí a představuje riziko, které může vést ke znehodnocení lokality i jako turistického cíle.* V tomto směru je nutná spolupráce s destinačním managementem.

Vzhledem k vybudované infrastruktuře, která bude přitahovat návštěvníky i dále, zvážit limitování vstupu zpoplatněním nebo rezervací

Na parkovišti ve Slavném (NB 5) je vhodné zredukovat stávající počet panelů, protože 3 ze 4 podávají téměř stejnou informaci (mapa + částečně pravidla chování).

234. Turistický okruh v Adršpašských skalách

Prohlídkový okruh v Adršpašských skalách, součást národní přírodní rezervace Adršpašsko-teplické skály, ptačí oblasti a evropsky významné lokality, I. zóna CHKO. Vstup na okruh je zpoplatněn. Velmi vysoká roční návštěvnost, v některých dnech je návštěvnost za hranicí únosnosti infrastruktury i přírodního prostředí. Trasy a infrastrukturu na usměrnění pohybu návštěvníků udržuje zejména provozovatel okruhu. Je nezbytné hledat způsoby regulace návštěvnosti tak, aby nedocházelo k poškození předmětů ochrany. Další nárůst návštěvnosti je vzhledem k nadnárodní hodnotě území zcela nevhodný. Vysoká návštěvnost vede ke snížení kvality zážitku návštěvníka.

Formu prezentace takto významného fenoménu je přitom třeba vnímat i jako součást kulturního obrazu země, je proto ve veřejném zájmu takto jedinečný fenomén prezentovat na vysoké úrovni. Na území jsou pozůstatky infrastruktury z interpretační stezky Po stopách příběhu adršpašských skal, k němuž existovala i populární brožurka (dnes již rozebrána). Design ukazatelů (včetně map) je natolik jedinečný, že dodnes výborně odlišuje zpřístupněnou část Adršpašských skal od skal Teplických a dodává okruhu jedinečný ráz. V poslední době však dochází k výrazným zásahům do estetiky místa (umísťování dodatečných orientačních cedulí a směrůvek). Prohlídky neodráží sdělení KPNV. Pravidla chování jsou v celém území komunikována, ale málo efektivně.

Doporučení:

Nezvyšovat návštěvnost lokality. Stanovit hodinové a denní limity návštěvnosti na okruhu. Organizaci provozu okruhu je potřeba řešit v návaznosti na parkování (a komplexně v rámci řešení dopravy v regionu). Technické a logistické zajištění takto atraktivního cíle je nutné řešit minimálně na úrovni kraje.

Nezvyšovat kapacity stávajících parkovišť (NB 1, NB 25). Zpoplatnit parkování, navázat parkování na vstup, časově omezit.

Zodpovědnost za zachování přírodních fenoménů by měla být v první řadě na provozovatelích okruhu a měla by být smluvně ošetřena v podmínkách provozování okruhu.

Ve spolupráci s obcí a budoucím provozovatelem na určené ploše vedle parkoviště vybudovat reprezentativní návštěvnické středisko CHKO (Dům přírody). Toto je možné pouze za předpokladu, že bude komplexně vyřešena organizace provozu ve skalách (jak v Adršpachu, tak v Teplicích), provoz parkovišť a dopravní situace v místě a regionu, protože DP bude logicky fungovat jako další turistický cíl.

Veškerou návštěvnickou infrastrukturu v této lokalitě je možné smysluplně řešit pouze v kontextu širšího okolí a v kontextu prezentace celého regionu. Je třeba zajistit, aby nedocházelo k prezentaci lokality v rámci největších atraktivit České republiky bez detailní znalosti aktuální situace v místě, proto je nutné lépe propojit např. aktivity národní centrály cestovního ruchu (CzechTourism) se subjekty činnými v místě – k tomu je nutná spolupráce i s destinačními managementy a krajem.

235. Tyroláci a okolí

Oblast v národní přírodní rezervaci Adršpašsko-teplické skály, ve které je výjimkou z ochranných podmínek NPR povolena horolezecká činnost. Značení horolezeckých cest a přístupových stezek k nim zajišťuje Český horolezecký svaz. Tento stav je s ohledem na předměty ochrany v ptačí oblasti a evropsky významné lokalitě dostačující. Zázemí a nástupní bod je společný s předchozí plochou 234.

Doporučení:

Rozsah horolezecké činnosti regulovat i nadále výjimkou z ochranných podmínek a spoluprací s ČHS, který může apelovat na své členy a jejich chování.

236. Janovičky – hraniční přechod

Komunikace k hraničnímu přechodu Janovičky a její okolí. Frekventovanější lokalita v kontextu klidové oblasti Javořích hor. Bezplatné parkoviště v Janovičkách (NB 27) u lyžařského areálu. Zatím nejvytíženější v době ideálních sněhových podmínek. Návštěvnost dosud není monitorována, ale bude potřeba ji v budoucnu sledovat.

Doporučení:

Vzhledem k poloze jde o vhodné místo ke komunikaci o hodnotách CHKO a Javořích hor a pravidel chování (v souladu se sděleními KPNV).

Bude-li možnost, sledovat návštěvnost místa opakovaně v rámci monitoringu návštěvnosti (např. studentské práce) nebo pomocí sčítače.

237. Božanovský Špičák a bludiště

Turisticky atraktivní a významně využívaná část národní přírodní památky Polické stěny, součást ptačí oblasti a evropsky významné lokality, nejcennější, tj. I. zóna CHKO. Informační infrastruktura zajištěna v rámci celé národní přírodní památky Polické stěny.

Doporučení:

Stávající rozsah turistických a cyklistických tras je dostatečný. Je nezbytné zajišťovat infrastrukturu pro usměrnění pohybu turistů ve skalním, místy vlhkém terénu tak, aby nedocházelo k plošnému poškození vzácných biotopů a úklid odpadků.

Nástupní body

Na celém území CHKO je zakázáno vjíždět a setrvávat motorovými vozidly mimo silnice, místní komunikace a místa vyhrazená se souhlasem orgánu ochrany přírody. Auta jsou často odstavována na plochách, které nebyly vyhrazeny se souhlasem orgánu ochrany přírody. Parkovací plochy obvykle **postrádají zázemí pro návštěvníky** (informační tabule, toalety). **Parkoviště** na nástupních bodech nejsou s výjimkou Adršpachu, Teplic, Ostaše a Slavného zpoplatněna.

Jednotlivé nástupní body jsou krátce popsány, včetně stávajících problémů, které je potřeba v souvislosti s ochranou fenoménů i provozem dané lokality řešit. **Bylo důležité zvážit a) funkci nástupního bodu v daném území (i širší oblasti kolem) a b) případné alternativy. Všechny nástupní body byly zvoleny tak, aby nebyly přímo v rozporu s limity využití území uvedenými u ploch A a B.**

Místa, která jsou jako nástupní body využívána, ale na nichž je parkování nevhodné a způsobuje **střet se zájmy ochrany přírody** a někdy i samotných obcí, vlastníků pozemků a hospodářů, jsou uvedena v další části (viz **Střetové body**).

Čísla indikují nástupní body v doprovodné mapě.

Obecný směr rozvoje a doporučená infrastruktura:

Je třeba **dobře plánovat kapacitu parkovišť** na jednotlivých nástupních bodech s ohledem na kapacitu atraktivit a **hájit je v územních plánech obcí**.

Pro snazší rozhodování o důležitosti bodu a případném umístění infrastruktury jsou **nástupní body rozděleny** do 3 skupin: **hlavní, doplňkové** (většinou fungující dočasně) a **vedlejší**. Pro jednotlivé skupiny je zde doporučena základní infrastruktura. V případě, že se infrastruktura v některém místě liší, je to uvedeno přímo v navazujícím popisu u konkrétního nástupního bodu:

- **HLAVNÍ nástupní body:**

Adršpach (NB 1), Teplické skály (NB 2), Ostaš (NB 9), Hvězda (NB 14), Police n/M (NB 39), Broumov (NB 24), Machovská Lhota (NB 35), Slavný (NB 5) – viz poznámka níže

Doporučená infrastruktura:

- **kapacitní parkoviště,**
- **kontejnery na odpad**
- **zázemí (WC)** – minimálně v dosahu (např. veřejné WC ve městech apod.)
- **informační infrastruktura** (mapa + pravidla chování v CHKO + základní informace o CHKO – minimálně ve smyslu hlavního sdělení). *Je nezbytné sjednotit a použít aktuální mapy (!), na mnoha stávajících panelech jsou neaktuální, zavádějící mapy a chybí vysvětlení použitých značek v legendě (např. u některých cyklotras)*

Parkoviště na Slavném a v Machovské Lhotě mají sice vybavení (především zázemí – WC) odpovídající hlavnímu nástupnímu bodu, leží však na přístupové trase k segmentům, které jsou problematické – v důsledku intenzivnější propagace alternativ k Adršpaško-teplickým skalám v nich roste návštěvnost, aniž by zde byla dostatečná infrastruktura (tj. např. zpoplatněné prohlídkové okruhy se zodpovědným provozovatelem). Lepší parkoviště na přístupu tento problém zhoršila. **Jejich propagace jako hlavních nástupních bodů je proto v současné době problematická.**

- **DOPLŇKOVÉ nástupní body:**

Slouží v případě, že jsou zaplněna hlavní parkoviště v turistických cílech:

NB 8, 29, 30, 41, 42, 43, 47 (Teplice n/Met), 25 (Adršpach 2), 34 (Machov u hřbitova)

Doporučená infrastruktura:

- **parkovací plocha**
- **zajistit možnost odložit odpad** (stačí přechodně, např. igelitové pytle na odpad)

- **VEDLEJŠÍ nástupní body:**

Místa na turistických trasách, odkud se do terénu vyráží (všechny ostatní nástupní body:

NB 3 (Janovice), 4 (Ruprechtice), 6 (Křinice), 7 (Odolov U Lotranda), 10 (Křinice – Amerika), 11 (Pod Pasy), 12 (Machovská Lhota – malé u hraničního přechodu), 13 (Bischofstein), 15 a 16 (Hlavňov), 17 (Studená voda), 18 (Hynčice), 19 a 20 (Heřmánkovice), 21 a 27 (Janovičky), 22 (Důl Bohumír), 23 (Česká Metuje), 26 (Meziměstí), 28 (Pasa), 31 (Teplice n/Met koupaliště), 32 (Hodkovice), 33 a 34 (Machov), 36 a 44 (Hronov), 37 a 38 (Radvanice), 45 (Božanov), 46 (Stárkov), 48 (Lom Rožmitál), 49 (Zděřina), 50 (Jívka), 51 (Odolov – věznice)

Doporučená infrastruktura:

- **Parkovací plocha, bez zázemí**
- **kontejnery nebo jiná možnost odložit odpad**
- **informační infrastruktura** (mapa + pravidla chování v CHKO + základní informace o CHKO – minimálně ve smyslu hlavního sdělení)
Pokud jsou vedlejší nástupní body blízko sebe (např. v jedné obci a návštěvník musí kolem druhého bodu projít, nemá smysl na oba umísťovat mapu a pravidla (např. Heřmánkovice).

Popis jednotlivých bodů

1. Hlavní parkoviště Adršpašské skály – NB 1 – HLAVNÍ

Tradičně placené parkoviště, rozhodnutím obce zavedeno v roce 2018 jako bezplatné, v roce 2019 opět placené s automatickými závorami. Digitální tabule o naplněnosti parkoviště jsou na příjezdu od Zdoňova, Teplic nad Metují a od Trutnova. Hlavní východisko pro turistický okruh v Adršpašských skalách (NPR Adršpašsko-teplické skály). V sezóně je pravidelně zcela zaplněno (v roce 2018 dosažena plná kapacita cca v 50 dnech). Kapacita tohoto parkoviště má potenciál k plnění významné regulační funkce pro okamžitý počet návštěvníků na okruhu. Z tohoto parkoviště vychází každoročně několik set tisíc návštěvníků Broumovska, pro většinu z nich je prvním místem návštěvy CHKO. Lokalita je proto ideální k práci s návštěvníky prostřednictvím návštěvnického střediska, prezentujícího hodnoty celé CHKO Broumovsko. Zázemí není přímo u parkoviště, ale přes silnici a u vstupu do skalního města. Chybí návštěvnické centrum. K dispozici informační centrum a toalety. (*Doporučení viz Plochy B – 234*)

2. Hlavní parkoviště Teplické skály – NB 2 – HLAVNÍ

Placené parkoviště. Hlavní východisko pro turistický okruh v Teplických skalách (NPR Adršpašsko-teplické skály). V sezóně je pravidelně zcela zaplněno. Kapacita tohoto parkoviště má potenciál k plnění regulační funkce pro okamžitý počet návštěvníků na okruhu. Z tohoto parkoviště vychází každoročně desítky tisíc návštěvníků Broumovska, lokalita je ideální k práci s návštěvníky prostřednictvím návštěvnického střediska, prezentujícího hodnoty NPR Adršpašsko-teplické skály a

důvody jejich ochrany. Zázemí provizorní, pouze během hlavní sezóny. Chybí návštěvnické centrum. *Doporučení viz Plochy B – 225. Pokud nebude vybudováno informační středisko, je potřeba vyřešit zázemí jinak.*

3. Parkoviště v centru Janovic – NB 3 – VEDLEJŠÍ

Bezplatné parkoviště v centru osady Janovice, části obce Jívka, kapacita do 20 vozidel. Bez zázemí. V posledních letech roste jeho vytíženost. Východisko na turistické cesty v západní části NPR Adršpašsko-teplické skály. Lze předpokládat postupný vznik nežádoucích jevů spojených s živelným parkováním. Na parkovišti umístěna mapa. Umístění dalších tabulí, které by vytvářely dojem, že parkoviště je východiskem do NPR Adršpašsko-teplické skály (vzdálené 2km) je spíše nevhodné. *Lokalitu je třeba řešit v souvislosti s okruhem v Teplickém skalním městě – doporučení viz Plochy B, 225.*

4. Parkoviště Ruprechtice – NB 4 – VEDLEJŠÍ

Bezplatné parkoviště v horní části Ruprechtic, kapacita cca 10 vozidel. Východisko do západní části Javořích hor, zejména k rozhledně na Ruprechtickém Špičáku.

Toto parkoviště je třeba prezentovat jako poslední vhodnou (legální) možnost zaparkovat při cestě na Ruprechtický Špičák. Dále viz Plochy B, 214. Doplnit ceduli zákazu vjezdu, pokutovat porušování.

Interpretace – nabízí se zde příležitost prezentovat klidovost, zachovalou krajinu a další hodnoty Javořích hor, případně severní části CHKO.

5. Parkoviště Slavný – NB 5 – HLAVNÍ

V letní sezóně v posledních letech placené parkoviště. Počínající negativní průvodní jevy zvyšování návštěvnosti, doprovázené nespokojeností místního obyvatelstva. Významné východisko do střední části Broumovských stěn. Při parkovišti aktuálně chaotický soubor informačních tabulí ve vlastnictví různých subjektů, který je třeba revidovat.

Řešit v kontextu Plochy B – 233. Doporučení viz 233.

6. Parkoviště Křinice – NB 6 – VEDLEJŠÍ

Bezplatné parkoviště v horní části obce, východisko do NPR Broumovské stěny. Konečná autobusové dopravy. Vzhledem k tomu, že jde o východisko pod strmým svahem kuesty Broumovských stěn, není pravděpodobné významné zvýšení návštěvnosti. Parkoviště je aktuálně vybaveno adekvátní informační infrastrukturou. Bez zázemí.

Je potřeba řešit v kontextu, doporučení viz Plochy B, 221. Nerozšiřovat toto parkoviště, protože pomáhá regulovat návštěvnost na Hvězdě.

7. Parkoviště Odolov – NB 7 – VEDLEJŠÍ

Bezplatné, neupravené plochy parkování u restaurace U Lotranda, pro cca 10 vozů. Východisko do střední části Jestřebích hor, využívané více v zimní sezóně jako nástupní místo lyžařských běžeckých tras. Informační infrastruktura v místě zastaralá. Vhodné místo k prezentaci hodnot území. Chybí zázemí. *Upravit, rekonstruovat informační infrastrukturu. Zrevidovat tabuli s mapou a informací o vhodném chování návštěvníků.*

8. Teplice nad Metují - sjezdovka Kamenec – NB 8 – DOPLŇKOVÉ

Plocha upravená k parkování. Především jako parkoviště pro uživatele sjezdovky. V létě využitelná jako „nouzová plocha“ při zaplnění kapacity hlavních parkovišť. Viz NB č. 2. Bez infrastruktury, *bez potřeby jejího doplnění.*

9. Ostaš – NB 9 – HLAVNÍ

V sezóně placené parkoviště, východisko k turistickým cestám v přírodní rezervaci Ostaš. Jeden ze 3 nejatraktivnějších přírodních cílů CHKO Broumovsko. V sezóně je běžně stávající parkoviště zcela zaplněno. Kapacita tohoto parkoviště má potenciál k plnění regulační funkce pro okamžitý počet návštěvníků v území.

Lokalitu je třeba řešit v kontextu skalního města na Ostaši – doporučení viz Plochy B, 220.

10. Křinice – Amerika – NB 10 – VEDLEJŠÍ

Bezplatné parkoviště u tradiční výletní restaurace v horní části obce, východisko do NPR Broumovské stěny. Vzhledem k tomu, že jde o východisko pod strmým svahem kuesty Broumovských stěn, není pravděpodobné významné zvýšení návštěvnosti. Parkoviště je aktuálně vybaveno adekvátní informační infrastrukturou. Zázemí restaurace. Využití parkoviště aktuálně volné, může být provozovatelem restaurace upraveno.

Je potřeba řešit v kontextu, doporučení viz Plochy B, 221. Nerozšiřovat toto parkoviště, protože pomáhá regulovat návštěvnost na Hvězdě.

11. Parkoviště pod Pasy – NB 11 – VEDLEJŠÍ

Několik desítek let fungující parkoviště a velká lesnická manipulační plocha. Východisko do severozápadní části Broumovských stěn, případně na Jetřichovsko. Vzhledem k náročnějším výstupům z lokality a vzdálenosti největších atraktivit nebývá naplněno turisty. Smysluplné je jeho využití pro cykloturistiku, ta však vzhledem k náročnosti tras v okolí lokality patrně nikdy nebude masová. Na místě je posezení (LČR). K naplnění parkoviště dochází v houbařské sezóně.

Modernizovat informační infrastrukturu (AOPK ČR zde má zastaralou tabuli k cyklostezce s mapou a obsahem zaměřeným na dopravu) a doplnit zázemí.

12. Plocha u hraničního přechodu v Machovské Lhotě – NB 12 – VEDLEJŠÍ

Drobná odstavná plocha těsně u hranice. Vzhledem k aktuálně probíhající rekonstrukci silnice Mýto – Machovská Lhota, lze předpokládat v blízkých letech významnou změnu ve využití lokality a tlak na ni. Problematický je průjezd obcí Machovská Lhota pro intenzivnější dopravu, domy jsou v těsné blízkosti komunikace. Bude třeba instalovat opatření k usměrnění pohybu návštěvníků a parkující směřovat na již vybudované parkoviště v Machovské Lhotě. Aktuálně je zde vhodná instalace informace o příjezdu do CHKO a o jejích ochranných podmínkách (piktogramy). Bez zázemí.

Lokalitu je důležité řešit v kontextu celého Machova a okolí, tj. plochy A i B a dalších nástupních bodů (NB 33, 34, 35). Přechod (pokud bude silnice zprovozněna jako přeshraniční komunikace pro běžnou dopravu) je vhodné brát v úvahu při koncepčním řešení dopravy do turistických cílů v oblasti.

Výhledově, až bude vyřešena komplexně dopravní situace a provoz v ATskalách, případně dalších skalních městech zde umístit informace o / signalizovat zde obsazenost parkovacích míst v ATskalách + dalších skalních městech. Vývoj v Machově a Machovské Lhotě bude potřeba sledovat a včas reagovat na zhoršení situace v okolí.

13. Parkovací plochy Bischofstein – NB 13 – VEDLEJŠÍ

Neorganizované parkování podél komunikace v osadě Bischofstein, případně využívání zámeckého areálu k parkování. V sezóně často přeplněno, jednoznačně rostoucí tendence využívání. Jako zázemí funguje částečně restaurace v zámku.

Řešit v kontextu Plochy B – 205 a 229. Doporučení viz 205.

14. Parkoviště na Hvězdě – NB 14 – HLAVNÍ

Upravená plocha k bezplatnému parkování, konečná zastávka sezónních autobusových spojů zakončení asfaltové cesty na hřebeni, patrně nejnavštěvovanější místo Broumovských stěn. Hraničí s NPP Polické stěny. V letní sezóně často naplněná kapacita a komplikovaná dopravní situace. Je vhodné zvážit zpoplatnění parkoviště, instalaci signalizace o zaplněnosti parkoviště v Hlavňově nebo v Suchém Dole. Lokalita je vhodné východiště pro turistický okruh ve střední části Broumovských stěn (území NPP Polické stěny a NPR Broumovské stěny), jeho případné sezónní zpoplatnění a navazující infrastrukturu. Aktuální stav informační infrastruktury relativně dobrý. Vhodné je doplnění ochranných podmínek NPP a NPR. Chybějící zázemí se projevuje velkým množstvím exkrementů v okolí. Jako zázemí částečně slouží restaurace Chata Hvězda.
Nutno řešit v kontextu Plochy B – 232. Doporučení viz 232.

15. Parkoviště Hlavňov - náves – NB 15 – VEDLEJŠÍ

Upravená plocha k bezplatnému parkování. Plní funkci záchytného parkoviště pro nástup ke střední části Broumovských stěn. Vhodné je doplnění informace o ochranných podmínkách CHKO, NPP a NPR. Bez zázemí.
Nutno řešit v kontextu Plochy B – 232. Doporučení viz 232.

16. Parkoviště Hlavňov - rybník – NB 16 – VEDLEJŠÍ

Upravená plocha k bezplatnému parkování. Plní funkci záchytného parkoviště pro nástup ke střední části Broumovských stěn a pro Hlavňovský rybník (rybáři, koupající se, strážníci restaurace). Vhodné je doplnění informace o ochranných podmínkách CHKO, NPP a NPR. Bez zázemí.
Nutno řešit v kontextu Plochy B – 232. Doporučení viz 232.

17. Parkoviště Studená Voda – NB 17 – VEDLEJŠÍ

Upravená plocha k bezplatnému parkování. Bez zázemí. Plní funkci parkoviště pro nástup k jiho-východní části Broumovských stěn a pro Radkowski Zalew (rybáři, koupající se, strážníci restaurace). *Vhodné je doplnění mapy a pravidel chování v CHKO.*

18. Parkoviště Hynčice - vlaková zastávka – NB 18 – VEDLEJŠÍ

Upravená plocha k bezplatnému parkování, která slouží přilehlé továrně. Parkoviště využitelné pro nástup ke střední části Javořích hor. Prozatím poměrně nezatížená lokalita. Vhodné je doplnění informace o ochranných podmínkách CHKO. Chybí zázemí.
S ohledem na kapacitu parkovací plochy doplnit zázemí (WC) + kontejnery. Ve spolupráci s KČT vyznačit žlutou spojku od parkoviště a navázat ji na stávající žlutou z Ruprechtic (přes trať, dále po polní cestě vlevo, napojuje se na cyklotrasu 4002 a o kousek dál na žlutou z Ruprechtic na R.Špičák).

19. Parkoviště Heřmánkovice - horní konec – NB 19 – VEDLEJŠÍ

Upravená plocha k bezplatnému parkování (cca 10 vozů), točna autobusů. Parkoviště pro nástup ke střední části Javořích hor. Prozatím poměrně nezatížená lokalita. Bez zázemí.
Doplnit mapu a pravidla chování v CHKO. Monitorovat, zvažovat zvýšení kapacity parkování a vybudování toalet)

20. Parkoviště Heřmánkovice - střed – NB 20 – VEDLEJŠÍ

Upravená plocha k bezplatnému parkování (cca 10 vozů). Parkoviště pro nástup ke střední části Javořích hor. Prozatím poměrně nezatížená lokalita.
Na jednom z NB v Heřmánkovicích doplnit mapu a pravidla chování v CHKO.

21. Parkoviště Janovičky - střed – NB 21 – VEDLEJŠÍ

Velká upravená plocha k bezplatnému parkování (cca 60 vozů). Parkoviště pro lyžařský areál v Janovičkách, v letní sezóně pro nástup ke střední části Javořích hor. Mimo dny s ideálními sněhovými podmínkami a dobu, kdy probíhají tradiční závody psích spřežení prozatím poměrně nezatížená lokalita.

Řešit v souvislosti s Plochou B – 222. Doporučení viz 222. Doplnit zázemí pro návštěvníky.

22. Parkoviště Důl Bohumír – NB 22 – VEDLEJŠÍ

Upravená plocha k bezplatnému parkování (cca 15 vozů). Slouží pro návštěvníky areálu Gemecu. Vhodné je doplnění informace o ochranných podmínkách CHKO.

23. Parkoviště Česká Metuje - nádraží – NB 23 – VEDLEJŠÍ

Plocha využitelná k bezplatnému parkování (cca 15 vozů), východiště na Ostaš. Prozatím poměrně nezatížená lokalita.

Řešit v souvislosti s lokalitou Hvězda, Plochy B – 232 a NB 14, 15 a 16. Doporučení viz 232.

24. Broumov – NB 24 – HLAVNÍ

Parkovací plochy ve městě, nově budovaná parkoviště. Celkem mnoho desítek vozů. Konečná železniční trati. Uzel autobusové dopravy. Přirozená významná zastávka při pobytu v CHKO, informační centrum, expozice muzea, vzdělávací centrum v klášteře, expozice Infobodu zaměřeného na přírodu a krajinu oblasti, ubytování atd.

Je vhodné doplnit místní informační infrastruktura o turistická témata, včetně přírodních atraktivit oblasti. Je vhodné pracovat na jejím sjednocení a zamezit jejímu dublování.

25. Parkoviště Adršpach 2 – NB 25 – DOPLŇKOVÝ

Plocha upravená k parkování před železniční stanicí Adršpach. Využívaná jako „nouzová plocha“ při zaplnění kapacity hlavního parkoviště. Viz č. 1

26. Plochy u nádraží v Meziměstí – NB 26 – VEDLEJŠÍ

Parkoviště pro mnoho desítek vozů v centru města. Potenciál k tomu, aby se toto město stalo významným východiskem návštěvníků oblasti, dosud není zcela využit. *Je vhodné brát tyto plochy v úvahu při koncepčním řešení dopravy do turistických cílů v oblasti.*

Teoreticky záchytné parkoviště pro Adršpach. V tom případě pak doplnit vybavení pro daný typ nástupního bodu.

27. Parkoviště Janovičky – horní konec – NB 27 – VEDLEJŠÍ

Upravená plocha k bezplatnému parkování (cca 15 vozů). Parkoviště pro lyžařský areál v Janovičkách, využívané i návštěvníky restaurací v horní části Janoviček a pro nástup k východní části Javořích hor, případně přeshraniční výlety do Gór Kamiennych. Mimo dny s ideálními sněhovými podmínkami prozatím poměrně nezatížená lokalita. Zázemí pouze v okolních penzionech.

Řešit v souvislosti s Plochou B – 222. Doporučení viz 222.

28. Parkoviště Pasa (horní v sedle) – NB 28 – VEDLEJŠÍ

Upravená plocha k bezplatnému parkování (i několik desítek vozů) vzniklá nedávno při rekonstrukci silnice. Východisko do severozápadní části Broumovských stěn.

Je vhodné zde umístit informační infrastrukturu a zázemí. Je nezbytné oficiálně vyhradit pozemek, který je veden jako určený k plnění funkcí lesa (PUPFL).

Z hlediska bezpečnosti jde o velmi problematické místo. Pokud bude doporučováno jako parkovací plocha, pak pouze v případě, že bude vyřešeno dopravně – tak aby byla zajištěna bezpečnost pro ty, kdo chtějí zaparkovat nebo z parkoviště vyjíždějí, pro projíždějící vozidla na hlavní silnici (vzhledem ke kvalitě vozovky a terénu tudy projíždějí velmi rychle), i pro chodce přecházející silnici po značené trase KČT (zelená, modrá).

29. Parkoviště Teplice nad Metují u kostela (IC) – NB 29 – DOPLŇKOVÝ

Parkoviště pro cca 10 vozů. Jedno z upravených parkovišť v centru města, využívané při dnech extrémní návštěvnosti obou placených okruhů NPR Adršpašsko-teplické skály jako záložní.

Řešit vždy v kontextu ostatních ploch v Teplicích.

30. Parkoviště Teplice nad Metují - náměstí (střed) – NB 30 – DOPLŇKOVÝ

Parkoviště pro cca 60 vozů. Jedno z upravených parkovišť v centru města, využívané při dnech extrémní návštěvnosti obou placených okruhů NPR Adršpašsko-teplické skály jako záložní.

Řešit vždy v kontextu ostatních ploch v Teplicích.

31. Parkoviště Teplice nad Metují - u koupaliště – NB 31 – VEDLEJŠÍ

Parkoviště pro cca 50 vozů. Jedno z upravených parkovišť v centru města, využívané při dnech extrémní návštěvnosti obou placených okruhů NPR Adršpašsko-teplické skály jako záložní.

Řešit vždy v kontextu ostatních ploch v Teplicích. Doplnit sem informační infrastrukturu (mapa + pravidla chování v CHKO + základní informace o CHKO – minimálně ve smyslu hlavního sdělení).

32. Hodkovice – železniční zastávka – NB 32 – VEDLEJŠÍ

Překvapivě málo využívaná zastávka, potenciálně významné nástupní místo do západní části Adršpašsko-teplických skal. Je těžké předpovědět důvod, který by vedl ke změně ve využívání, ale vzhledem k blízkosti atraktivního cíle lze takovou změnu předpokládat.

Je nezbytný průběžný monitoring využívání tohoto nástupního místa, aby bylo možné na zájem včas zareagovat regulační i informační infrastrukturou. Důležitá jsou preventivní opatření, protože masovější přístup z této strany skal není žádoucí. Řešit v kontextu dalších ploch: Plochy A – 118 a B – 225, a nástupního bodu v Janovicích (NB 3). Doporučení viz 225.

33. Machov - parkoviště v centru pod školou (parkoviště západ) – NB 33 – VEDLEJŠÍ

Udržované a značené parkoviště pro cca 20 vozů. Nástupní místo pro oblast Boru a lyžařské běžecké trasy v okolí. Aktuálně bez informační infrastruktury a zázemí. Parkoviště je ovšem využíváno i zaměstnanci obce, školy apod.

Turistický ruch je lepší směřovat na nové parkoviště v Machovské Lhotě, které je lépe vybaveno.

Doplnit informační infrastrukturu pro tento typ nástupního bodu. Zázemí řešit ve spolupráci s obcí (pokud je to žádoucí).

34. Machov - parkoviště hřbitov – NB 34 – DOPLŇKOVÉ

Malé parkoviště pro cca 10 vozů využívané zejména běžkaři. Bez infrastruktury.

Parkoviště není vhodné propagovat.

35. Machovská Lhota - turistické parkoviště – NB 35 – HLAVNÍ

Nové parkoviště pro cca 30 vozů. Východisko do jihozápadní části Broumovských stěn a na Bor. Aktuální adekvátní infrastruktura, toalety.

Lokalitu je důležité řešit v kontextu celého Machova a okolí, tj. ploch A i B a dalších nástupních bodů (NB 12, 33, 34). Vývoj v Machově a Machovské Lhotě bude potřeba sledovat a včas reagovat na zhoršení situace v okolí. Doplnit informační infrastrukturu pro tento typ nástupního bodu.

36. Hronov - náměstí – NB 36 – VEDLEJŠÍ

Parkovací plochy na náměstí v Hronově. Často první zastávka návštěvníků při příjezdu do CHKO. Převážně pokračují vozem blíže k turistickým cílům v CHKO.

Plochy je vhodné brát v úvahu při koncepčním řešení dopravy do turistických cílů v oblasti. Výhledově, až bude vyřešena komplexně dopravní situace a provoz v A-T skalách, případně dalších skalních městech, zde umístit informace o / signalizovat zde obsazenost parkovacích míst v A-T skalách + dalších skalních městech. Doplnit vybavení pro daný typ nástupního bodu.

37. Radvanice - nádraží – NB 37 – VEDLEJŠÍ

Plochy při železniční stanici, příležitostné parkoviště až pro desítky vozů. Východisko na hřeben Závora. S případným potenciálem využití např. jako odstavné parkoviště atp. Aktuálně téměř nevyužívané. Bez infrastruktury.

Plochy je vhodné brát v úvahu při koncepčním řešení dopravy do turistických cílů v oblasti. Řešit také v kontextu plochy 227 – viz Plochy B, 227 a NB 38, a dále ploch A 107, 108, 109.

38. Radvanice – NB 38 – VEDLEJŠÍ

Parkovací plochy a centrum obce. Dosud podceňované potenciální východisko do Jestřebích hor i západní části CHKO.

Řešit v kontextu plochy 227 – viz Plochy B, 227. Vhodné k odlehčení lokality na Pasekách (NB 8). Příležitost umístění informační infrastruktury a zázemí, vhodné k propagaci CHKO (v souladu se sděleními KPNV).

39. Police nad Metují – NB 39 – HLAVNÍ

Parkovací plochy ve městě, nově budovaná parkoviště. Celkem mnoho desítek vozů. Přirozená významná zastávka při cestách do CHKO, IC, expozice malého „geoparku“, muzea, ubytování atd. Informační infrastruktura dostatečná. Je vhodné pracovat na jejím sjednocení a zamezit jejímu dublování.

Je plánováno využití ploch na místě bývalého pivovaru při výjezdu k Velkým Petrovicím, včetně zázemí. Potenciál má plocha u vlakového nádraží. Lze využít dobře organizovanou hromadnou dopravu (napojení busů na vlakové spoje) směr Police město a Machovsko.

Aktualizovat vývěsku AOPK ČR před Muzeem Merkur, doplnit informace doporučené pro tento typ nástupního bodu. Zvážit umístění podobné informace na budovaná parkoviště, včetně nádraží.

40. Teplice nad Metují - u Kamínku – NB 40 – DOPLŇKOVÝ

Parkoviště pro cca 30 vozů. Jedno z upravených parkovišť v centru města, využívané při dnech extrémní návštěvnosti obou placených okruhů NPR Adršpašsko-teplické skály jako záložní.

Řešit vždy v kontextu ostatních ploch v Teplicích.

41. Teplice nad Metují - kemp Bučnice – NB 41 – DOPLŇKOVÝ

Parkoviště slouží hostům kampu. Ve dnech s extrémní návštěvností je využíváno i jako parkovací rezerva pro oba turistické okruhy.

Řešit vždy v kontextu ostatních ploch v Teplicích.

42. Teplice nad Metují - plocha za školou – NB 42 – DOPLŇKOVÝ

Louka, na které je vyhrazeno orgánem ochrany přírody parkování pro horolezecký festival a deset dní s extrémní návštěvností (svátky). Takto vyhrazena pro rok 2019. Využíváno při horolezeckém festivalu a ve dnech s extrémní návštěvností obou placených okruhů v NPR Adršpašsko-teplické skály jako záložní parkoviště bez jakéhokoliv zázemí. *Řešit vždy v kontextu ostatních ploch v Teplicích, zvážit další pokračování vyhrazení, které je koncepčně sporné.*

43. Teplice nad Metují – Bučnice - u hotelu Skalní mlýn – NB 43 – DOPLŇKOVÝ

Upravené hotelové parkoviště. Slouží pro hosty hotelu, případně ve dnech s extrémní návštěvností jako záložní parkovací plocha.

Řešit vždy v kontextu ostatních ploch v Teplicích.

44. Hronov - nádraží ČD – NB 44 – VEDLEJŠÍ

Parkoviště pro desítky vozů v centru města. Potenciál k tomu, aby se toto město stalo významným východiskem návštěvníků oblasti, dosud není zcela využit. *Plochy je vhodné brát v úvahu při koncepčním řešení dopravy do turistických cílů v oblasti. Výhledově, až bude vyřešena komplexně dopravní situace a provoz v A-T skalách, případně dalších skalních městech, zde umístit informace o / signalizovat zde obsazenost parkovacích míst v A-T skalách + dalších skalních městech. Doplnit vybavení pro daný typ nástupního bodu.*

45. Božanov - odbočka na Studenou Vodu – NB 45 – VEDLEJŠÍ

Upravené parkoviště pro cca 15 vozů. Východisko do jihovýchodní části Broumovských stěn.

Kapacitně dosud dostačující. Dobře udržováno a vybaveno: přístřešek, altán, mapa.

Doplnit pravidla chování v CHKO a základní informaci o CHKO (minimálně ve smyslu hlavního sdělení).

46. Stárvov – náměstí – NB 46 – VEDLEJŠÍ

Centrum malého města, upravené parkoviště pro cca 40 vozů. Konečná některých autobusů.

Východisko ke geologickým aktivitám kuesty Vysokého kamene a vlastního městečka, zastávka některých tras k Adršpašsko-teplickým skalám. Dosud nepříliš frekventované. Služby malého městečka, bez výrazné orientace na turismus. K dispozici tabule s mapou.

Infrastruktura aktuálně dostatečná, monitorovat vývoj.

47. Teplice – bývalá manipulační plocha u nádraží – DOPLŇKOVÝ

Plocha využívaná k odlehčení přetíženého hlavního parkoviště ve dnech s extrémně vysokou návštěvností (viz č. 2).

Zachovat bez infrastruktury.

48. Lom Rožmitál – VEDLEJŠÍ

Plochy pod kamenolomem, parkování pro cca 15 vozů. Východisko ke geotopům a geologické naučné stezce v okolí lomu. Dosud využíváno sporadicky. Infrastrukturou je vlastní naučná stezka.

Zachovat, udržovat.

49. Zděřina – VEDLEJŠÍ

Parkovací plochy v okolí rekreačního střediska a diskotéky. Až 50 vozů. Mimo parkování souvisejícího s programy střediska je využíváno houbaři, potenciálně též návštěvníky Maršovského údolí.

Zvážit umístění mapy s informacemi o vhodném chování

50. Jívka – NB 50 – VEDLEJŠÍ

Parkovací plochy v centru obce pro cca 12 vozů, v nedávné době upravené a kultivované. Teoreticky využitelné jako východisko do okolí Adršpašsko-teplických skal (směr Studnice) a Jestřebích hor.

Zvážit umístění mapy s informacemi o vhodném chování

51. Odolov - u věznice – NB 51 – VEDLEJŠÍ

Bezplatné, neupravené plochy parkování u věznice v Odolově, pro cca 50 vozů. Východisko do střední části Jestřebích hor, využívané více v zimní sezóně jako nástupní místo lyžařských běžeckých tras.

Infrastruktura (turistická) v místě chybí.

Po jednání se správou věznice možno zvážit umístění informace o vhodném chování návštěvníků, příp. mapu. Případně ponechat bez turistické infrastruktury.

Střetové body

Místa, která jsou využívána jako nástupní body, na nichž je však parkování nevhodné a způsobuje problém – **střet se zájmy ochrany přírody**, a někdy i samotných obcí, vlastníků pozemků a hospodářů. Ve všech případech se jedná o **nezákonné parkování v zákazu vjezdu, který však není respektován a dodržován**.

Čísla indikují body v doprovodné mapě.

Obecný směr rozvoje

Za stávající situace je tyto body možné řešit pouze 3 způsoby:

- 1) **legalizovat**,
- 2) **nadále tolerovat, za předpokladu, že se situace nezhorší** (např. propagace parkovací plochy jako legálního nástupního bodu způsobí zvýšení počtu návštěvníků, a tím zhoršení problémů: odpadky, hluk, zpřístupňování lokalit, kde větší návštěvnost není žádoucí apod.)
- 3) **postihovat porušování zákazů** (zákaz musí být ale jasně v terénu vyznačen). *Pokud to dovoluje kvalita vozovky, klidně i barvou na vozovce.*

Popis jednotlivých bodů

71. Hlavňov – SB 71

Místo nezákonného parkování nad rozcestníkem „Pod Kovářovou roklí“. Využíváno tradičně houbaři a místními obyvateli. Osazen zákazem vjezdu motorových vozidel.

Nelegalizovat. Řešit ve spolupráci s obcí. Pokutovat porušení zákazu vjezdu.

72. Pánův kříž – SB 72

Místo nezákonného parkování a táboření v NPP Polické stěny, využívané spíše návštěvníky. Osazen zákazem vjezdu motorových vozidel. Na místě je altán, informační cedule, značení KČT.

Nelegalizovat. Pokutovat porušení zákazu vjezdu a táboření. Sjednotit na místě informační systém (cedule) – nahradit 1 cedulí (mapa + pravidla chování v CHKO + základní informace o CHKO, alespoň ve smyslu hlavního sdělení).

73. Řeřišný – SB 73

Místo nezákonného parkování, lesní manipulační plocha při místní komunikaci do Řeřišného.

S aktuálním vybudováním turistického parkoviště v Machovské Lhotě lze předpokládat snížení zájmu o využití tohoto místa. Osazen zákazem vjezdu motorových vozidel.

Nelegalizovat, protože k dispozici je nově vybudované parkoviště v Machovské Lhotě (NB 35).

Řešit ve spolupráci s obcí. Pokutovat porušení zákazu vjezdu.

74. Bělý – SB 74

Místo nezákonného parkování za rybníkem u lesa.

Nelegalizovat. Pokud není, osadit zákaz vjezdu. Měl by tam být, na konci obce. Řešit ve spolupráci s obcí. Pokutovat porušení zákazu vjezdu.

75. Božanov – „pod Korunou“ – SB 75

Místo nezákonného parkování na plochách nad rekreačním areálem. *Nelegalizovat. K dispozici parkoviště NB 45. Řešit ve spolupráci s obcí. Pokutovat porušení zákazu vjezdu.*

76. Suchý Důl – „pod Niagárou“ – SB 76

Místo nezákonného parkování na lesní manipulační ploše využívané hlavně místními. Problematický průjezd obcí, těsně kolem oken domů.

Nelegalizovat. Řešit ve spolupráci s obcí. Pokutovat porušování zákazu vjezdu.

77. Machov – „u studánky“ – SB 77

Místo nezákonného parkování pod severním okrajem PR Farní stráž. Využíváno širokou škálou zájmových skupin. Osazen zákazem vjezdu motorových vozidel.

Využívat stávající parkovací plochu (NB 33) v centru Machova (nedoporučovat NB 34 u hřbitova!).

Stávající místo nelegalizovat. Pokutovat porušování zákazu vjezdu.

78. Žďárky – při cestě do „Dolů“ – SB 78

Místo nezákonného parkování a parkování způsobujícího dopravní komplikace souvisejícího s cestami návštěvníků za cíli v kladské obci Pstrazna (skanzen, rybí restaurace). Osazeno zákazem vjezdu motorových vozidel.

Zvážit usměrnění pohybu návštěvníků a motoristů na plochy blíže středu obce. Stávající místo nelegalizovat. Řešit ve spolupráci s obcí. Pokutovat porušování zákazu vjezdu a parkování.

79. Sedmákovice – SB 79

Místo nelegálního parkování, využívané spíše místními.

Stávající místo nelegalizovat. Pokutovat porušování zákazu vjezdu a parkování. Řešit ve spolupráci s obcemi. K dispozici je legální parkování v nejbližší obci (Žďárky, Vysoká Srbská).

80. Nad Chlívci – SB 80

Místo nelegálního parkování, souvisejícího převážně s poznáváním linie pohraničního opevnění.

Vymáhat dodržování předpisů.

81. Manipulační plocha východně od Křížového vrchu – SB 81

Nelegální (nev्यhrazené se souhlasem orgánu ochrany přírody) místo, využívané jako parkoviště zejména horolezci, mířícími na Křížový vrch.

Nelegalizovat, řešit ve spolupráci s obcemi a ČHS. Pokutovat porušování zákazu vjezdu.

82. Paseky – SB 82

Neupravené plochy využívané k parkování. Východisko do severozápadní části Jestřebích hor a okolí jejich nejvyššího vrchu Žaltmanu. Na něm aktuálně plánována obnova rozhledny, potom lze předpokládat ještě větší tlak na parkování zde. Informační infrastruktura v místě zastaralá.

Udržet zákaz vjezdu, vymáhat jeho dodržování, odkazovat na parkoviště v Radvanicích (NB 38).

Interpretace po cestě na rozhlednu (např. přístřešek Bílý kůl).

83. Vysoká Srbská – SB 83

Parkování v centru obce. Prozatím dostačující, cca 7 vozů. Sporné je řešení parkování po výstavbě plánované rozhledny, cca 500 m západně od návsi. Parkování patrně nebude dostačovat.

Zvážit ve spolupráci s obcí využití parkování u hřbitova a vyznačení trasy k rozhledně, upřesnění parkování v centru obce např. vodorovným značením, hledat další řešení.